

เรื่อง
สอบมาลี
ของมหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๖๔

ข้อสอบและเฉลย
ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.๖.๙ พ.ศ. ๒๕๖๔

โอวาทแม่กองบาลีสนามหลวง
ในการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๖๔

นักเรียนผู้สอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวงทุกรูป

วันนี้ เป็นวันแรกของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงครั้งที่ ๑ ครั้งหลัง ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นการสอบของชั้นประโยค ๑ - ๒ และประโยค ป.ธ. ๓, ๔ ,๕ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคประจำสภานี้ การสอบบาลีสนามหลวงในส่วนกลาง สนามหลวงแผนกบาลี ร่วมกับเจ้าสำนักสถานที่สอบในแต่ละแห่ง ได้ร่วมกันดำเนินการจัดการสอบ ส่วนการสอบประโยคบาลีสนามหลวงในส่วนภูมิกษัตริย์ แม่กองบาลีสนามหลวง ได้มอบหมายให้เจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด เป็นผู้รับผิดชอบโดยตลอด ดังที่ได้เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

ท่านทั้งหลาย การสอบบาลีสนามหลวงในปีนี้มีอันที่จะต้องล่าช้ากว่าปกติ อันเนื่องจากว่าประชาชนพลโลกประสบปัญหาาร่วมกันคือการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา(โควิด-๑๙) ซึ่งเป็นโรคที่ร้ายแรงแพร่ระบาดไปทั่วโลก ทุกประเทศต่างระวังป้องกันรักษาอย่างเข้มงวด แต่กระนั้น ก็ยังไม่สามารถจะยับยั้งได้ จึงต้องประกาศให้ประชาชนในประเทศนั้น ๆ ระมัดระวังด้วยมาตรการต่าง ๆ ทั้งในการป้องกันตน และถึงกับต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตตามปกติให้เอื้อต่อการระวังป้องกันโรค รมณรงค์ให้ประชาชนของตนเฝ้าระวังในการติดต่อระหว่างกันและในการสัญจรซึ่งถือว่าเป็นความยากลำบากอย่างหนึ่ง

ในการดำเนินชีวิต รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ต่างก็มีมาตรการอย่างเข้มงวด ในการป้องกันรักษาประชาชนของตน ประเทศไทยของเรา รัฐบาลได้ออก มาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันรักษาประชาชนตามประกาศของกระทรวง สาธารณสุขซึ่งเป็นผลให้สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องหยุดโรงเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไปสู่ นักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา นั้น ๆ

ด้วยเหตุดังนี้ การสอบบาลีสนามหลวงซึ่งตามปกติในการสอบ ครั้งที่ ๑ ครั้งแรกกำหนดเอา วันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๓ เป็นต้นไป และ ในการ สอบครั้งหลัง กำหนดเอาวันแรม ๑๐ เดือน ๓ ของปีนั้น เป็นต้นไป มีอันต้อง ประกาศเลื่อนการสอบออกไปและได้กำหนดวันสอบภายหลัง ดังเช่นที่ท่าน ทั้งหลายมาสอบในวันนี้

ท่านทั้งหลาย การธำรงรักษาพระศาสนาให้มีความมั่นคง และเจริญ รุ่งเรืองโดยยิ่งขึ้นไป ถือเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของเราทั้งหลายที่ต้องช่วย กันดำเนินการให้เป็นไป การที่พระศาสนาจะมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง ได้นั้น ส่วนสำคัญอยู่ที่พระสงฆ์สาวก เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ตามกรอบ แห่งพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แต่งตั้งไว้ ไม่เพิกเฉย ทอดธุระในหลักธรรมคำสอน ไม่เพิ่มเติมเสริมส่งในสิ่งที่ขัดหรือแย้ง หรือนอกเหนือจากพระธรรมวินัย คงยึดมั่น และแน่วแน่ในแนวทางแห่ง พุทธโศวาท

การที่จะกำหนดรู้ให้ถ่องแท้ตามหลักแห่งพุทธโศวาท ย่อมขึ้นอยู่กับ การศึกษาของแต่ละบุคคล ดังนั้น การศึกษาจึงถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ เป็นกระบวนการที่จะสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นแก่บุคคล พระสาวกในพระพุทธ- ศาสนาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในหลักธรรมคำสอนให้กระจ่างชัด ทั้งนี้ เพื่อรักษาตนเองและเพื่อสั่งสอนผู้อื่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อความมั่นคงและเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระศาสนา

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ผู้ศึกษาควรสร้าง ความ ภาควุมิใจให้เกิดแก่ตนว่า หน้าที่อันสำคัญเพื่อการธำรงมั่นแห่งพระศาสนาเรา

ได้ทำแล้ว ภาษาอันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้รักษาและถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ทรงตรัสรู้ เราได้มีโอกาสศึกษา รับรู้ และพยายามทำความเข้าใจเพื่อให้ทรงคุณค่าอยู่ตลอดไป เราได้ศึกษาแล้ว แม้ว่าการศึกษานั้น จำต้องอาศัยความวิริยะอุตสาหะเป็นกำลัง อาศัยสติปัญญาเป็นปัจจัย อาศัยกาลเวลาเป็นสิ่งที่เกื้อหนุน ก็ตามกระนั้น ผู้ศึกษาควรคิดใจเถิดว่า หน้าที่อันสำคัญส่วนหนึ่งของบุคคลผู้ได้เกิดมาเป็นมนุษย์คือการรักษาและสืบทอดความดีของอัครบุคคลของโลกให้คงอยู่คู่โลกตลอดไป เราได้มีโอกาสเกี่ยวข้องแล้ว การรักษาความดีให้คงอยู่คู่โลกเพื่อจรโลงโลกให้งดงาม เป็นสิ่งที่วิญญูชนทั้งหลายไม่พึงละเลย และหน้าที่ส่วนนี้ เราได้สืบสานแล้ว

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เป็นรูปแบบแห่งการศึกษาที่ได้รับการเอาใจใส่และพัฒนามาเป็นลำดับ มีรูปแบบ มีระบบ มีกระบวนการจัดการและวัดผลที่เข้มข้น รัดกุมและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ซึ่งนับเป็นผลึกแห่งความคิดที่ได้รับการสั่งสมอบรมเป็นลำดับมา ด้วยวิธีการเช่นนี้ เท่ากับเป็นการประกาศถึงความพิถีพิถันในการคัดเลือกบุคคลเข้ามาสู่ระบบของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า คณะสงฆ์ มิได้ต้องการเพียงบุคคลผู้มีความรู้ที่อยู่ในขั้นที่เรียกว่า เพียงรู้ เพื่อทำหน้าที่ประกาศพระศาสนา แต่ ต้องการบุคคลที่ได้ชื่อว่า รู้ดี มารับใช้พระศาสนา ดังนั้น หลักเกณฑ์แห่งการคัดเลือกจึงต้องอยู่ในขั้นอุกฤษฎ์

ด้วยความมุ่งหวังที่จะได้บุคลากรที่เที่ยงตรงในด้านวิชาการ หนักแน่นด้วยความตั้งใจ และเพียบพร้อมด้วยจริยสมบัติ เพื่อเป็นที่เคารพกราบไหว้ของประชาชน ดังนั้น คณะสงฆ์จึงได้วางหลักเกณฑ์แห่งการวัดผลทางการศึกษาไว้อย่างรัดกุม เข้มงวด และทำทาบความรู้สึกของผู้ใคร่ต่อการศึกษา

ในการสอบ ขอให้นักเรียนทุกรูปทำความสุจริตให้เกิดมีแก่ตน เพราะพระศาสนาเป็นเรื่องของความบริสุทธิ์ ถ้ามีความไม่บริสุทธิ์เกิดขึ้นจะเป็นความเสียหายโดยประการทั้งปวง ฉะนั้น ต้องระวังรักษาให้จงดี การเฝ้าระวังรักษามิให้เกิดความเสียหายโดยประการใด ๆ เท่ากับเป็นการรักษาพระศาสนาไว้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่ง

ในส่วนของการผู้กำกับห้องสอบ ขอให้กรรมการทุกรูป
ได้เอาใจใส่เป็นภาระธุระจริง ๆ ขอให้ช่วยตรวจตราควบคุมนักเรียนให้ปฏิบัติ
ตามกฎระเบียบของสนามหลวงอย่างเคร่งครัด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย
แห่งการสอบ

ในการสอบบาลีสนามหลวงในปีนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ
เป็นล้นพ้นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรง
พระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดฯ พระราชทานถวายภัตตาหารเพล
และสิ่งของพระราชทานแก่พระภิกษุสามเณรผู้เข้าสอบ ในการสอบบาลี
สนามหลวง ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ นี้ นับเป็นมิ่งขวัญอย่างสำคัญต่อพระภิกษุสามเณร
ผู้เข้าสอบ และเป็นการจรรโลงการศึกษาให้วัฒนาสถาพรโดยยิ่งขึ้นไป

ฉะนี้ โอกาสบัดนี้ ขอให้เราทั้งหลายสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เป็นหนึ่ง
ถวายพระพรชัยมงคลแด่พระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ขอจงทรง
พระเจริญยิ่งยืนนาน มีพระเกษมสำราญตลอดไป เป็นร่มแก้วฉัตรเกล้า
เป็นร่มโพธิ์ฉัตรชัยของพสกนิกรชาวไทย ตลอดจรัสรัฐติกาล เทอญฯ

ขอถวายพระพร

(พระพรหมโมลี)

แม่กองบาลีสนามหลวง

ข้อสอบและเฉลย
ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.๖.๙
พ.ศ. ๒๕๖๔

ประโยค ๑-๒
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๔

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อตีเต "อตุลทปฺปรฎฺเจ อตุลทปฺปราชานาม เวฏฺฐทีปกรฎฺเจ เวฏฺฐทีปกราชานามาติ อิมเ ทเว ทหฺรกาลโต ปฏฺจาย สหายกา หุตฺวา เอกจฺริยกุลเ สิปฺปี อุกฺกณฺหิตฺวา อตุตโน อตุตโน ปิตฺตุนํ อจฺจเยน ฉตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา ทสทสโยชนิกเ รฎฺฐเ ราชานโ อเหตุํ ฯ เต กาลเณ กาลํ สมากนฺตฺวา เอกโต ติฏฺฐนฺตา นิสีทนฺตา นิปชฺชนฺตา มหาชนํ ชายมานญจ มียมานญจ ทิสฺวา "ปรโลกํ กจฺจนฺตํ อนุคจฺจนฺโต นาม นตฺถิ, อนุตมโส อตุตโน สรียิปิ, สพฺพํ ปหาย คนฺตพฺพํ, กิณฺโณ ฆรราวเสน, ปพฺพชิสฺสามาติ มนฺเตตฺวา รชฺชานิ ปุตฺตทารสฺส นียฺยาเทตฺวา อีสิปพพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺตปฺปเทเส วสนฺตา มนฺตยีสฺ "มยํ รชฺชํ ปหาย ปพฺพชิตา, น ชีวิตฺตุํ อสกุโกนฺตา, เต มยํ เอกกฺุจฺจเน วสนฺตา อปพฺพชิตสทิสฺสาเยว โหเม; ตสฺมา วิสฺสุํ วสิสฺสาม: ตฺวํ เอตฺสมี ปพฺพเต วส, อหํ อิมสฺมี ปพฺพเต วสิสฺสามิ; อนุวฑฺฒมาสํ ปน อุโปสถทิวเส เอกโต ภวิสฺสามาติ ฯ อถ เนสํ เอตทโหสิ "เอวปี โน คณฺสงฺคณฺิกา ว ภวิสฺสติ, ตฺวํ ตว ปพฺพเต อคฺคิ ชาเลยฺยาสิ, อหํ มม ปพฺพเต อคฺคิ ชาเลสฺสามิ; ตาย สลฺยาย อตุตทิภาวํ ชานิสฺสามาติ ฯ เต ตถา กรียฺสุ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ตสุมี สมเย โกสมุพิยํ ปรนตโป นาม ราชา อโหสิ ฯ
 โส เอกทิวสํ กพุภินิยา เทเวีย สทุธิ พาลาตปํ ตปปมาโน อากาสตเล
 นิสีทิ ฯ เทวี รณโธ ปารุปนํ สตสหัสสคฺขมณิกํ รตตกมพลํ ปารุปีตฺวา
 นิสินฺนา รณฺธา สทุธิ สมฺมุตฺตปมาณา รณฺโธ องฺกุลิโต สตสหัสสคฺขมณิกํ
 ราชมฺหุทิกํ นีหริตฺวา อตฺตโน องฺกุลियํ ปิลนฺธิ ฯ ตสุมี สมเย หตฺถิลิงคสฺสกุโณ
 อากาเสนาทจฺจนฺโต เทวี ทิสฺวา มํสเปสีติ สลฺยธาย ปกฺขेष วิตฺสซฺเชตฺวา
 โอตริ ฯ ราชา ตสฺส โอตฺรณสทุเทเน ภิโต อุกฺกชาย อนุโตนิเวสนํ
 ปาวิสี ฯ เทวี คุรฺกพฺภตฺตาย เจว ภิรฺกชาติกตฺตาย จ เวเคน กนฺตุํ
 นาสกฺขิ ฯ อถ นํ โส สฺกุโณ อชฺฌมฺปตฺโต นขปฺลยฺเช นิสีทาเปตฺวา
 อากาสํ ปกฺขนฺนฺติ ฯ เต ภิรฺ สฺกฺกมา ปฺลยฺจฺจนฺนํ หตฺถินํ พลํ ชาเรนฺติ,
 ตสฺมา อากาเสน เนตฺวา ยถารุจิตฺกฺกฺจฺจเน นิสีทิตฺวา มํสํ ขาทนฺติ, สปิ
 เตน นียมาณา มรณภยภิตา จินฺเตติ "สจฺหาหํ วิรวิสุตฺตมํ, มนฺุสฺสสทุโท
 นาม ติริจฺจฺจานคตฺตานํ อฺพเพชฺนิโย, ตํ สุตฺวา มํ ญฺฑเทสฺสติ, เอวํ สนฺเต,
 สห คพฺเพน ชีวิตกฺขมํ ปาปฺณิสฺสํ; ยสฺมี ปน จาเน นิสีทิตฺวา มํ
 ขาทิตฺุ อารภิสฺสติ, ตตฺร นํ สทุทํ กตฺวา ปลาเปสฺสํมีติ ฯ สว อตฺตโน
 ปฺณฺทิตตฺตาย อธิวเสตี ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ๑-๒

แปล มครเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. ในกาลอันเป็นไปล่วงแล้ว อ.พระราชชา ท. สอง เหล่านี้ คือ ชื่อ อ.พระราชชาพระนามว่าอัลลกะปะปะ ในแว่นแคว้นชื่อว่าอัลลกะปะปะ ชื่อ อ.พระราชชาพระนามว่าเวกฐฐทีปะกะ ในแว่นแคว้นชื่อว่าเวกฐฐทีปะกะ เป็นพระสหายกัน เป็น จำเดิม แต่กาล แห่งพระองค์ ทรงเป็นหนุ่ม ทรงเรียน แล้ว ซึ่งศิลาปะ ในตระกูลแห่งอาจารย์เดียวกัน ทรงยังบุคคล ให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งฉัตร เป็นพระราชชา ในแว่นแคว้น อันประกอบแล้วด้วยโยชน์สิบ ๗ ได้เป็นแล้ว โดยกาลเป็นที่ล่วงไปแห่งพระบิดา ท. ของพระองค์ ๗ ๗ อ.พระราชชา ท. เหล่านี้ เสด็จมาพร้อมกันแล้ว ตลอดกาล ตามกาล ทรงยืนอยู่ ทรงนั่งอยู่ บรรทมอยู่ โดยความเป็นอันเดียวกัน ทรงเห็นแล้ว ซึ่งมหาชน ผู้เกิด อยู่ด้วย ผู้ตายอยู่ด้วย ทรงปรียากันแล้วว่า ชื่อ อ.บุคคล ผู้ไปตามอยู่ ซึ่งบุคคล ผู้ไปอยู่ สูโลกอื่น ย่อมไม่มี แม่ อ.สรีระ ของตน โดยกำหนดมิในที่สุด ชื่อว่า ไปตามอยู่ ซึ่งบุคคล ผู้ไปอยู่ สูโลกอื่น ย่อมไม่มี อันบุคคล ฟังละ ซึ่งวัตถุ ทั้งปวง ไป อ.ประโยชน์ อะไร ของเรา ท. ด้วยการอยู่ครองซึ่งเรือน อ.เรา ท. จักบวช ดังนี้ ทรงมอบให้แล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชชา ท. แก่พระโอรสและพระมเหสี ผนวชแล้ว ผนวชเป็นฤาษี อยู่อยู่ ในประเทศชื่อว่าหิมวันตะ ปรียากันแล้วว่า อ.เรา ท. ละแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชชา บวชแล้ว อ.เรา ท. ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเป็นอยู่ บวชแล้ว หามิได้ อ.เรา ท. เหล่านี้ อยู่ ๗ ในที่เดียวกัน เป็นผู้ เช่นกับด้วยบุคคลผู้ไม่บวชแล้วนั้นเทียว ย่อมเป็น เพราะเหตุนี้ อ.เรา ท. จักอยู่ แยกกัน อ.ท่าน จงอยู่ ที่ภูเขา นั้น อ.เรา จักอยู่ ที่ภูเขา นี้ แต่ว่า อ.เรา ท. จักเป็น โดยความเป็นอันเดียวกัน ในวันแห่งอุโบสถ ตลอดเดือนด้วยทั้งกึ่งโดยลำดับ ดังนี้ ๗ ครั้งนั้น อ.ความคิด นั้นว่า แม้ครั้งเมื่อความเป็น อย่างนี้ มีอยู่ อ.ความคลุกคลีด้วยหมู่เทียว จักมี แก่เรา ท. อ.ท่าน ยังไฟ ฟังให้โพลง ที่ภูเขา

ของท่าน อ.เรา ยังไฟ จักให้โพลง ที่ภูเขา ของเรา อ.เรา ท. จักรู้ ซึ่งความที่
แห่งเรา ท. มีอยู่ ด้วยสัญญา นั้น ดังนี้ ได้มีแล้ว แก่ฤทธิ ท. เหล่านั้น ๆ อ.ฤทธิ ท.
เหล่านั้น กระทำแล้ว เหมือนอย่างนั้น ๆ

แปล โดยอรธ

๒. ในสมัยนั้น ในกรุงโกสัมพี ได้มีพระราชาทรงพระนามว่าพระเจ้า
ปรินตปะ ๑ วันหนึ่ง พระองค์ประทับนั่งฟังแควดอ่อนอยู่ที่กลางแจ้งกับพระเทวี
ผู้ทรงครรภ์ ๑ พระเทวีทรงห่มผ้ากัมพลแดงอันมีราคาแสนหนึ่ง ซึ่งเป็นผ้าห่ม
ของพระราชาทรงนั่งปราศรัยกับพระราชาทอดพระร้ามรงค์อันมีราคาแสน
หนึ่งจากพระองค์ของพระราชามาสวมใส่ที่นิ้วของพระองค์ ๑ ในสมัยนั้น
นกหัสติลิงค์ บินมาทางอากาศ เห็นพระมเหสีจึงชลอปีกบินโผลง โดยหมายว่า
ขึ้นเนื้อ ๑ พระราชาทรงตกพระทัยด้วยเสียงโผลงของนกนั้น จึงทรงลุกขึ้น
เสด็จเข้าไปภายในพระราชานิเวศน์ ๑ พระเทวีไม่อาจเสด็จไปโดยเร็วได้ เพราะ
ทรงครรภ์แก่ และเพราะเป็นผู้มีชาติแห่งคนขลาด ๑ ครั้งนั้น นกนั้นจึงโผลง
ยังพระนางให้นั่งอยู่ที่กรงเล็บ บินไปสู่อากาศแล้ว ๑ ได้ยินว่า พวกนกเหล่านั้น
ทรงกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก เพราะฉะนั้น จึงนำ(เหยื่อ)ไปทางอากาศ จับ ณ ที่อัน
พอใจแล้ว ย่อมจิกกินเนื้อ ๑ แม้ พระนาง อันนกกนั้นนำไปอยู่ ทรงหวาดต่อ
มรณภัย จึงทรงดำริว่า ถ้าเราจักร้อง ชรรมดาเสียงคน เป็นที่หวาดเสียของ
พวกสัตว์ดิรัจฉาน มันได้ยินเสียงนั้นแล้วก็จักทิ้งเราเสีย เมื่อเป็นอย่างนี้ เราก็จัก
ถึงความสิ้นชีพพร้อมกับเด็กในครรภ์ แต่มันจับในที่ใดแล้วเริ่มจะกินเรา ในที่
นั้นเราจักร้องขึ้น แล้วไล่มันให้หนีไป ๑ พระนางทรงยับยั้งไว้ได้ ก็เพราะความ
ที่พระองค์เป็นบัณฑิต ๑

พระราชปริยัติสุธี ปิยาจาโร วัดธรรมามูล จ.ชัยนาท
สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
  - ก. วจิวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น.....ส่วน คือ.....๑
  - ข. กรรมที่ทำอักษรหะ มี.....คือ.....๑
๒. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
  - ก. อภินนุหุ + อติ สนธิเป็น.....๑
  - ข. อคฺคิ + อาคาริ สนธิเป็น.....๑
  - ค. เอตทโวจ ตັคฺคตเป็น.....๑
  - ฃ. สาธฺตุติ ตັคฺคตเป็น.....๑
  - ง. สัญญโค แบ่งเป็น ๒ คือ.....๑
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. นามศัพท์นั้น แบ่งเป็นกี่อย่าง ๆ อะไรบ้าง ๆ
  - ข. วิภัตตินามนั้น มีกี่ตัว ๆ แบ่งเป็นอย่างไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
  - ค. ปกติสังขยา ตั้งแต่ไหนถึงไหน เป็นเอกวจนะ อิตถิลิงค์อย่างเดียว ๆ
  - ฃ. วิเศษนศัพท์นามแบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
  - ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้อย่างไร ๆ
๔. วาจก คืออะไร ๆ แบ่งเป็นกี่อย่าง ๆ อะไรบ้าง ๆ และกฺลฺบุตร จะกำหนดวาจกได้แม่นยำต้องอาศัยอะไรเป็นเครื่องกำหนด ๆ
๕. กิริยาภิกถ์ คือ กุศฺโต, ปคฺคยฺห แปลว่าอย่างไร ๆ สำเร็จรูปมาจากอะไร ๆ จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัย มาด้วย

ก. เนตพพนติ เนยฺยํ ฯ

ข. สรติ เอตายาติ สติ ฯ

ค. กุชฌติ สีเลนาคิ โกธโน ฯ

๖. อะไร ชื่อว่า ทวันทสมาส ฯ และทวันทสมาสนั้นมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
สมจฺเณรํ (จิตฺตํ), พนฺชนมฺตุโต (สตุโต) เป็นสมาสอะไร จงเขียน
รูปวิเคราะห์ มาคู่ด้วย ฯ
๗. ในรากาที่ตัทธิต และปฺรณตฺตัทธิต มีปัจจัยอย่างละเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
มากฺโข, เตชสี ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงเขียนรูปวิเคราะห์ มาคู่ด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อพยยศัพท์ ๑
สมาส ๑ ตัทธิศ ๑ อาชยาศ ๑ กิตก์ ๑ ฯ

ข. กรรมที่ทำอักษรระ มี ๔ คือ ชิวหามชฺฌ ทามกลางลีน ๑ ชิวโหปคฺค
ถัดปลายลีนเข้ามา ๑ ชิวหคฺค ปลายลีน ๑ สกฏฺฐานัน ฐานของตน ๑ ฯ

๒. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. อภินนฺทุ + อิติ   สนธิเป็น   อภินนฺทุติ ฯ

ข. อคฺคิ + อาคารํ   สนธิเป็น   อคฺคาการํ ฯ

ค. เอตทโวจ   ตัดบทเป็น   เอต - อโวจ ฯ

ฌ. สาธฺตุติ   ตัดบทเป็น   สาธ - อิติ ฯ

ง. สณฺโณโค แบ่งเป็น ๒ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑
ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์นั้น แบ่งเป็น ๓ คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑ ฯ

ข. วิภตตินามนั้น มี ๑๔ ตัว แบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปฐฺมา ที่ ๑	ลี	โย
ทุติยา ที่ ๒	อํ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ
จตุตฺถิ ที่ ๔	ส	นํ
ปญฺจมิ ที่ ๕	สุมา	หิ
ฉฺฉฐิ ที่ ๖	ส	นํ
สप्तตฺถิ ที่ ๗	สุมิ	สุ

ค. ปกติสังขยา ตั้งแต่ เอกุณวีสติ ถึง อฏฐนวุติ เป็นเอกวจนะ อิตถิลิงค์ อย่างเดียว ฯ

ฅ. วิเสสนศัพท์นาม แบ่งเป็น ๒ คือ อนิยม ๑ นิยม ๑ ฯ

ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้ลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง บอกกาลปนะ กาล ที่ ปริเฉท อุปไมย ปฏิเสธ ความไต่ยินเล่าลือ ความปรักป ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น ฯ

๔. วาจก คือ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ คือกล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา ฯ แบ่งเป็น ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑ เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ฯ และ กุลบุตรจะกำหนดวาจกได้แม่นยำต้องอาศัยปัจจัยเป็นเครื่องกำหนด ฯ

๕. กิริยาकर्त् กคือ **คฺตุโต** แปลว่า อันเขาคุ้มครองแล้ว สำเร็จรูปมาจาก **คฺปฺ** ชาติ ในความคุ้มครอง **ต** ปัจจัย ชาติ **มิ ปฺ** เป็นที่สุด เอาที่สุดชาติเป็น **ต** ติ ปฐมวิภัตติ ปุงลิงค์ ฯ

ปฺคฺคฺยห แปลว่า ประคองแล้ว สำเร็จรูปมาจาก **ป** บทหน้า **คหฺ** ชาติ ในความประคอง **ตฺนนาท** ปัจจัย คือ **ตฺน ตฺวา ตฺวาน** ชาติ **มิ ห** เป็นที่สุด อยู่หน้า **แปลง** ย กับที่สุดชาติ เป็น **ยห** ฯ

ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัย มาดังนี้

ก. (สิ่งใด) อันเขาพึงนำไป เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่าอันเขาพึงนำไป ฯ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ฅฺย ปัจจัย ฯ

ข. (ชน) ย่อมระลึก (ด้วยธรรมชาติ) นั้น เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่า เป็นเหตุระลึก (แห่งชน) ฯ เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ติ ปัจจัย ฯ

ค. (ผู้ใด) ย่อมโกรธ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้) นั้น ชื่อว่า ผู้โกรธโดยปกติ ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสึละ ยฺ ปัจจัย ฯ

๖. นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ ทวันทว-
สมาส ฯ และทวันทวสมาส มี ๒ อย่าง คือ สมหาโร ๑ อสมหาโร ๑ ฯ
    สมจฺเณรํ (จิตฺตํ) เป็น สหบุพพท พหุพพิหิสมาส วิเคราะห์ว่า
    สห มจฺเณเรน ยํ วัตถุประสงค์ิ สมจฺเณรํ (จิตฺตํ) ฯ
    พฺนุชนมฺตุโตะ (สตุโตะ) เป็น ปัญฺจมีตํปฺปฺริสสมาส วิเคราะห์ว่า พฺนุชฺนา
    มฺตุโตะ พฺนุชนมฺตุโตะ (สตุโตะ) ฯ
๗. ในราคาทิตฺตทริต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ณ ฯ ในปฺปฺรณตฺตทริต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ
    ตฺย ถ ฐ ม อี ฯ
    มาคฺโช ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตฺตทริต วิเคราะห์ว่า มคเช ชาโต มาคฺโช,
    มคเช วสตีติ มาคฺโช, มคเช อีสฺสโร มาคฺโช ฯ
    เตชลี ลง ลี ปัจจัย ในตทฺสสตีตฺตทริต วิเคราะห์ว่า เตโช อสฺส อตฺถิติ
    เตชลี ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๔

แปล โดยพยัญชนะ

๑. มาสตุส อฏฐ ทิวเส ปาโตว อฏฐาย อุทกมาลเก อุทกั
อุปฏฐาเปตฺวา ฌมฺมสฺสวณฺณํ ฌมฺมชฺชิตฺวา ทีปํ ชาเลตฺตฺวา มจฺจรสฺสเรน
ฌมฺมสฺสวณฺ์ โฆเสติ ฯ ภิภฺยฺ ตสฺส ฌามํ ฌตฺตฺวา ปทฺถาณํ ภิณฺ สามเณราติ
อชฺชเณสนฺติ ฯ โส มยฺหํ ททฺยํ วาโต วา รุชฺชติ กาโส วา พาธตฺติ
กณฺจิ ปจฺจาหารํ อกตฺตฺวา ฌมฺมาสนํ อภิรฺหิตฺตฺวา อากาสกฺจํ ใสดาเรณฺโต
วีย ปทฺถาณํ วจฺตฺวา ใสตฺรณฺโต มยฺหํ มาตาปิตฺูนํ อิมสฺมี ภิณฺเณ ปตฺตฺตี
ทมฺมีติ วทติ ฯ ตสฺส มนุสฺสา มาตาปิตฺูนํ ปตฺตฺติยา ทินฺนภาวํ น
ชานนฺติ ฯ อนนฺตรตฺตภาเว ปนฺสฺส มาตา ยฺกฺขินิ หุตฺตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ
สา เทวตาหิ สทฺธิ อากนฺตฺตฺวา ฌมฺมํ สุตฺตฺวา สามเณเรน ทินฺนํ ปตฺตฺตี
อนุโมทามิ ตาตาติ วทติ ฯ สีสสมฺปนฺนา จ นาม ภิภฺยฺ สเทวกสฺส
โลกสฺส ปียา โหนฺติ ตสฺมา สามเณเร เทวตา สลชฺชา สคารวา
มหาพฺรหฺมานํ วีย อคฺคิกฺขณฺธิ วีย จ ตํ มณฺเณติ ฯ สามเณเร คารเวณ
ตณฺจ ยฺกฺขินิ ฌรฺุ กตฺตฺวา ปสฺสนฺติ ฌมฺมสฺสวณฺยกฺขสมาคมาทิสฺสุ สานฺมาตาติ
ยฺกฺขินิยา อคฺคาสนํ อคฺคโททกํ อคฺคปิณฺฑํ เทนฺติ ฯ มหฺสภฺขาปี ยฺกฺขา ตํ
ทิสฺวา มคฺคา ใสกฺกมณฺติ อาสนา วุฏฺฐนฺติ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. โส อุกกณฺฐิตถาวํ อารโหเจติ ฯ สทฺฐา อุปาสิกา นานปฺปการเณ
 ฆรราวเส อาทิณํ ทสฺเสตฺวา ปฺตุตฺตํ โยวทมานาปี สญฺญาเปตฺตํ อสฺกโกนฺธุติ
 อปฺเปวณาม อตฺตโน ฆมฺมตฺตยปี สลฺลทฺกฺเขยฺยติ อนุโยเชตฺวา ติฏฺฐ ตาต
 ยาว เต ยาคฺคตฺตํ สมฺปาเทมิ ยาคฺคํ ปิวิตฺวา กตฺตตฺตกฺกจฺจสฺส เต มนาปานิ
 วตฺถานิ นีหริตฺวา ทสฺสามิตี วตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา อทาสี ฯ
 นิสีทิ สามเณโร ฯ อุปาสิกา มุหุตฺเตเนว ยาคฺคชฺชกํ สมฺปาเทตฺวา
 อทาสี ฯ อถ สา ภตฺตํ สมฺปาเทสฺสามิตี อวิทฺฐเร นิสินฺนา ตณฺฑุเล
 ไรฺวติ ฯ ตสฺมี สมเย สา ยกฺขิณี กหํ นุ โข สามเณโร กจฺจิ ภิกฺขุหารํ
 ลภติ โนติ อวชฺชมานา ตสฺส วิพฺภมิตฺตคามตฺตย นิสินฺนถาวํ ญตฺวา
 มา เหว โข เม เทวตานิ อนฺตเร ลชฺชํ อุปฺปาเทยฺย กจฺจามิสฺส วิพฺภมเน
 อนฺตรายํ กริสฺสามิตี อากนฺตฺวา ตสฺส สรีเร อธิมฺจฺจิตฺวา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา
 ภูมียํ ปาเตสิ ฯ โส อกฺขิณี ปริวตฺเตหิ เขเพน ปกฺขมฺรณฺเตน ภูมียํ วิปฺพนฺทึ ฯ
 อุปาสิกา ปฺตุตฺตสฺส ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา เวเคนากนฺตฺวา ปฺตุตฺตํ อาลิจฺจิตฺวา
 อรุสฺสุ นิปชฺชาเปตี ฯ สกฺลคามวาสีโน อากนฺตฺวา พลิกฺกมฺมาทีนึ กรีสฺสุ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

แปล มครเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ.สามเณร นั้น ลุกขึ้นแล้ว ในเวลาเช้าเทียว เข้าไปตั้งไว้แล้ว ซึ่งน้ำ ในโรงแห่งน้ำ กวาดแล้ว ซึ่งโรงเป็นที่ฟังซึ่งธรรม ยังประทีป ให้โพลงแล้ว ย่อมประกาศ ซึ่งอันฟังซึ่งธรรม ด้วยเสียง อันไพเราะ ตลอดวัน ท. ๘ แห่งเดือน ๆ อ.ภิกษุ ท. รู้แล้ว ซึ่งเรี่ยวแรง ของสามเณร นั้น ย่อมเชื่อเชิญว่า แน่สามเณร อ.เธอ จงกล่าว กล่าวด้วยบท ดังนี้ ๆ อ.สามเณร นั้น ไม่กระทำแล้ว ซึ่งความผิดเพี้ยน อะไรๆ ด้วยอันคิดว่า อ.ลมย่อมเสียดแทง ซึ่งหัวใจของเรา หรือ, หรือว่า อ.โรคไอ ย่อมเบียดเบียน ดังนี้ ขึ้นเฉพาะแล้ว คู่กรรมาสน์ กล่าวแล้ว กล่าวด้วยบท รวากะ อ.เทวดาผู้วิเศษ ยังน้ำในอากาศ ให้ข้ามลงอยู่ เมื่อข้ามลง ย่อมกล่าว ว่า อ.เรา ย่อมให้ ซึ่งส่วนบุญ ในเพราะอันกล่าวนี้ แก่มารดาและบิดา ท. ของเรา ดังนี้ ๆ อ.มนุษย์ ท. ย่อมไม่รู้ ซึ่งความที่แห่งส่วนบุญ เป็นส่วนอันสามเณร นั้น ให้แล้ว แก่มารดาและบิดา ท. ๆ ก็ อ.มารดา ของสามเณร นั้น เป็นนางยักษิณี เป็น บังเกิดแล้ว ในอรรถภาพอันไม่มีระหว่าง ๆ อ.นางยักษิณี นั้น มาแล้ว กับ ด้วยเทวดา ท. ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ย่อมกล่าวรับ ซึ่งส่วนบุญ อัน อันสามเณร ให้แล้ว ว่า แน่พ่อ อ.ฉัน อนุโมทนาอยู่ ดังนี้ ๆ ก็ อ.ภิกษุ ท. ชื่อผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เป็นผู้เป็นที่รัก ของโลก อันเป็นไป กับด้วยเทวโลก ย่อมเป็น; เพราะฉะนั้น อ.เทวดา ท. เป็นผู้เป็นไปกับด้วยความละเอียด เป็นผู้เป็นไปกับด้วยความเคารพ ในสามเณร เป็น ย่อมสำคัญ ซึ่งสามเณร นั้น ผู้ราวกะว่า มหาพรหม ด้วย ผู้ราวกะว่า กองแห่งไฟ ด้วย ๆ อนึ่ง อ.เทวดา ท. ย่อมเห็น ซึ่งนางยักษิณีนั้น กระทำ ให้เป็นที่เคารพ เพราะความเคารพ ในสามเณร, ย่อมให้ ซึ่งอาสนะ อันเลิศ ซึ่งน้ำอันเลิศ ซึ่งก้อนข้าวอันเลิศ แก่นางยักษิณี ในสมัย ท. มีสมัยเป็นที่ฟังซึ่งธรรมและสมัยเป็นที่มาพร้อมกันแห่งยักษย์เป็นต้น

ด้วยความสำคัญ ว่า อ.นางชัชยิณี นี้ เป็นมารดาของสามเณรชื่อว่าสาธุ
 ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ อ.ชัชยิณี ท. แม่ผู้มีศักดิ์ใหญ่ เห็นแล้ว ซึ่งนางชัชยิณี นั้น
 ย่อมก้าวลง จากหนทาง, ย่อมลุกขึ้น จากที่นั่ง ฯ

แปล โดยอรธ

๒. สามเณรนั้นบอกความที่ตนเบื่อหน่ายแล้ว ฯ อุบาสิกาผู้มีศรัทธา
 แม้แสดงโทษในการครองเรือนโดยประการต่าง ๆ ตักเตือนบุตรอยู่ ก็ไม่อาจให้
 เธอยินยอมได้ (แต่)ก็ไม่ส่งไปเสีย ด้วยคิดว่า "ถึงอย่างไร เธอพึงกำหนดได้
 แม้ตามธรรมดาของตน กล่าวเพียงว่า "พ่อ โปรดรออยู่นกว่าฉันจะจัดยา
 และภัตเพื่อพ่อเสร็จ, ฉันจักนำผ้า ที่ถูกใจมาถวาย แก่พ่อผู้ดื่มยา
 ทำภักติกแล้ว แล้วได้ปูลาดอาสนะถวาย ฯ สามเณรนั่งลงแล้ว ฯ อุบาสิกา
 จัดแจงยาและของเคี้ยวเสร็จ โดยครู่เดียวเท่านั้น ได้ถวายแล้ว ฯ ลำดับนั้น
 อุบาสิกาคิดว่า เราจักจัดแจงภัต นั่งลงในที่ไม่ไกล ชาวข้าวสารอยู่ ฯ สมัยนั้น
 นางชัชยิณีนั้นใคร่ครวญอยู่ว่า สามเณรอยู่ที่ไหนหนอ แล เธอได้รักษา
 หรือยังไม่ได้ ทราบว่าเขอนั่งอยู่แล้ว ด้วยความเป็นผู้ใคร่จะสึก จึงคิดว่า
 ก็เธอ อย่าพึงทำให้เราขายหน้าเทวดาทั้งหลายเลย เราจะไปทำการขัดขวาง
 การสึกของเธอ ดังนี้แล้ว จึงมาถึงในร่างของสามเณรนั้น บิดคอให้ล้มลง
 บนพื้นดิน ฯ เธอ ตาเหลือก ๒ ข้าง น้ำลายไหล คืบบนพื้นดินแล้ว ฯ อุบาสิกา
 เห็นอาการแปลกนั้นของบุตร รีบมาอุ้มบุตรแล้วให้นอนบนตัก ฯ ชาวบ้าน
 ทั้งสิ้น มาทำพิธีกรรมเป็นต้น ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓
สัมพันธ์ไทย
สอบ วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๔

อนุนภาโร ตัม (ปัจเจกพุทธ) ตุจฺจปตฺตหตฺถัม ทิสฺวา อปี ฆนฺเต
ภิกฺขัม ลภิตฺถาติ ปุจฺฉิตฺวา ลภิตฺถาติ มหาปุณฺณชาติ วุตฺเต เตนฺหิ ฆนฺเต
โถกัม อากมฺเมถาติ ตินฺนกาชํ ฉนฺนเตตฺวา เวเคน เคนฺหิ กนฺตฺวา ฆนฺเต มยฺหํ
จปีตภาภคตฺถํ อตฺถิ นตฺถิตฺติ ภริยํ ปุจฺฉิตฺวา อตฺถิ สามีติ วุตฺเต เวเคน
ปัจจกนฺตฺวา ปัจเจกพุทธสฺส ปตฺตํ อาทาย มยฺหํ ทาตุกามตาย สติ
เทยฺยธมฺโม น โหติ เทยฺยธมฺเม สติ ปฏิกฺคาหกัม น ลภามิ อชฺช ปน
เม ปฏิกฺคาหโก จ ทิฏฺฐโจะ เทยฺยธมฺโม จ อตฺถิ ลาภา วต เมติ เคนฺหิ
กนฺตฺวา ปตฺเต ฆตฺถํ อากิราเปตฺวา ปัจจาหริตฺวา ปัจเจกพุทธสฺส หตฺถे
ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา

อิมินา ปน ทาเนน มา เม ทาติทฺธิยํ อหุ
นตฺถิตฺติ วจัน นาม มา อโหสิ ภาวภาเว ฯ
ฆนฺเต เอวฺรุปา พุชฺชชีวิตา มุจฺเจยฺยํ นตฺถิตฺติ ปทเมว น สฺสณฺณยฺนฺติ ปตฺถนํ
จเปตี ฯ ปัจเจกพุทธโธ เอวํ โหตุ มหาปุณฺณชาติ อนฺนโมทนํ กตฺวา
ปกฺกามิ ฯ สุมฺนเสฏฺฐิโนปี ฉตฺเต อธิวตฺถา เทวตา
อโห ทานํ ปรมทานํ อฺปริฏฺฐเจ สฺส
วตฺวา ติกฺขตฺถุํ สาธุการํ อทาสี ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

สัมพันธไทย

อนนภาโร สยกตฺตา ใน จเปสิ ๆ อาขุยาตบถ กตฺตฺวาจก ตํ ก็ดี
ตฺจฺฉนปตฺตหตฺถํ ก็ดี วิเสสน ของ ปุจฺเจกพุทฺธํ ๆ อวฺตฺตกมฺม ใน ทิสฺวา ๆ
ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปุจฺฉิตฺวา

“ภนฺเต อาลปน ตฺมฺเห สยกตฺตา ใน ลภิตฺถ ๆ อาขุยาตบถ กตฺตฺวาจก
อปี ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ ภิกขํ อวฺตฺตกมฺม ใน ลภิตฺถ อิติ ศัพท์ อาการ ใน
ปุจฺฉิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน วตฺวา

“มหาปุณฺณ อาลปน อหํ สยกตฺตา ใน ลภิตฺตฺวา มิ ๆ อาขุยาตบถ
กตฺตฺวาจก อิติ ศัพท์ สฺรูป ใน วจเน ๆ ลกฺขณ ใน วุตฺเต ปุจฺเจกพุทฺธเณ
อนภิตฺตกตฺตา ใน วุตฺเต ๆ ลกฺขณกิริยา

“ภนฺเต อาลปน เตนหิ ศัพท์ วิภตฺติปฏิรูปก ตฺมฺเห เหตุกตฺตา ใน
อากเมถ กาลํ การิตกมฺม ใน อากเมถ ๆ อาขุยาตบถ เหตุกตฺตฺวาจก
(หรือสัมพันธว่า ตฺมฺเห สยกตฺตา ใน อากเมถ ๆ อาขุยาตบถ กตฺตฺวาจก)
โถกํ กิริยาวิเสสน^๒ ใน อากเมถ อิติ ศัพท์ อาการ ใน วตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา
ใน ฉทฺเตตฺวา ตินกาชํ อวฺตฺตกมฺม ใน ฉทฺเตตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน
คนฺตฺวา เวเคน ตติยาวิเสสน ใน คนฺตฺวา เคนํ สมฺปาปฺณียกมฺม ใน คนฺตฺวา ๆ
ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปุจฺฉิตฺวา

“ภทฺเต อาลปน จปีตภาภตฺตํ สยกตฺตา ใน อตฺถิ ๆ อาขุยาตบถ
กตฺตฺวาจก มยฺหํ สมฺปทาน ใน จปีต- (ก็ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ), จปีตภาภตฺตํ
สยกตฺตา ใน นตฺถิ ๆ อาขุยาตบถ กตฺตฺวาจก (มยฺหํ สมฺปทาน ใน จปีต-)
อุทาหุ ศัพท์ ปุจฺฉนตฺถ อิติ ศัพท์ อาการ ใน ปุจฺฉิตฺวา ภริยํ อวฺตฺตกมฺม
ใน ปุจฺฉิตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปุจฺฉาคนฺตฺวา

^๑ คำว่า “อากเมถ” มาจาก อา + กม + เณ + ถ ๆ ในศัพท์นิตยปกรณ์ ชาติมาลา อธิบายว่า กม (คม)
ธาตุนี้ ในภูวาทิกณะ ใช้เป็นเหตุกตฺตฺวาจก หากมี อา เป็นบทหน้า เมื่อใช้เป็น จฺราทิกณะ มีอรรถว่า
“อิสมชฺวาสน = อตกลิ้นเล็กน้อย (รอกอย)” เป็นกตฺตฺวาจก เช่น “อากเมถิ, อากเมถยิ (ย่อมรอกอย)”.

^๒ “โถกํ” อาจารย์บางท่าน สัมพันธเป็น “การิตกมฺม ใน อากเมถ” ตามนัยแรกบ้าง หรือ สัมพันธว่า
“อจฺจนตฺสโยค ใน อากเมถ” ตามนัยหลังบ้าง.

“สามิ อาลปน จปิตภาภคตฺ (หรือ ภคตฺ) สยกคฺตา ใน อตฺถิ ๆ อาขยาตบถ กคฺตฺวาจก (คฺมุหาคํ สมฺปทาน ใน จปิต-) อิติ ศัพฺทํ สฺรูป ใน วจเน ๆ ลกฺขณ ใน วุคฺเต ภริยาย อนภินิหิตคฺตฺตา ใน วุคฺเต ๆ ลกฺขณกิริยา เวเคน ตติยาวิเสสน ใน ปจฺจาคนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาทาย ปจฺเจกพฺพทฺสส สามิสฺมพฺนฺช ใน ปตฺตํ ๆ อวฺตคฺกมฺม ใน อาทาย ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน คนฺตฺวา

“เทยฺยธฺมฺโม สยกคฺตา ใน โหติ น ศัพฺทํ ปฏฺิเสธ ใน โหติ ๆ อาขยาตบถ กคฺตฺวาจก มยฺหํ ภาวาทิสฺมพฺนฺช ใน ทาทูกามตาย ๆ ลกฺขณ ใน สติ ๆ ลกฺขณกิริยา, อนํ สยกคฺตา ใน ลภามิ น ศัพฺทํ ปฏฺิเสธ ใน ลภามิ ๆ อาขยาตบถ กคฺตฺวาจก เทยฺยธฺมฺเม ลกฺขณ ใน สติ ๆ ลกฺขณกิริยา ปฏฺิกาทฺกํ อวฺตคฺกมฺม ใน ลภามิ,

ปน ศัพฺทํ วิเสสไซฺตค ปฏฺิกาทฺโก วุคฺตคฺกมฺม ใน ทิฏฺโฐ เม อนภินิหิตคฺตฺตา ใน ทิฏฺโฐ ๆ กิตบถ กมฺมวาจก อชฺช กาลสคฺตฺตฺมิ ใน ทิฏฺโฐ และ อตฺถิ จ สองศัพฺทํ วากฺยสมฺมจฺยจฺตฺตฺตฺ เข้ากัป เม ปฏฺิกาทฺโก ทิฏฺโฐ และ เทยฺยธฺมฺโม อตฺถิ เทยฺยธฺมฺโม สยกคฺตา ใน อตฺถิ ๆ อาขยาตบถ กคฺตฺวาจก, ลภภา สยกคฺตา ใน อตฺถิ ๆ อาขยาตบถ กคฺตฺวาจก วต ศัพฺทํ อจฺจนริยคฺตฺต (หรือ วจฺนาลงฺการ) เม สมฺปทาน ใน อตฺถิ (หรือสัมฺพັນฺทฺว่า ลภภา ลิงฺคคฺตฺต วต ศัพฺทํ อจฺจนริยคฺตฺต (หรือ วจฺนาลงฺการ) เม สามิสฺมพฺนฺช ใน ลภภา) อิติ ศัพฺทํ สฺรูป ใน จินฺตเนน ๆ กรณ ใน คนฺตฺวา เหนํ สมฺปาปฺณฺนิยคฺกมฺม ใน คนฺตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อาภิราเปตฺวา ปตฺเต อาธาร ใน อาภิราเปตฺวา ภคตฺ อวฺตคฺกมฺม” ใน อาภิราเปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปจฺจาหริตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา ปจฺเจกพฺพทฺสส สามิสฺมพฺนฺช ใน หตฺเถ ๆ อาธาร ใน ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน จเปสิ

ปน ศัพฺทํ วากฺยารมฺภ ทาลิทฺุทฺธิยํ สยกคฺตา ใน
 อหุ มา ศัพฺทํ ปฏฺิเสธ ใน อหุ ๆ อาขยาตบถ
 กคฺตฺวาจก อิมินา วิเสสน ของ ทาเนน ๆ
 กรณ (หรือ เหตุ) ใน อหุ เม สมฺปทาน ใน อหุ,

* อาจารย์บางท่าน สัมพันธ์ว่า “ภคตํ การิตคฺกมฺม ใน อาภิราเปตฺวา” บ้าง.

วจนํ สยกตฺตา ใน อโหสิ มา ศัพท์ ปฏิเสธ
 ใน อโหสิ ๆ อาขยาตบท กตฺตฺวาจก นตฺถิ สฺรูป
 ใน อิติ ๆ ศัพท์ สฺรูป ใน วจนํ นาม ศัพท์
 สณฺณาไซตถ เข้ากับ วจนํ ภวาทเว วิสยาธาร
 ใน อโหสิ,

ภนฺเต อาลปน อหํ สยกตฺตา ใน มุจฺเจยฺยํ ๆ อาขยาตบท
 กตฺตฺวาจก เอวรูปา วิเสสน ของ ทุชฺชิวิตา ๆ อปาทาน ใน มุจฺเจยฺยํ, อหํ
 สยกตฺตา ใน สฺฤณฺยํ น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน สฺฤณฺยํ ๆ อาขยาตบท กตฺตฺวาจก
 นตฺถิ สฺรูป ใน อิติ ๆ ศัพท์ สฺรูป ใน ปทํ ๆ อวฺตุตฺกมฺม ใน สฺฤณฺยํ เอว
 ศัพท์ อวฺธารณ เข้ากับ ปทํ อิติ ศัพท์ สฺรูป ใน ปตฺตฺนํ ๆ อวฺตุตฺกมฺม ใน
 จเปสฺสิ ฯ

ปจฺเจกพุทฺโธ สยกตฺตา ใน ปกฺกามี ๆ อาขยาตบท กตฺตฺวาจก
 “มหาปฺปญฺญ อาลปน เอวํ วิเสสน ของ ปตฺถิตฺตผลํ (หรือ ปตฺถิตฺตปฺปตฺตนา^๔)”
 สยกตฺตา ใน โหตุ ๆ อาขยาตบท กตฺตฺวาจก อิติ ศัพท์ สฺรูป ใน อนุโมทนํ ๆ
 อวฺตุตฺกมฺม ใน กตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน ปกฺกามี ฯ

เทวดา สยกตฺตา ใน อทาสี ๆ อาขยาตบท กตฺตฺวาจก สฺมฺนเสฏฺฐิโน
 สามีสมฺพนฺธ ใน ฉตฺเต ปี ศัพท์ อเปกฺขตฺถ เข้ากับ สฺมฺนเสฏฺฐิโน ฉตฺเต
 อาธาร ใน อธิวตฺตา ๆ วิเสสน ของ เทวดา

อโห ศัพท์ อจฺฉริยตฺถ ทานํ วฺตุตฺกมฺม ใน
 สฺรูปปฺตฺธิจฺฉิตํ อนฺนภาเรน อนภิทกตฺตา ใน
 สฺรูปปฺตฺธิจฺฉิตํ ๆ กิตฺตบท กมฺมวาทก ปรมทานํ
 วิเสสน ของ ทานํ อฺปริฏฺฐิเส อาธาร ใน สฺรูปปฺตฺธิจฺฉิตํ
 อิติ ศัพท์ อาการ ใน วตฺวา ๆ ปุพฺพกาลกิริยา ใน อทาสี ติกฺขตฺตํ
 กิริยาวิเสสน^๕ ใน อทาสี สาธฺกการํ อวฺตุตฺกมฺม ใน อทาสี ฯ

พระราชวิสุทธีเวที มโนกรโ วัดปากน้ำ
 สนามหลวงแผนกบาลี

สัมพันธ
 ตรวจแก้.

^๔ อาจารย์บางท่านโยค “จปีตปฺปญฺจนา” บ้าง.

^๕ อาจารย์บางท่าน สัมพันธว่า “อจฺฉนฺตสฺโยค” บ้าง.

ประโยค ป.ธ. ๓
บูรพภาค
สอบ วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔

จงแก้ตัวอักษร ย่อหน้า และจัดวรรคตอน ให้ถูกต้องตามสมัยนิยม ฯ

ที่พศ๐๐๐๒/๑๐๕๐๕ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๓ เรื่องขออาราธนาขอ
ประกาศนียบัตรประโยค ๑-๒ นมัสสถานพระวิสุทธิวงศาจารย์ เจ้าคณะใหญ่
หนเหนือ สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑.สำเนาติมหาเถรสมาคม มติที่ ๒๓๗/๒๕๖๒ จำนวน
๑ ฉบับ ๒. สำเนาหนังสือขอรับพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช จำนวน ๑
ฉบับ ด้วยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ทรงมีพระบัญชาเห็นชอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดพิธีชงตั้ง
เปรียญธรรม ๓ ประโยค ประจำปี ๒๕๖๓ โดยในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง
มอบถวายสมเด็จพระวันรัต ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต
ไปปฏิบัติหน้าที่แทน ส่วนในเขตปกครองคณะสงฆ์หนเหนือ หนตะวันออก
และหนใต้ มอบถวายเจ้าคณะใหญ่ หนนั้นๆ ปฏิบัติหน้าที่แทน สำนักงานพระ
พุทธศาสนาแห่งชาติ ขอนมัสการว่า ในการจัดพิธีชงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค
ดังกล่าวนี้ จะมีพิธีมอบประกาศนียบัตรประโยค ๑-๒ ต่อจากพิธีชงตั้งเปรียญ
ธรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และสร้างแรงจูงใจแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบ
ได้ประโยค ๑-๒ จึงขออาราธนาพระคุณเจ้าได้โปรดเมตตาตามขอประกาศนียบัตร
ประโยค ๑-๒ ต่อจากพิธีชงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยคในเขตปกครองคณะสงฆ์
หนเหนือจำนวน ๑๕ รูป ๓. วัตถุประสงค์ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ในวันที่ ๒๒
ธันวาคม ๒๕๖๓ รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งถวายมาพร้อมนี้ จึงนมัสสถาน
เพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ ขอนมัสสถาน
ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง นายสิทธิ มูลหงษ์ (นายสิทธิ มูลหงษ์) ผู้ตรวจราชการ
ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองพุทธ
ศาสนศึกษา โทร./โทรสาร ๐๒๔๔๑๗๕๕๑

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

บุรพภาค

ที่ พศ ๐๐๐๒/๑๐๕๐๕

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

อำเภอพุทธมณฑล

จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๗ ธันวาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอราราชนามอบประกาศนียบัตรประโยค ๑ - ๒

นมัสการ พระวิสุทธิวงศาจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาติมหาเถรสมาคม มติที่ ๒๓๗/๒๕๖๒ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. สำเนาหนังสือขอรับพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงมีพระบัญชาเห็นชอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค ประจำปี ๒๕๖๓ โดยในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง มอบถวายสมเด็จพระวันรัต ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตไปปฏิบัติหน้าที่แทน ส่วนในเขตปกครองคณะสงฆ์หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ มอบถวายเจ้าคณะใหญ่หนนั้น ๆ ปฏิบัติหน้าที่แทน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขอนมัสการว่า ในการจัดพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค ดังกล่าวนั้น จะมีพิธีมอบประกาศนียบัตรประโยค ๑ - ๒ ต่อจากพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และสร้างแรงจูงใจแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้ประโยค ๑ - ๒ จึงขอราราชนาพระคุณเจ้าได้โปรดเมตตา มอบประกาศนียบัตรประโยค ๑ - ๒ ต่อจากพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค

ในเขตปกครองคณะสงฆ์หนเหนือ จำนวน ๑๕๘ รูป ณ วัดจองคำ อำเภอเมือง จังหวัด
ลำปาง ในวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๓ รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งถวายมาพร้อมนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา
ณ โอกาสนี้

ขอน้อมสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

นายสิทธิ มุลหงษ์

(นายสิทธิ มุลหงษ์)

ผู้ตรวจราชการ ปฏิบัติราชการแทน

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

กองพุทธศาสนศึกษา

โทร./โทรสาร ๐ ๒๔๔๑ ๙๕๕๑

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔

๑. ฐานกรณ์ คืออะไร ๆ มีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ ง ฉ น ม เกิดที่ฐานไหน เรียกชื่ออย่างไร ๆ
๒. สนธิ กับ สมาส ต่างกันอย่างไร ๆ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๆ ภาควนตราโย, ทูรมาคโต, สาทิ เป็นสนธิอะไร ๆ ตัดและต่ออย่างไร ๆ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. ปฐมาวิภัติ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
  - ข. มโนคณะ ได้แก่ศัพท์อะไรบ้าง ๆ
  - ค. ปุณฺณสังขยา เป็นนามศัพท์ชนิดไหน ๆ
  - ฌ. มยฺ, อิม เป็นศัพท์นามชนิดไหน ๆ
  - ง. อัพยศัพท์ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
๔. อ อากม และ อี อากม ในอาขยาต ลงในวิภัติหมวดไหนได้บ้าง ๆ จงแก้คำที่เห็นว่าผิด ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในประโยคต่อไปนี้ ๆ
  - ก. เอกสุมีปี วเย ปุตุโต วา ชิตา วา อุปฺปชฺเชยฺยุํ ๆ
  - ข. สา อนาถา วิจฺรนฺตา มหาทุกฺขํ ปาปฺพนฺนฺติ ๆ
  - ค. ตโยปิ ลิกฺษา กถิตาเยว โหติ ๆ
๕. ปัจจยแห่งกิริยาภิกถ์ หมวดไหน บอกให้รู้ความอะไร ๆ สนฺติมคฺคณิโยชโก (สงฺโฆ), วิมฺตฺติ, สุวโจ (เถโร) ลงปัจจยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ๆ
๖. อะไรชื่อว่ากัมมชารยสมาส ๆ เฉพาะวิเสสโนภยบท กัมมชารยสมาส กับทวันทวสมาส ต่างกันอย่างไร ๆ ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต (ภควา) เป็นสมาส อะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์ห้มาตามลำดับ ๆ
๗. สมุหัตถธิต เป็นนามหรือคฺคณฺ ๆ ต่างจากราคาติตฺถธิตอย่างไรบ้าง ๆ เวสฺวารชฺช, พลวตี (ชฺฆจฺฉนา), เจตสิกํ (กมฺม) ลงปัจจยอะไร ในตฺถธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์ห้มาดู ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ฐาน คือ ที่ตั้งที่เกิดของอักษร มี ๖ คือ กณฺโจ คอ ๑ ตาลุ เพดาน ๑ มุทธา ศีรษะก็ว่า ปุ่มเหงือกก็ว่า ๑ ทนฺโต ฟัน ๑ โอรุโจ ริมฝีปาก ๑ นาสิกา จมูก ๑ ฯ

กรณ์ คือ ที่ทำอักษร มี ๔ คือ ชิวฺหามฺชฺฉฺ ทํมกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปฺคฺคฺ ถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ ชิวฺหฺคฺคฺ ปลายลิ้น ๑ สกฺกฺจฺจฺจฺ ฐานของตน ๑ ฯ

ง	เกิดในคอ	เรียกว่า กัณฐชะ
ณ	เกิดที่เพดาน	เรียกว่า ตาลุชะ
ณ	เกิดในศีรษะหรือปุ่มเหงือก	เรียกว่า มุทธชะ
น	เกิดที่ฟัน	เรียกว่า ทันตชะ
ม	เกิดที่ริมฝีปาก	เรียกว่า โอรุฐชะ

อนึ่ง พยัญชนะที่สุควรรคทั้ง ๕ นี้ เกิดได้ ๒ ฐาน คือ เกิดตามฐานเดิมของตนและจมูก จึงเรียกว่า สกฺกฺจฺจฺจฺ นาสิกฺกฺจฺจฺจฺ ฯ

๒. สนธิกับสมาสต่างกันอย่างไร สนธิ คือ วิธีต่อศัพท์และอักษรให้เนื่องกันด้วยอักษร เพื่อจะย่ออักษรให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และทำคำพูดให้สละสลวย ดังเช่น เอตทโวจ ถ้าจะแปลต้องแยกศัพท์ออกจากกัน เป็น เอต อโวจ ฯ

ส่วนสมาสนั้น ย่อนามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไปเข้าเป็นบทเดียวกัน ดังเช่น ราชปุตฺโต เป็น ราชปุตฺโต ถ้าจะแปลไม่ต้องแยกศัพท์ออกจากกันเหมือนสนธิ ฯ

ภควฺนฺตฺราโย เป็นอาทศสระสนธิ ตัดเป็น ภควฺ + อนุตฺราโย สระอยู่หลังอาทศ อฺ ที่ ตฺ เป็น ว เป็น ภควฺว ลบ อ สระหน้า ที่ ว แล้วต่อเป็น ภควฺนฺตฺราโย ฯ

ทุรมาคโต เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิ ตัดเป็น **ทุ** + **อาคโต** ถ้านิคคหิต อยู่หน้า สระอยู่หลัง อาเทศนิกคหิต เป็น **ม** ต่อเป็น **ทุรมาคโต** ฯ

สาห์ เป็นโลปสระสนธิ ตัดเป็น **สา** + **อห** สระหน้าเป็นทีฆะ และ สระหลังเป็นรัสสะ ลบสระหน้าแล้วทีฆะสระหลังเป็น **อา** ต่อเป็น **สาห์** ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้

ก. ปฐมาวิภคติ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ เป็น **ลิงฺกตุโถ** หรือ **กตุตา** ที่เป็นตัวประธานอย่าง ๑ เป็น **อาลปน** คำสำหรับร้องเรียกอย่าง ๑ ฯ

ข. มโนคณะ ได้แก่ศัพท์เหล่านี้ คือ **มน ใจ, อย เหล็ก, อูร ออก, เจต ใจ, ตป ความร้อน, ตม มีด, เตช เตช, ปย น้านม, ยส ยศ, วจ วาจา, วย ้วย, สิริ หัว** ฯ

ค. ปुरुณสังขยา เป็นนามศัพท์ชนิดคุณนาม ฯ

ฅ. มย เป็นศัพท์นามชนิดปริสศัพท์นาม **อิม** เป็นศัพท์นามชนิด วิเสสนศัพท์นาม ฯ

ง. อพยยศัพท์ แบ่งเป็น ๓ คือ **อุปสรรค ๑ นิบาต ๑ ปัจจัย ๑** ฯ

๔. **อ อากม** และ **อิ อากม** ในอาขยาต ลงในหมวดวิภคติดังนี้ คือ

อ อากม ลงในวิภคติหมวด **หิยัตตนิ อัชชัตตนิ กาลาติปัตติ**

ส่วน อิ อากม ลงในวิภคติหมวด **อัชชัตตนิ ภาวิสสันติ และกาลาติปัตติ** ฯ

ได้แก่คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ในประโยคต่อไปนี้

ก. เอกสุมีปี **ว**เย **ปฺตุโต** **วา** **ชิตา** **วา** **อุปฺปชฺเชยฺย** ฯ หรือ

เอกสุมีปี **ว**เย **ปฺตุโต** **จ** **ชิตา** **จ** **อุปฺปชฺเชยฺย** ฯ

ข. **สา** **อนาถา** **วิจฺรณฺตี** **มหาทุกข** **ปาปฺณฺตติ** ฯ หรือ

ตา **อนาถา** **วิจฺรณฺตฺติโย** **มหาทุกข** **ปาปฺณฺตติ** ฯ

ค. **ติสฺโสปี** **สิกฺขา** **กถิตาเยว** **โหนติ** ฯ

๕. ปัจจัยแห่งกิริยาภิกตฺ์ แต่ละหมวดบอกให้รู้ความดังต่อไปนี้

อนต ปัจจัย ในหมวดกิตตปัจจัย และ มาน ปัจจัย ในหมวดกิตตกิจปัจจัย บอกให้รู้ความเป็นปัจจุบันกาล แปลว่า อยู่, เมื่อ

อนิย,ตพพ ปัจจัย ในหมวดกิจปัจจัย บอกให้รู้ความจำเป็น แปลว่า พึง
ตวนตุ, ตาวิ ในหมวดกิตตปัจจัย และ ต, ตุน, ตฺวา, ตฺวาน ในหมวด
กิตตกิจปัจจัย บอกให้รู้ความเป็นอดีตกาล แปลว่า แล้ว ฯ

สนฺติมคฺคณิโยชโก (สงฺโฆ) ลง ญฺว ปัจจัย เป็นกัตตรูป กัตตฺสาธนะ
ตั้งวิเคราะห์ว่า สนฺติมคฺคเ นิโยเชตฺติ สนฺติมคฺคณิโยชโก (สงฺโฆ)

วิมฺตฺติ ลง ติ ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า วิมฺจฺจณํ
วิมฺตฺติ ฯ

สุวโจ (เถโร) ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า
สุเขน วจฺยเตตฺติ สุวโจ (เถโร) ฯ หรือ ตั้งวิเคราะห์ว่า สุเขน วตฺตพฺโพติ สุวโจ
(เถโร) ฯ

๖. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภคฺติและวณะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน
คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสณะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนาม
ทั้งสองบท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า
กัมมชารยสมาส ฯ

เฉพาะวิเสสโนภยบท กัมมชารยสมาส กับวันทวสมาส ต่างกันดังนี้
คือ วิเสสโนภยบท กัมมชารยสมาส มีบททั้ง ๒ เป็นวิเสสณะ มีบทอื่นเป็น
ประธาน ส่วนวันทวสมาส มีนามนามตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป ที่ท่านย่อเข้า
เป็นบทเดียวกัน ฯ

ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต เป็น ตติยาตฺปปรีสสมาส มีนฺทฺฐิตฺปปรีสสมาส
เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

จ.ตฺป. ภิกฺขุณฺ สงฺโฆ ภิกฺขุสงฺโฆ ฯ

ต.ตฺป. ภิกฺขุสงฺฆน ปรีวฺโต ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต (ภคฺวา) ฯ

๗. สมุหัตถ์ทิศ เป็นนาม ๆ ต่างจากราคาหัตถ์ทิศดังนี้ คือ สมุหัตถ์ทิศ เป็นนามนามอย่างเดียว ลงปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา แทน สมุห ศัพท์ เท่านั้น ๆ ต่างจากราคาหัตถ์ทิศดังนี้ คือ ราคาหัตถ์ทิศเป็นคุณนาม อย่างเดียว ลง ฌ ปัจจัย ใช้แทนศัพท์ทั่วไปมี รตุต ศัพท์เป็นต้น ๆ

เวสารขุฑฺฒ์ ลง ฌย ปัจจัย ในภาวตถ์ทิศ ตั้งวิเคราะห์ว่า วิสารทสุส ภาโว เวสารขุฑฺฒ์ ๆ

พลวดี (ชิกจฺญา) ลง วนฺตฺ ปัจจัย ในตทสสัตถ์ทิศ ตั้งวิเคราะห์ว่า พลํ อสุตา อตุถิติ พลวดี (ชิกจฺญา) ๆ

เจตสิกํ (กมฺมํ) ลง ฌิก ปัจจัย ในตรตยาหัตถ์ทิศ ตั้งวิเคราะห์ว่า เจตสา วตุตตีติ เจตสิกํ (กมฺมํ) ๆ หรือ เจตสา กตฺ เจตสิกํ (กมฺมํ) ๆ

ประโยค ป.ธ. ๔
แปล ไทยเป็นมคร
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๔

๑. พระอานนท์เถระ ทูลแจ้งข่าวสาส์นที่คนสำคัญทั้งหลายมีอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นต้นส่งมาแล้วกราบทูลว่า พระเจ้าข้า อริยสาวก ๕ โภคีมือนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นหัวหน้า หวัง(รอคอย)การเสด็จมาของพระองค์อยู่ ฯ พระบรมศาสดาตรัสว่า เธอจงรับบาตรและจีวร ดังนี้แล้วให้พระเถระถือบาตรและจีวรแล้วเสด็จออกไป ฯ ช้างตัวประเสริฐได้ไปยืนขวางทางแล้ว ฯ ภิกษุทั้งหลายเห็นช้างนั้นแล้ว ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า ช้างทำอะไร ฯ พระบรมศาสดาตรัสว่า ช้างหวังจะถวายเป็นกษัตริย์แก่พวกเธอ ก็แลช้างนี้เป็นผู้มีอุปการคุณแก่เราเป็นเวลานาน การจะให้จิตใจของช้างนั้นถูกกระทบกระเทือน ไม่ควร พวกมันกลับไปก่อนเถิด ภิกษุทั้งหลาย ฯ พระบรมศาสดาทรงพาภิกษุทั้งหลายเสด็จกลับแล้ว ฯ ฝ่ายช้างเข้าไปยังไพรศมภ์แล้ว รวบรวมผลไม้ต่าง ๆ มีผลขนุนและกล้วยเป็นต้นทำให้เป็นกองไว้แล้ว วันรุ่งขึ้นได้ถวายเป็นกษัตริย์แก่ช้างแล้ว ฯ ภิกษุ ๕๐๐ รูปไม่สามารถจะฉันทผลไม้ทุกอย่างให้หมดสิ้นได้ ฯ ในเวลาเสร็จภักตกิจ พระบรมศาสดาทรงถือบาตรและจีวรเสด็จออกไปแล้ว ฯ ช้างตัวประเสริฐ เดินไประหว่าง ๆ ภิกษุทั้งหลายได้ยืนขวางเบื้องพระพักตร์พระบรมศาสดา ฯ ภิกษุทั้งหลายเห็นกิริยานั้นแล้ว จึงทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า ช้างทำอะไร ฯ พระบรมศาสดาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ช้างนี้ ส่งพวกเธอแล้วชวนให้เรากลับ ฯ ภิกษุทั้งหลาย. อย่างนั้นหรือพระเจ้าข้า ฯ พระบรมศาสดา. ใช่ ภิกษุทั้งหลาย ฯ ลำดับนั้น พระบรมศาสดา ตรัสกะช้างนั้นว่า ปาโรเลยยกะ การไป(ครั้ง)นี้ เป็นการไปไม่กลับของเรา ฆานกัถี วิปัสสนากัถี มรรคและผลกัถี ย่อมไม่มีแก่เจ้า โดยอรรถภาพนี้ เจ้าจงหยุดเถิด ฯ ช้างตัวประเสริฐได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้ว ได้สอดดวงเข้าไปในปาก ร้องให้หยุด ได้เดินตามไปข้างหลังๆ แล้ว ฯ ก็ช้างตัวประเสริฐนั้นเมื่อทูลเชิญให้เสด็จกลับได้ ก็จะไม่ปฏิบัติโดยทำนองนั้นนั่นแลจนตลอดชีวิต ฯ

๒. ฝ่ายพระบรมศาสดา เสด็จถึงเขตแดน (อุปจาร) บ้านนั้นแล้ว รับสั่งว่า ปาโรเลยยกะ จำเดิมแต่เข้าไปมีไช่พื้นที่ของเจ้า ถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ มีอันตรายเบียดเบียนรอบด้าน เจ้าจงหยุดเถิด ฯ ช้างนั้น ยืนร้องให้อยู่ในที่นั้น ครั้นเมื่อพระบรมศาสดาละคลงจักขุไปแล้ว มีหัวใจสลายแล้ว กระทำกาละบังเกิดในท่ามกลางนางอัปสรพันหนึ่งในวิมานทอง (สูง) ๓๐ โยชน์ในดาวดึงส์พิภพ เพราะความเลื่อมใสในพระบรมศาสดา ฯ ชื่อของเทพบุตรนั้นได้มีว่า ปาโรเลยยกเทพบุตร ฯ

เหล่าภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ฟังว่า ข่าว่า พระบรมศาสดาเสด็จถึงเมืองสาวัตถีแล้วได้ไป ณ ที่นั้น เพื่อจะขอมาพระบรมศาสดา ฯ พระเจ้าโกศลทรงสดับว่า นัยว่า พวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ผู้ก่อความร้าวฉานเหล่านั้น กำลังมาจึงเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ทูลว่า พระเจ้าข้า หม่อมฉันจักไม่(ยินยอม)ให้ภิกษุเหล่านั้นเข้ามาสู่แคว้นแคว้นของหม่อมฉัน ฯ พระบรมศาสดาตรัสตอบว่า คุณกรมหาบพิตร ภิกษุเหล่านั้น เป็นผู้มึศีล เพียงแต่ไม่ถึงเอาคำของอาตมา เพราะวิวาทกันและกันอย่างเดียว บัดนี้ภิกษุเหล่านั้นมาเพื่อขอมาอาตมา คุณกรมหาบพิตร ขอภิกษุเหล่านั้นจงมาเถิด ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔

แปล ไทยเป็นมคธ

๑. อานนฺตเถโร อนาถปิณฑิกาทิหิ เปสิตํ สาสนํ อาโรเจตฺวา
 ภนฺเต อนาถปิณฑิกปมฺหา ปญฺจ อริยสาวกโกฏิโย ตุมฺหากํ อากมฺนํ
 ปจฺจาสิสฺสตีติ อาห ๑ สตุถา เตนฺหิ กณฺหาหิ ปตฺตจิวรณฺติ ปตฺตจิวร์
 กาหาเปตฺวา นิกฺขมิ ๑ นาโค กนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสิ ๑ ภิกฺขุ ตํ
 ทิสฺวา ภควนฺตํ ปุจฺฉีสฺสุ กิํ กโรติ ภนฺเตติ ๑ ตุมฺหากํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ทาตุํ ปจฺจาสิสฺสตี ทิฆรตฺตํ โข ปนํยํ มยฺหํ อูปการโก นาสฺส จิตฺตํ
 โโกเปตุํ วฏฺฏติ นีวตฺตถ ภิกฺขเวติ ๑ สตุถา ภิกฺขุ คเหตุวา นีวตฺติ ๑
 หตฺถิปิ วนสณฺฑํ ปวิสิตฺวา ปนสภทลิลลาทีนํ นานาผลานิ สํหริตฺวา ราสี
 กตฺวา ปนทิวเส ภิกฺขุณฺ อทาสี ๑ ปญฺจสตา ภิกฺขุ สพฺพานิ เขเปตุํ
 นาสกฺขีสุ ๑ ภคฺตกิจฺจปรีโยसानเ สตุถา ปตฺตจิวร์ คเหตุวา นิกฺขมิ ๑
 นาโค ภิกฺขุณฺ อนฺตรนฺตรเรน กนฺตฺวา สตุถุ ปฺรโต ติริยํ อฏฺฐาสิ ๑ ภิกฺขุ
 ตํ ทิสฺวา ภควนฺตํ ปุจฺฉีสฺสุ กิํ กโรติ ภนฺเตติ ๑ อัย ภิกฺขเว ตุมฺเห
 เปเสตฺวา มํ นีวตฺเตตีติ ๑ เอวํ ภนฺเตติ ๑ อาม ภิกฺขเวติ ๑ อถ นํ
 สตุถา ปารีเลยฺยก อิทํ มม อนีวตฺตคมฺนํ ตว อิมินา อตฺตภาเวน ฌานํ
 วา วิปสฺสนํ วา มคฺคผลํ วา นตฺถิ ติฏฺฐ ตฺวานฺติ อาห ๑ ตํ สุตฺวา
 นาโค มฺเข โสณฺฑํ ปกฺขิปิตฺวา โรทนฺโต ปจฺจโต ปจฺจโต อคฺมาสิ ๑
 โส หิ สตุถารํ นีวตฺเตตุํ ลกฺนฺโต เตนเว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยฺย ๑

๒. สตุถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตฺวา ปารีเลยฺยก อิตฺโต ปฏฺุจาย
 ตว อภฺมิ มนฺสฺสวาโส สปริปนฺโถ ติฏฺฐ ตฺวานฺติ อาห ๑ โส โรทมาโน
 ตตฺถ จตฺวา สตุถริ จกฺขุปลํ วิขหนฺเต หทฺเขน ผลิเตน กาลํ กตฺวา สตุถริ
 ปสาแทน ตาวตีสกฺวเน ตีสโยชนิกเ กนกวิมานเ อจฺจราสทสฺสมชฺเ
 นิพฺพตฺติ ๑ ปารีเลยฺยกเทวปฺตฺโตเตววสฺส นามํ อโหสิ ๑

โกสมพิกา ภิกขุ สตุถา กิร สาวตถึ อากโตติ สุตฺวา สตุถาริ
ขมาเปตุํ ตตฺถ อคมสิ ๗ โกสลราชา เต กิร โกสมพิกา ภาณฺทนาการกา
ภิกขุ อากจฺจนฺตึติ สุตฺวา สตุถาริ อุปสงฺกมิตฺวา อหิ ภาเน เตถํ มม วิชิตํ
ปวิสิตุํ น ทสฺสามิติ อาท ๗ มหาราช สีลวนฺดา เต ภิกขุ เกวลํ
อญฺญมญฺญํ วิวาเทน มม วจันํ น กณฺหิสิ อิทานิ มํ ขมาเปตุํ อากจฺจนฺติ
อากจฺจนฺตุ มหาราชาคี ๗

ประโยค ป.ธ. ๔
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๔

๑. ยถา เจ อาปตตาทิกรณั อกุสลั ตมปิ เทลิตั วุญจิตั วา
 อนนุตรายกรั ฯ ยถา หิ อริยูปวาทกมมึ อกุสลปิ สمانัน อจฺจยั เทเสตฺวา
 ขมาปนเนน ปโยคสมุปตฺติปฺปฏิพาหิตตตฺตา อวิปากธมฺมตํ อาปนุนัน อโหสิทกมฺมึ
 โหติ เอวมิทํปิ เทลิตั วุญจิตั วา ปโยคสมุปตฺติปฺปติพาหิตตตฺตา
 อวิปากธมฺมตฺยา อโหสิทกมฺมภาเวน อนนุตรายกรั ฯ เตเนว สาปตฺติกสฺส
 กิกฺขเว นิริขัน วทามิ ติริจฺจฺฉานโยนีนี วาติ สาปตฺติกสฺสเสว อปายคามิตา
 วุตฺตาทิ จุลลวคฺเค สมถกฺขนธกฺฎีกา ฯ

ตฺตรึทํ วตฺถุ กสฺสปพฺพุทธสาสเน เอโก ทหฺรภิกฺขุ วีสตีวสฺสสทฺสทานิ
 อรณฺญเณ สมณธมฺมึ กตฺวา เอกทิวสึ กงฺคาย นทียา นาวี อภิรฺยฺห
 กจฺฉนฺโต เอรกคฺคฺมเพ เอรกปตฺตํ กเหตุวา นาวาย เวคสา กจฺฉนฺติยาปิ
 น มฺลจฺจิ ฯ เอรกปตฺตํ ฉิชฺชึ ฯ โส อปฺปมตฺตกเมตฺนติ อาปตฺตี อเทเสตฺวา
 มรณฺกาลเณ เอรกปตฺเตน ทิวายัน คหิตฺโต วิย ตํ เทเสตฺกาโมปิ หุตฺวา อณฺณ
 กิกฺขุ อปสฺสนฺโต อปริสฺสุทฺธึ เม สึลนฺติ วิปฺปฏิสาร์ิ ชาโต จวิตฺวา
 เอกรุกฺขนาวาปฺปมาโณ นาคราชา อโหสิ ฯ เอรกปตฺโตติสฺส นามํ ฯ โส
 อทฺธาหํ อิมินา อุปาเยน พุทฺธรูปฺปาทํ สฺมุสิสฺสนฺติ จินฺเตตฺวา อตฺตโน
 ชีตฺรึ ทิตํ อุกฺคณฺหาเปตฺวา อนฺวทฺธมาลึ อุโปสถทิวเส กงฺคาย อุทกปิฏฺเจ
 มหนฺตํ ผณฺณํ กตฺวา ตตฺถ ชีตฺรึ จเปตฺวา คายาเปสิ ฯ सा तत्तु नञ्जन्ति
 คายิ ฯ สกถชมฺพทึปฺวาสิโน นาคมาณวิกํ คณฺหิตฺตุกามา อตฺตโน อตฺตโน
 ปญฺญาพเลน ปฏิกายีสุ ฯ นาคราชา ตํ ปฏิกิจฺปิ ฯ ตสฺสา อนฺวทฺธมาลึ
 เอวํ คายนฺติยา เอกํ พุทฺธนฺตฺรึ วีตีวตฺตํ ฯ อถ สตฺถา โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา
 เอกทิวสึ ปจฺจุสกาลเณ โลกํ โวลเณโต ตํ ญตฺวา คนฺตฺวา พาราณสีสมีเป
 เอกสฺส สิริสฺรุกฺขสฺส มฺลเณ นิสินฺโน ปฏิกายนตฺถํ กจฺฉนฺตํ อตฺตฺรึ นาม

มานวํ ทิสฺวา อิตฺ เหนฺติ อหํ ๑ โส สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา สตฺถารา
 ปุญฺโฆ อตฺตโน ปฏิกิํตํ กเถสิ ๑ เนตํ อุตฺตร ปฏิกิํตนฺติ ตํ ปฏิกิํตํ
 อุกฺกณฺหาเปสิ ๑ โส ตํ อุกฺกณฺหนฺโตว โสตาปนฺโน หุตฺวา อคฺมาสิ ๑

๒. อถ นาคมาณฺวิกา

กีสุธิปตี ราชา	กี สุ ราชา ราชสฺสิโร
กถํ สุ วิโร โหติ	กถํ พาโลติ วุจฺจติ ๑
เกนสฺสุ วุยฺหตี พาโล	กถํ นุทตี ปณฺชติโต
โยคกฺเขมิ กถํ โหติ	ตมฺเม อกฺขาหิ ปุญฺญิตฺติ

คาถาทฺวเณน คายิ ๑

ตตฺถ กีสุติ กิสฺส อธิปตี ราชา นาม โหติ ๑ กี สุติ กถํ ปน
 ราชา ราชสฺสิโร นาม โหติ ๑ กถํ สุติ กถนฺนุ โส ราชา วิโร นาม ๑
 กถนฺติ เกน การณฺน ปุคฺคโล พาโลติ วุจฺจติ ๑ วุยฺหตีติ เกน ฆมฺเมน วุพฺโห
 โหติ ๑ นุทตีติ เกน กถํ วิโนเทติ ๑ โยคกฺเขมิ นาม ปุคฺคโล เกน โหติ ๑
 อกฺขาหีติ สมนฺนํปฏิกฺตํ สนฺธาย วทติ ๑

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มครเป็นไทย

๑. ฎีกาสมถขันธกะ จุลวรรค ว่า หากอาปิตตาธิกรณ์ แม้ที่เป็นอกุศล ภิกษุผู้ต้องอาบัติแสดงแล้วก็ดี อยู่กรรมแล้วก็ดี หากทำอันตรายไม่ ๆ เหมือนอย่าง อริยุปวาทกรรม แม้เป็นอกุศล ย่อมเชื่อว่าเป็นอโหสิกรรม ที่ถึงความเป็นกรรม อันหาวิบากมิได้เป็นธรรมดา เพราะว่ากรรมนั้น มีประโยชน์สมบัติ อันการแสดง โทษแล้วให้พระอริยเจ้าอดโทษห้ามแล้ว จันใด อาปิตตาธิกรณ์ แม่นี้ ก็ฉันนั้น อันภิกษุผู้ต้องอาบัติ แสดงแล้วก็ดี อยู่กรรมแล้วก็ดี เชื่อว่าไม่ทำอันตราย เพราะ อาปิตตาธิกรณ์นั้นเป็นอโหสิกรรม เหตุเป็นกรรมหาวิบากมิได้เป็นธรรมดา เพราะว่ากรรมนั้น มีประโยชน์สมบัติ อันการแสดงก็ดี อันการอยู่กรรมก็ดีห้าม แล้ว ๆ เพราะเหตุนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสความที่ภิกษุผู้มีอาบัตินั้น ต้องไปอธิบาย ว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวรทบั้ง กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบั้ง เพื่อ ภิกษุผู้มีอาบัติ ๆ ในข้อนั้น มีเรื่องดังต่อไปนี้ ๆ

ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ พระภิกษุหนุ่มรูปหนึ่ง บำเพ็ญสมณธรรมในป่า ตลอดสองหมื่นปี วันหนึ่งขึ้นเรือไปในแม่น้ำคงคา จับใบตะไคร่น้ำที่กอดตะไคร่น้ำไว้แล้ว แม้เมื่อเรือแล่นไปโดยเร็ว ก็ไม่ปล่อย ๆ ใบตะไคร่น้ำขาดไป ๆ เธอเข้าใจว่า โทษนั้นเพียงเล็กน้อย จึงไม่แสดงอาบัติ เป็นเหมือนถูกใบตะไคร่น้ำรัดที่คอ ในเวลาใกล้ตาย แม้ประสงค์จะแสดงอาบัตินั้น ก็ไม่เห็นภิกษุอื่น เกิดความร้อนใจว่า ศีลของเราไม่บริสุทธิ์ ดังนี้ มรณภาพ แล้วได้เป็นพญานาค ขนาดตัวเท่าเรือโกลนลำหนึ่ง ๆ พญานาคนั้นมีนามว่า เอรกปัตต์ ๆ พญานาคนั้นคิดว่า เราจักได้ฟังการอุบัติแห่งพระพุทธเจ้าด้วยอุบาย นี้ เป็นแน่ จึงให้ธิดาของตนเรียนเพลงขับแล้ว แผล่ฟังพานใหญ่เหนือหลังนำใน แม่น้ำคงคา ยกธิดาขึ้นไว้บนฟังพานนั้นแล้วให้ขับ (เพลงขับ) ในวันอุโบสถทุก กิ่งเดือน ๆ ธิดานั้น ฟ้อนพลากร้องเพลงขับบนฟังพานนั้น ๆ ชาวชมพุทวิปทั้งสิ้น ต้องการจะครองนาคมาณวิกา จึงร้องแก้ตามกำลังปัญญาของตน ๆ ๆ พญานาค ปฏิเสธเพลงแก้ นั้น ๆ เมื่อนาคมาณิกานั้นขับอยู่อย่างนี้ทุกกิ่งเดือน พุทธันดร ๑ ถ่วงไปแล้ว ๆ ครั้งนั้น พระบรมศาสดาทรงอุบัติแล้วในโลก เมื่อทรงตรวจดู

(สัตว์)โลกในเวลาใกล้รุ่งวันหนึ่ง ทรงทราบเหตุนั้นแล้ว เสด็จไปประทับนั่ง ณ โคนไม้ซีกต้นหนึ่ง ใกล้กรุงพาราณสี ทอดพระเนตรเห็นมาณพชื่ออุตตระ ผู้กำลังไปเพื่อร้องแก้ จึงตรัสว่า เธอจงมาข้างนี้เถิด ฯ เขาเข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดา อันพระบรมศาสดาตรัสถาม จึงกราบทูลเพลงแก้ของตน ฯ พระบรมศาสดา ตรัสว่า อุตตระ นั้นไม่ใช่เพลงแก้ ดังนี้แล้ว ทรงให้เขาเรียนเพลงแก้ ฯ เขาเมื่อเรียนเพลงแก้แล้ว ก็เป็นโสดาบัน ได้ไปแล้ว ฯ

๒. ครั้งนั้น นาคมาณวิกา ขับ (เพลง) ด้วย ๒ คาถาว่า
 ผู้เป็นใหญ่แห่งอะไรเล่า ชื่อว่าพระราชา, อย่างไรเล่า
 พระราชาชื่อว่ามีฐลิบนพระเศียร, อย่างไรเล่า ชื่อว่า
 มีฐลิไปปราศแล้ว, อย่างไร เรียกว่าคนพาล, คนพาล
 อันอะไรเล่า พัดไป, บัณฑิตบรรเทาได้อย่างไร, บุคคล
 มีธรรมอันเกษมจากโยคะ อย่างไร, ท่านอันข้าพเจ้า
 ทามแล้ว จงบอกความนั้นแก่ข้าพเจ้า ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า ก็สุ ความว่า ผู้เป็นใหญ่แห่งอะไร ชื่อว่า เป็นพระราชา ฯ คำว่า ก็ สุ ความว่า ก็อย่างไรเล่า พระราชา ชื่อว่ามีฐลิบนพระเศียร ฯ คำว่า ถล สุ ความว่า อย่างไรหนอ พระราชานั้น ชื่อว่ามีฐลิไปปราศแล้ว ฯ คำว่า ถล ความว่า ด้วยเหตุไร ท่านเรียกบุคคลว่าคนพาล ฯ

บทว่า วุญหติ ความว่า คนพาล เป็นผู้อันธรรมอะไรพัดไป ฯ บทว่า นุทติ ความว่า บัณฑิตบรรเทาสิ่งไหน ด้วยธรรมอะไร ฯ บุคคล ชื่อว่ามีธรรมอันเกษมจากโยคะ เพราะธรรมอะไร ฯ ด้วยคำว่า อุกขาหิ นาคมาณวิกากล่าว หมายถึงผู้อยู่ตรงหน้า ฯ

ประโยค ป.ธ. ๕
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๔

๑. เมื่อเศรษฐีทำกรรมนี้และนี่ยุ่่นันแถ เด็กเติบโตใหญ่แล้ว ๆ เด็กนั้น ได้มีชื่อว่า โฆสกะ ๆ เขาปรากฏแก่เศรษฐีประหนึ่งหนามแทงตา ๆ เศรษฐีไม่อาจแม้จะมองดูเขาตรงๆ ได้ ๆ ครั้งนั้น เศรษฐีตรองหาอุบายจะมาโฆสกะนั้นอยู่ จึงไปยังสำนักของนายช่างหม้อผู้เป็นสหายคนแล้วถามว่า ท่านจักหลอมเตาเมื่อไร เมื่อช่างหม้อตอบว่า พรุ่งนี้ จึงบอกว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านจงถือเอาทรัพย์หนึ่งพันนี้ไว้แล้วทำงานให้เราสักอย่างหนึ่ง ๆ ช่างหม้อถามว่า งานอะไรรับนาย ๆ เศรษฐีตอบว่า เรามีลูกชายชาติชั่วอยู่คนหนึ่ง เราจะส่งมันมายังสำนักของท่าน เมื่อเป็นอย่างนั้น ท่านจงพามันให้เข้าไปยังห้อง เอมิดคมกริบตัด (หัน) ให้เป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ เอาใส่ตุ่มแล้วเผาในเตา ทรัพย์หนึ่งพันนี้เป็นเช่นกับรางวัลของท่าน เราจะทำสิ่งที่ควรทำแก่ท่านให้ยิ่งขึ้นไปอีกในภายหลัง ๆ ช่างหม้อรับคำว่า ได้จ๊ะ ๆ วันรุ่งขึ้น เศรษฐีให้เรียกโฆสกะมาแล้ว บอกว่า พ่อ เมื่อวานนี้ เราส่งงานช่างหม้ออย่างหนึ่งเอาไว้ มาเถิดเข้าไปสำนักของเขาแล้วพูดอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า ท่านจงยัง(ทำ)งานที่พอมมสั่งไว้เมื่อเย็นวานนี้ให้สำเร็จเถิด ดังนี้ ส่งไปแล้ว ๆ โฆสกะนั้น รับว่า จ๊ะ ได้ไปแล้ว ๆ ฝ่ายลูกชายเศรษฐีอีกคนหนึ่ง กำลังเล่นขลุบ (ลูกกลี) กับพวกเด็กทั้งหลายเห็นโฆสกะนั้น กำลังเดินไปอยู่ในที่นั้น จึงเรียกโฆสกะนั้นแล้วถามว่า จะไปไหน พี่ เมื่อโฆสกะนั้นตอบว่า เราถือเอาข้าวสารของพ่อไปสำนักของนายช่างหม้อ จึงพูดว่า ฉันจักไปในที่นั้นเอง เด็กพวกนี้ชนะฉันหลายคะแนนแล้ว พี่จงชนะคืนเอาคะแนนให้ฉัน ๆ โฆสกะบอกว่า พี่กลัวพ่อ ๆ ลูกเศรษฐีพูดว่าอย่ากลัวไปเลยพี่ ฉันจักนำข้าวสารนั้นเอาไปเอง ฉันถูกเด็กหลายคนชนะแล้ว พี่จงชนะคืน (เอา) คะแนน(ให้)แก่ฉัน จนกว่าฉันจะกลับมา ๆ ทราบกันดีว่าโฆสกะเป็นผู้ฉลาดในการเล่นขลุบ เพราะฉะนั้น ลูกชายเศรษฐีนั้น จึงได้หวังเห็นวโฆสกะนั้นไว้อย่างนี้ ๆ

๒. ฝ่ายโหมสกะนั้น จึงพูดกะลูกชายเศรษฐีนั้นว่า ถ้ากระนั้น เองจะไปบอกนายช่างหม้อว่า ทราบว่า งานอย่างหนึ่ง พ่อผมสั่งไว้เมื่อวานนี้ ท่านจงทำกรงานนั้นให้สำเร็จ ดังนี้แล้ว ส่งเขาไปแล้ว ๆ ลูกชายของเศรษฐีนั้นไปยังสำนักของนายช่างหม้อนั้น ได้บอกตามนั้น ๆ ครั้งนั้น นายช่างหม้อได้มาลูกชายเศรษฐีนั้น ตามนิยามที่เศรษฐีบอกไว้ทีเดียว แล้วโยนไว้ในเตา ๆ ฝ่ายโหมสกะเล่นกีฬาตลอดทั้งวัน พอตกเย็นก็กลับบ้าน เมื่อเศรษฐีเห็นแล้วจึงถามว่า เจ้าไม่ไปหรือ พ่อ จึงชี้แจงถึงเหตุที่ตนไม่ได้ไปและเหตุที่น้องชายไปแทน ๆ เศรษฐีฟังคำนั้นแล้วจึงร้องลั่นว่า อย่าได้ฆ่าเลย เป็นผู้ปานประหนึ่งว่ามีโลหิตเดือดพล่านทั่วร่างกาย ประคองแขนคร่ำครวญอยู่ว่า ช่างหม้อผู้เจริญ อย่าให้เราฉิบหายเลย อย่าให้เราฉิบหายเลย ดังนี้ ได้ไปยังสำนักของนายช่างหม้อนั้นแล้ว ๆ นายช่างหม้อนั้น เห็นเศรษฐีนั้นกำลังเดินมาอยู่โดยอาการอย่างนั้นจึงพูดว่า นาย ท่านอย่าเอ็ดอึงไป งานของท่านสำเร็จแล้ว ๆ เศรษฐีนั้น อันความโศกอย่างใหญ่หลวงประคองว่าภูเขาท่วมทับแล้ว เสวยโทมนัส มีประมาณมิใช่น้อย เปรียบปานดังบุคคลผู้มีใจคิดร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย ฉะนั้น ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕
แปล ไทยเป็นมคธ

๑. เสฏฺฐิโน อิทฺถจิทฺถจ กโรนฺตฺตฺเสว ทารโก วฑฺฒิตฺโต ฯ
 โฆสโกเตววสฺส นามํ อโหสิ ฯ โส เสฏฺฐิโน อภิมุหิ กณฺฏโก วย
 ขายิ ฯ อุชุกํ โอลฺลเกตุํปี น วิสฺหิ ฯ อถสฺส มรณฺปาย์ จินฺเตนฺโต
 อตฺตโน สหายกมฺภการสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา กทา อาวาปี อาลิมฺเปสฺสตีติ
 ปุจฺฉิตฺวา เสวติ วุตฺเต เตนฺหิ อิํ สหสฺสํ กเหตุวา มเมกํ กมฺมํ
 กโรหิตฺติ อาห ฯ กิ สามีติ ฯ เอโก เม อวชาตฺปุตฺโต อตฺถิ ตํ ทว
 สนฺติกํ เปสฺสสฺสามี อถ นํ กพฺพํ ปเวเสตฺวา ติจินฺนํ วาสิยา ขณฺฑาขณฺฑิกํ
 จินฺนิตฺวา จาภฺยํ ปุจฺฉิตฺวา อาวาเป ปเจยฺยาสี อิทนฺเต สหสฺสํ
 ลนฺจการสฺสตี อุตฺตริ ปฺน เต กตฺตพฺพตฺตํ ปจฺฉา กริสฺสामीติ ฯ
 กุมฺภการโ สาสฺสตี สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ เสฏฺฐิ ปฺนทิวเส โฆสกํ ปกฺโกสาเปตฺวา
 ตาต หิโย มยา กุมฺภการโ เอกํ กมฺมํ อาณตฺโต เอหิ ตวํ ตสฺส
 สนฺติกํ คนฺตฺวา เอวํ วเทหิ หิโย กิร เม ปิตฺรา อาณตฺตํ กมฺมํ
 นิปฺผาเทหิตฺติ ปหิณฺนิ ฯ โส สาสฺสตี อคมาสิ ฯ ตํ ตตฺถ คจฺฉนฺตํ อิตฺโร
 เสฏฺฐิโน ปุตฺโต ทารเกหิ สทฺธิ คุพฺ ภิพฺนโต ทิสฺวา ตํ ปกฺโกสิตฺวา
 กุหิ คจฺฉสิ ภาตฺกาทิ ปุจฺฉิตฺวา ปิตุ สาสฺนํ กเหตุวา กุมฺภการสฺส
 สนฺติกนฺติ วุตฺเต อหํ ตตฺถ คมิสฺสामी อิเม ทารกา มํ พหฺลภฺขํ ชินฺนีสุ
 ตํ เม ปฏฺิจินฺนิตฺวา เทหิตฺติ อาห ฯ อหํ ปิตุ ภายามิตฺติ ฯ มา ภายิ ภาตฺก
 อหนฺตํ สาสฺนํ หริสฺสामी พหฺนุหิ ชิตฺโต ยาวาหํ อากจฺฉามิ ตาว เม ลภฺขํ
 ปฏฺิจินฺนาหิตฺติ ฯ โฆสโก กิร คุพฺภิกพฺาย เณโก เตน ตํ เอวํ นิพฺพนฺธิ ฯ

๒. โสปี นํ เตนหิ คนฺตุวา กุมฺภการํ วเทหิ ปิตรา กริ เม หิโย
 เอกํ กम्मํ อาณตฺตํ ตํ นิปฺผาเทหิติ วตุวา อฺยุโยเชลีย โส ตสฺส สนนฺติกํ
 คนฺตุวา ตถา อวจฯ อถ นํ กุมฺภกาโร เสฏฺฐจฺฉินา วุตฺตนิยามเนว มาเรตฺ
 วา อวาเป จิปีฯ โฆสโกปี ทิวสภากํ กิพิตฺวา สายณฺหสมเย เกหํ คนฺตุ
 วา เสฏฺฐจฺฉินา ทิสฺวา กิ ตาต น คโตสฺสิติ วุตฺเต อตฺตโน อคตการณฺญจ
 กนิฏฺฐสฺส คตการณฺญจ อาโรเจลีย เสฏฺฐจฺฉิ ตํ สุตฺวา มา อวธิติ มหาวิรวํ
 วิรวิตฺวา สกถสรีเร ปกฺกฏฺฐิตโลหิตโต วิย หุตฺวา อมฺโภ กุมฺภการ มา มํ
 นาสยิ มา มํ นาสยฺยิติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺโต ตสฺส สนนฺติกํ อคมาลีย
 กุมฺภกาโร ตํ ตถา อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา สามิ มา สทฺทํ กริ กम्मฺนฺเต
 นิปฺพนฺนฺติ อหฯ โส ปพฺพเตน วิย มหนฺเตน โสเกน อวตฺถริโต
 หุตฺวา อนปฺปกํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺเวเทสิ ยถา ตํ อปฺปทฺฐสฺส ปทฺฐจฺฉมโนฯ

ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๔

๑. เมถุนํ ฆมฺมนฺติ รากปรียุฏฺฐานเนน สทิสานํ อุภินฺนํ ฆมฺมนฺติ กงฺขาวิตฺรณิ ฯ รากปรียุฏฺฐานเนน สทิสภาวาปตฺติยา มิถุนานํ อยนฺติ เมถุโนติ ฆมฺโม ว วุจฺจตีติ อห รากปรียุฏฺฐานเนาติอาที ฯ ตตฺถ รากปรียุฏฺฐานเนาติ รากสฺส ปฺริยฺภูฏฺฐานเนน ฯ เมถุนรากสฺส ปวตฺติยา ปฺริโยนทฺฐจิตฺตตายาติ อตุโธ ฯ ฆมฺโมติ อหฺมาจาโรติ ตฎฺฎีกา ฯ

มิถุนานํ วุตตาคาเรน ทวนทฺวฏฺฐานํ อยนฺติ เมถุโนติ จุพฺหตฺถิปิโทปม-
 สุตฺตฎฺฎีกา ฯ

รตฺตี น ภูณฺเชยฺย วิกาลโกชนนฺติ รตฺติมฺปิ น ภูณฺเชยฺย ทิวาปี
 กาลาติกนฺตโกชนํ น ภูณฺเชยฺย ฯ น จ กนฺธนฺติ เอตฺถ กนฺธกฺคหณฺเนน
 วิเลปนจฺจนฺณาทีนึปี คหิตาเนวาติ เวทิตพฺพานิ ฯ มลฺยเจติ กปฺปิยมลฺยเจ ฯ
 สนฺถเตติ ตฎฺฎีกาทีหิ กปฺปิยตฺถรณฺเหหิ อตฺถเต ฯ นมายมฺปน โคณกาทิสนฺถตายปิ
 วฏฺฏตีติ ฆมฺมิกสฺสฺตฺตวณฺณนา ฯ

มลฺยเจ นมายํ ว สยฺเถ สนฺถเตติ มุฏฺฐิหตฺถปาทเก กปฺปิยมลฺยเจ
 วา สฺฐาทีปฺริกมฺมกตฺตาย ภูมึยํ วา ตินฺนปณฺณปฺลาสาทีนึ สนฺถริตฺวา กเต
 สนฺถเต วา สยฺเถาติ อตุโธติ อุโปสฺถสฺสฺตฺตวณฺณนา ฯ

อฏฺฐจฺจกิกนฺติ ปณฺจจฺจกิกํ วิย ตฺริยํ อฏฺฐจฺจกาวินิมฺุตํ ฯ ทุกฺขนตฺคฺคฺนาติ
 วฏฺฏทูกฺขสฺส อนตฺคเตนาติ ฆมฺมิกสฺสฺตฺตวณฺณนา ฯ

ตตฺถ กายทฺวารปฺวตฺตา อสทฺฐมฺมปฺปฏิเสวนภูฏฺฐานวิตฺติกมฺเจตนา
 อพฺรหฺมจฺริยนฺติ ชุทฺทกปาจวณฺณนา ฯ

อสทฺฐมฺมเสวนาธิปฺปาเยน กายทฺวารปฺวตฺตา มคฺเคน มคฺคปฺปฏิปตฺติ-
 สมฺภูฏาปีกา เจตนา อพฺรหฺมจฺริยํ ฯ ตสฺส เทว สมฺภารา เสวิตฺตฺกามตาจิตฺตํ
 มคฺเคน มคฺคปฺปฏิปตฺตีติ พฺรหฺมชาตฎฺฎีกา ฯ

๒. ตสฺส เทว อํคานี เสวนจิตตถจ มกฺเคน จ มกฺคปฺปฏิปาทนนฺติ
กงฺขาวิตฺรณิ ๑

อพรหมจริยสฺส ปน จตฺตาริ อํคานี ภวนฺติ อชฺฌาจรณียวตฺถถจ
โหติ ตถถ จ เสวนจิตฺตํ ปจฺจุปฺภูจิตฺํ โหติ เสวนปฺปจฺจยปฺปโยคถจ
สมาปฺชชติ สาทิยนถจติ ชุทฺทกปาจวณฺณนา ๑

อชฺฌาจรณียวตฺถ นาม ตีส มกฺคา ๑ วุตฺตถเหตุ กงฺขาวิตฺรณียํ
มนุสฺสสามนุสฺสตฺติรจฺจนถวเสน หิ ติสฺโส อิตฺถิโย ตาสํ วจฺจมกฺคปฺปสฺสว-
มกฺคมุขมกฺควเสน ตโย ตโย กตฺวา นว มกฺคา ตถา อุกฺโกตฺถพฺพยฺชนกานํ ๑
ปฺริสฺถานมฺปน วจฺจมกฺคมุขมกฺควเสน เทว เทว กตฺวา ๗ มกฺคา ตถา
ปณฺทกานนนฺติ เอวํ ตีส มกฺคาติ ๑

เสสฺมิช เจว ปจฺจมทฺติยจตฺตถปถจเมสฺส จ วตฺตพฺพํ เหฏฺฐา
อาคาริยวินเย วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ๑

กาลิถิ ภิกฺขุณฺํ โภชนกาลิถิ อธิปฺเปโต ๑ โส จ สพฺพพนฺติเมน
ปฺริจฺเจเทน มชฺฌนนฺติโก ๑ เตนวสฺส ปทภาชเน วิกาลิถิ นาม มชฺฌนนฺติเก
วิตฺถวตฺเต ยาว อรฺุณฺณกฺกมฺนาติ วุตฺตํ ๑ จิตฺมชฺฌนนฺติโกปิ กาลสงฺกหํ กจฺจติ ๑
ตโต ปฏฺฐาย ปน ขาทิตุํ วา ภูถฺชิตฺตุํ วา น สกฺกา สหสา ปิวิตุํ สกฺกา
ภเวยฺย กุกฺกจฺจเคน ปน น กตฺตพฺพพนฺติ วิกาลิถิ โภชนสิกฺขาปทวณฺณนา ๑

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ร. ๕

แปล มครเป็นไทย

๑. อรรถกถากังขาวิตรณีนว่า สองบทว่า **เมถุนํ ทุมมํ** ได้แก่ ธรรมของ คน ๒ คนผู้เช่นเดียวกัน ด้วยความกัลลัคลุ่มแห่งราคะ ฯ

ฎีกากังขาวิตรณีนันว่า ธรรมนี้เป็นของคนคู่ทั้งหลาย เพราะถึงภาวะ เช่นเดียวกัน ด้วยความกัลลัคลุ่มแห่งราคะ ฉะนั้น ธรรมนั่นเอง พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า เมถุน เหตุฉนั้น พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวคำว่า **ราคปริยฎฺฐานน** เป็นต้น ฯ บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ราคปริยฎฺฐานน** แปลว่า ด้วยความ กัลลัคลุ่มแห่งราคะ ฯ อธิบายว่า ด้วยความเป็นผู้มีจิตถูกความเป็นไปแห่ง ความกำหนัดในเมถุนรวบรัดแล้ว ฯ อัจฉาจาร (การผิดประเวณี) ชื่อว่า **ทุมโม** ฯ

ฎีกาจุฬหัตถิปโทปมสูตรว่า ธรรมนี้เป็นธรรมของคนคู่ทั้งหลาย คือ สองต่อสอง โดยอาการที่กล่าวแล้ว เหตุฉนั้น จึงชื่อว่า เมถุน ฯ

อรรถกถาธัมมิกสูตรว่า บาทคาถาว่า **รตุตี น ญฺญุชฺชย วิกาลโกชน** ความว่า ไม่พึงบริโภคทั้งในตอนกลางคืน ไม่พึงบริโภคโภชนะล่วงเวลาไป แล้วทั้งในตอนกลางวัน ฯ แม้วัดอุมิจฺจนเครื่องไต้ทาเป็นต้น บัณฑิตก็พึงทราบ ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงระบุไว้แล้ว ด้วยคันธศัพท์ ในคำว่า **น จ คนฺธิ** นี้ เหมือนกัน ฯ บทว่า **มญฺเจ** ได้แก่ เที่ยงที่สมควร ฯ บทว่า **สนฺนเต** ได้แก่ ที่เขาปลูลาดไว้ ด้วยเครื่องปลูลาดอันสมควร มีเสื่ออ่อนเป็นต้น ฯ ก็ บนพื้นดิน แม้ที่ปลูลาดไว้ด้วยผ้าขนสัตว์เป็นต้น ก็ควร ฯ

อรรถกถาอุโบสสูตรว่า บาทคาถาว่า **มญฺเจ จมายํ ว สยถ สนฺนเต** ความว่า พึงนอนบนเตียงที่สมควร ซึ่งมีเท้าประมาณศอกกำ หรือบนพื้นที่ ฉาบไว้ด้วยปูนขาวเป็นต้น หรือบนที่นอนที่ปลูลาดด้วยหญ้า ใบไม้ และฟาง เป็นต้น กระทำไว้ ฯ

อรรถกถาخمมิกสูตรว่า บทว่า อฏฺฐจฺกัถิ คือ ไม่พ้นไปจากองค์ ๘ เหมือนคนตรีอันประกอบด้วยองค์ ๕ ฉะนั้น ฯ บทว่า ทุกฺขนฺตคฺคฺนา คือ ผู้ถึงที่สุดแห่งวิญญูทุกซ์แล้ว ฯ

อรรถกถาขุททกปาฐะว่า บรรดาองค์เหล่านั้น เจตนาเป็นเหตุก้าวล่วงฐานะ ด้วยความประสงค์จะเสพอสังกรรม ซึ่งเป็นไปทางกายทวาร ชื่อว่า อพรหมจรรย์ ฯ

ฎีกาพรหมชาลสูตรว่า เจตนาที่ยังการจดมรรคด้วยมรรคให้ตั้งขึ้นอันเป็นไปทางกายทวาร ด้วยความประสงค์จะเสพอสังกรรม ชื่อว่า อพรหมจรรย์ ฯ อพรหมจรรย์นั้นมีองค์ ๒ คือ จิตที่ประกอบด้วยความเป็นผู้ประสงค์จะเสพอสังกรรมด้วยมรรค ๑ ฯ

๒. อรรถกถากังขาวิตรณิว่า อพรหมจรรย์นี้มีองค์ ๒ คือ จิตคิดจะเสพอสังกรรม ๑ การยังมรรคให้จกด้วยมรรค ๑ ฯ

อรรถกถาขุททกปาฐะว่า ก็ อพรหมจรรย์นี้มีองค์ ๔ คือ อชฌาจรณียวัตถุ (วัตถุที่จะพึงประพาสคือ มรรคทั้ง ๓) มีอยู่ ๑ จิตคิดจะเสพอสังกรรมในอชฌาจรณียวัตถุนั้นปรากฏชัด ๑ ความพยายามอันเป็นปัจจัยแห่งการเสพอสังกรรมสำเร็จ ๑ มีความยินดี ๑ ฯ

มรรค ๓๐ ชื่อว่า อชฌาจรณียวัตถุ ฯ สมจริงดังคำที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถากังขาวิตรณิว่า ก็ ผู้หญิงมี ๓ จำพวก คือ หญิงมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉานเพศเมีย มรรคของผู้หญิงเหล่านั้นแบ่งเป็นพวกละ ๓ คือ วัจจมรรค ปัสสาวมรรค และมุขมรรค จึงเป็น ๙ ของจำพวกอุกโตพยัญชนกก็อย่างนั้น ฯ ส่วนของผู้ชายแบ่งเป็นพวกละ ๒ คือ วัจจมรรค และมุขมรรค จึงเป็น ๖ ของพวกบัณฑิตเทาะก็อย่างนั้น รวมเป็นมรรค ๓๐ ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

คำที่เหลือที่ข้าพเจ้าจะพึงกล่าวในสิกขาบทนี้ และในสิกขาบทที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ บัณฑิตพึงทราบตามนัยอันข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้วในอาการยวินัยในหนหลังแล ฯ

อรรถกถาวิกาลโกชนสิกขาบทว่า ในบทว่า กาลโถ ท่านประสงค์เอา
 กาลเป็นที่นั้นของภิกษุทั้งหลาย ฯ ก็ กาลนั้น โดยกำหนดอย่างต่ำสุด คือเวลา
 เพียงวัน ฯ เพราะเหตุที่นั่นนั่นแล ในบทภาชนะแห่งสิกขาบทนั้น พระอุบาลีจึง
 กล่าวว่า เมื่อเวลาที่ยังล่วงไป จนถึงอรุณขึ้น เวลานี้ จัดเป็นวิกาล ฯ แม้เวลา
 เพียงตรง ก็ถึงการสงเคราะห์เข้าในกาล ฯ แต่ นับตั้งแต่เพียงตรงนั้นไป
 ภิกษุไม่สามารถจะขบเคี้ยวหรือฉันได้ ฟังสามารถจะดื่มโดยทันทีได้ แต่ภิกษุ
 ผู้มีความรังเกียจไม่ควรทำ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๒
แปล ไทยเป็นมคร
สอบ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๑. ลำดับนั้น มารดานายนันทิยะนั้นบอกนางสาวเรวดีว่า แม่คุณที่เรือนหลังนี้ แม่จงบาปทาสถานที่สำหรับนั่งของพระภิกษุสงฆ์ ปุลาตอาสนะไว้ตั้งเชิงรอง(บาตร)ไว้ เวลาพวกภิกษุมา รับบาตร นิมนต์ให้ท่านนั่ง เอาที่กรองน้ำกรองน้ำนั้น (ถวาย) เวลาท่านนั่งเสร็จแล้วล้างบาตร ด้วยประการตามที่ฉันพูดมาอย่างนี้ แม่จักเป็นหญิงที่โปรดปรานของลูกชายฉัน ๆ นางสาวเรวดีนั้นได้กระทำตามนั้น ๆ ลำดับนั้น พ่อแม่จึงบอกถึงเรื่องราวนางสาวเรวดีนั้นแก่ลูกชายว่า แม่เรวดีเป็นหญิงที่อดทนต่อโอาฆาต เมื่อนายนันทิยะนั้นรับปากว่าดีแล้ว จึงกำหนดวันกระทำอาวาหมงคล ๆ ลำดับนั้น นายนันทิยะพูดกะนางเรวดีนั้นว่า ถ้าภิกษุสงฆ์ด้วย พ่อแม่ฉันด้วย เธอจักบำรุง ด้วยประการเช่นนี้ เธอจักได้อยู่ที่เรือนนี้ ขอเธอจงอย่าละเลยก็แล้วกัน ๆ

นางรับว่า ดีละ แล้วทำที่เป็นผู้มีศรัทธาบำรุงอยู่ ๒-๓ วัน ก็คลอดบุตร ๒ คน ๆ พ่อแม่แม่ของนายนันทิยะได้เสียชีวิตแล้ว ๆ ความเป็นใหญ่ทั้งหมดในเรือน ก็ตกอยู่แก่นางเรวดีนั้นคนเดียว ๆ จำเดิมแต่พ่อแม่เสียชีวิต แม่นายนันทิยะก็เป็นมหาทานบดีเตรียมตั้งทานสำหรับภิกษุสงฆ์ ๆ (และ) เริ่มตั้งค่าอาหารแม้สำหรับคนกำพร้าและคนเดินทางเป็นต้นไว้ ที่ประตูเรือน ๆ ในกาลต่อมา เขาฟังพระธรรมเทศนาของพระบรมศาสดา กำหนดอานิสงส์ในการถวายอาวาสได้แล้ว ให้ทำศาลา ๔ มุข ประดับด้วยห้อง ๔ ห้องในมหาวิหาร ในป่าอิสิปตนะ แล้วให้ลาดเตียงและตั้งเป็นต้น เมื่อจะมอบถวายอาวาสนั้น ได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแล้วถวายน้ำทักษิโณทกแก่พระตถาคต ๆ ปราสาททิพย์ สำเร็จโดยรัตนะ ๙ ประการ พร้อมด้วยหมูนารี มีประมาณ ๑๒ โยชน์ในทิศทั้งปวง เบื้องบนสูงประมาณ ๑๐๐ โยชน์ ผุดขึ้นในเทวโลกชั้นดาวดึงส์พร้อมด้วยทักษิโณทกประดิษฐาน (ในพระหัตถ์) ของพระบรมศาสดาทีเดียว ๆ

๒. ฝ่ายหมูนางอัปสรเห็นพระเถระนั้นแล้ว ลงจากปราสาทกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ พวกดิฉันเกิดในที่นี้ ด้วยหวังว่า จักเป็นนางบำเรอของนายนั้นทีละ แต่เมื่อไม่พบเห็นนายนั้นทีละนั้น เป็นผู้ถืออดเหลือเกิน ด้วยว่า การละมุนนุชย์สมบัติแล้วถือเอาทิพยสมบัติ ก็เช่นกับการทำลายถาดดินแล้วถือเอาถาดทองคำ ฉะนั้น พระผู้เป็นเจ้าพึงบอกเขาเพื่อประโยชน์แก่การมา ณ ที่นี้ ๆ พระเถระ (กลับ) มาจากเทวโลกนั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระบรมศาสดา ทูลถามว่า พระเจ้าข้า ทิพยสมบัติย่อมเกิดแก่บุคคลผู้ทำความดีที่ยังอยู่มนุษย์โลกนี้เอง หรือหนอแล ฯ พระบรมศาสดา. โมกคัลลภาวะ ทิพยสมบัติที่เกิดขึ้นแล้วแก่นายนั้นทีละในเทวโลก อันเธอเห็นแล้วเอง มิใช่หรือ ไฉนจึงถามเราเล่า ฯ โมกคัลลภาวะ. ทิพยสมบัติ เกิดได้เช่นนั้นหรือ พระเจ้าข้า ฯ ลำดับนั้น พระบรมศาสดา ตรัสกะพระเถระ นั้นว่า โมกคัลลภาวะ เธอพูดอะไรนั้น เหมือนอย่างว่า ใคร ๆ ยืนอยู่ที่ประตูเรือน เห็นบุตรหรือพี่น้องผู้ไปอยู่ต่างถิ่นมานาน(กลับ)มาแต่ถิ่นที่จากไปอยู่ พึงมาสู่ เรือนโดยเร็ว บอกว่า คน ชื่อโน้น มาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกญาติของเขา ก็ยินดีร่าเริงแล้วออกมาโดยขมิ้มขม่น พึงยินดียิ่งกะผู้นั้นว่า พ่อคุณ พ่อมาแล้ว พ่อคุณ พ่อมาแล้ว ฉันใด เหล่าเทวดา(ต่าง)ถือเอาเครื่องบรรณาการอันเป็นทิพย์ ๑๐ อย่าง ต้อนรับด้วยคิดว่า เราก่อน เราก่อน แล้วยอมยินดียิ่งกะสตรีหรือนุรุษ ผู้ทำความดีไว้ในโลกนี้ซึ่งละโลกนี้แล้วไปสู่โลกหน้า ฉะนั้นเหมือนกัน ดังนี้ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๒

แปล ไทยเป็นมคธ

๑. อตฺตส มาตา เรวตี อห อมม ตฺวํ อิมสฺมี เกเห ภิกฺขุสงฺฆสฺส
 นิสฺซชฺชนฺณจฺานํ อุปลิมฺปิเตว อาสนานิ ปณฺญาเปหิ อารทฺเร จเปหิ ภิกฺขุณฺ
 อากตฺทกาลเ ปตฺเต คเหตฺวา นิสฺสทาเปตฺวา ฆมฺมกรเณน ปานีเยํ ปริสุสฺสาเวตฺวา
 ภูตฺตกาลเ ปตฺเต โหว เหวํ เม ปุตฺตสฺส อารทฺทิกา ภวิสฺสตีติ ฯ ส
 ตธา อกาสิ ฯ อถ นํ โโอวาทกฺขมา ชาตฺติ ปุตฺตสฺส อาโรเจตฺวา เตน
 สาธฺตติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺเต ทิวสํ จเปตฺวา อวาทํ กรีสฺสุ ฯ อถ นํ นนฺทียไย อห
 สเจ ภิกฺขุสงฺฆมฺลจ มาตาปิตรโ จ เม อุปฺภูจฺหิสฺสตีติ เหวํ อิมสฺมี เกเห
 วตฺถุํ ลภิสฺสตีติ อปฺปมตฺตา โหหีติ ฯ ส สาธฺตติ ปฏฺิสฺสุมฺมิเตว กติปาหํ
 สทฺธา วิย หุตฺวา อุปฺภูจฺหนฺติ เทว ปตฺเต วิชายี ฯ นนฺทียสฺสปี มาตาปิตรโ
 กาลมกํสุ ฯ เกเห สพฺพิสฺสรียํ ตสฺสาเยว อโหสิ ฯ นนฺทียไยปี มาตาปิตฺตุนํ
 กาลกิริยโต ปฏฺุจาย มหาทานปติ หุตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ปฏฺุจเปสิ
 กปณฺทฺธิกาทีนํปี เคหทฺวารเ ปากวตฺตํ ปฏฺุจเปสิ ฯ โส อปรภาเค สตฺถุ
 ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา อวาสทานเ อานิสฺสํ สลลกฺขेतฺวา อสิปตฺเนน มหาวิหาร
 จตฺถุหิ กพฺเพหิ ปฏฺุณฺณจฺิตํ จตฺตฺสาลํ การเตว มลฺลจฺปีจาทินิ อตฺถราเปตฺวา
 ตํ อวาสํ นียฺยาเทนฺโต พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ตถาคตฺตส
 ทกฺขิณฺนทกํ อทาสี ฯ สตฺถุ ทกฺขิณฺนทกปฺปติฏฺุจฺจเนน สทฺธิเยว ตาวตีสเทวโลเก
 สพฺพิทฺทาสฺส ทฺวาทสโยชนิโก อุทฺธํ โยชนสฺตฺถุเพวโร สตฺตฺรตนมโย
 นาริณฺณสมฺปนฺโน ทิพฺพปฺปาสาทโ อุกฺคจฺฉิ ฯ

๒. อจฺจราสฺงโฆปี นํ ทิสฺวา ปาสาทโต โอตฺริตฺวา อห ภนฺเต
 มยํ นนฺทียสฺส ปริจาริกา ภวิสฺสามาติ อิช นินฺพพฺตฺตา ตํ ปน อปฺสฺสนฺดา
 อติวีย อุกฺกณฺจิตมฺห มตฺตติกปาตี ภินฺทิตฺวา สุวณฺณปาตี คหณฺสทิสฺ
 หิ มนฺุสฺสสมฺปตฺตี หิตฺวา ทิพฺพสมฺปตฺตี คหณฺ อิชาคมนตฺถาย นํ
 วเทยฺยาถาติ ฯ เถโร ตโต อากนฺตฺวา สตฺถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ

นิพพุตตติ นุ โข ฆนเต มนุสฺสโลกเก จิตานญเเวว กตกลุยานัน
 ทิพฺพสมฺปตฺตติ ฯ โมกฺกกลุณ นนฺ เต เทวโลกเก นนฺทียสฺส นิพฺพตฺตา
 ทิพฺพสมฺปตฺตติ สามํ ทิฏฺฐา กสฺมา มํ ปุจฺจสีติ ฯ เอวํ ฆนเต
 นิพฺพตฺตติ ฯ อถ นํ สตฺถา โมกฺกกลุณ ก็ นามตํ กเถสิ ยถา
 หิ จิรปุพฺพตฺถํ ปุตฺถํ วา ภาตริ วา ปวาสโต อากฺขณฺตํ คามทฺวาร
 จิตโต โภจิทฺเว ทิสฺวา เวเคน เหนํ อากฺขนฺตฺวา อสุโก นาม อากฺโตติ
 อาโรเจยฺย อถสฺส ฌาตกา หฏฺฐปุพฺพทฺฐา เวเคน นิกฺขมิตฺวา อากฺโตสิ
 ตาต อากฺโตสิ ตาตาทิ ตํ อภินนฺทฺยฺยฺ อเวเมว อิธ กตกลุยาณํ อิตฺถิ
 วา ปุริสํ วา อิมํ โลกํ หิตฺวา ปรโลกํ คตํ ทสฺวิธํ ทิพฺพปณฺณาการํ
 อาทาย อหํ ปุโรโต อหํ ปุโรตติ ปจฺจุคฺคณฺตฺวา เทวตา อภินนฺทฺยฺย
 อาท ฯ

ประโยค ป.ธ. ๒
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๑. อตฺถิเกหิ อุปลวตํ มกฺคนฺติ เอตํ อนุพนฺชนสฺส การณวจันํ ฯ
 อิํ หิ วุตฺตํ โหติ ยนฺนุนานํ อิมํ ภิกขุํ ปิฏฺฐิจโต ปิฏฺฐิจโต อนุพนฺชเยยฺม
 กสฺมา ยสฺมา อิํ ปิฏฺฐิจโต ปิฏฺฐิจโต อนุพนฺชนํ นาม อตฺถิเกหิ อุปลวตํ
 มกฺกํ ฉวโต เจว อุปกโต จ มกฺโกติ อตฺถิเก ฯ อถวา อตฺถิเกหิ อมฺเหหิ
 มรณฺ สติ อมเตนابقิ ภาวิตพฺพนฺติ เอวํ เกวลํ อตฺถิตฺติ อุปลวตํ นิพฺพานํ
 นาม ตํ มกฺคนฺโต ปริเยสนฺโตติ เอวเมตฺถ อตฺถิเก ทฏฺฐพฺโพ ฯ ปิณฺฑิตปาตํ
 อาทาย ปฏิกฺกมิตฺติ สฺวทินฺนกณฺเฑ วุตฺตปฺปการํ อลฺยตฺรํ กุขฺทมฺมํ
 อุปสงฺกมิตฺวา นิสิตฺติ ฯ สาริปฺพุโตปิ โข อกาโล โข ตาว ปญฺหํ
 ปุจฺฉิตฺตุนฺติ กาลํ อากมฺยมาโน จตฺวา วุตฺตปฏฺิพฺตติปฺรณตฺถํ กตฺถกตฺถกิจฺจสฺส
 เณรสฺส อตฺตโน กมณฺชทฺถโต อุทกํ ทตฺวา โธตฺตหตฺถปาเทน เณเรน สทฺธิ
 ปฏฺิสนฺถารํ กตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโย สาริปฺพุโต ปริพฺพาชโกติ
 อาทิ ฯ น ตาหํ สกฺโกมิตฺติ น เต อหํ สกฺโกมิตฺติ ฯ เอตฺถ จ ปฏฺิสมฺภิตฺตปฺพุโต
 เถโร น เอตฺถกํ น สกฺโกติ อถโย อิมสฺส ฆมฺมการวํ อุปฺปาตสฺสทมิตฺติ
 สพฺพภากาเรน พุทฺธวิสเย อวิสยภาวํ คเหตุวา เอวมาห ฯ เย ฆมฺมา
 เหตุปฺปภวติ เหตุปฺปภวา นาม ปญฺจกฺขนฺธา ฯ เตนสฺส ทฺถกฺขสจฺจํ
 ทสฺเสตฺติ ฯ เตลล์ เหตุํ ตถาคโต อาหาติ เตลล์ เหตุํ นาม สมฺมทฺยสจฺจํ
 ตถจ ตถาคโต อาหาติ ทสฺเสตฺติ ฯ

๒. เตสฺสจ โย นิโรชฺติ เตลล์ อุภินฺนํปิ สจฺจานํ โย อปฺปวตฺตนิโรช
 ตถจ ตถาคโต อาหาติ อตฺถิเก ฯ เตนสฺส นิโรชสจฺจํ ทสฺเสตฺติ ฯ มกฺกสจฺจํ
 ปเนตฺถ สรฺูปโต อทสฺสิตฺตํปิ นยโต ทสฺสิตฺตํ โหติ ฯ นิโรเช หิ วุตฺเต
 ตสฺส สมฺปาปโก มกฺโก วุตฺโต ว โหติ ฯ อถวา เตสฺสจ โย นิโรชฺติ
 เอตฺถ เตลล์ โย นิโรช จ นิโรชฺรูปาโย จาติ เอวํ เทวํปิ สจฺจานํ

ทสฺสิดานิ โหนฺตฺติ ๑ อิทานิ ตเมวตฺถํ ปฏิปาเทนฺโต อาห เอวํวาทิ
 มหาสมฺโนติ ๑ เอเสว ฐมฺโม ยถิ ตาวทเวติ สเจปิ อิตฺ อุตฺตริ นตฺถิ
 เอตฺตกเมว อิทํ โสตาปตฺติผลมตฺตเมว ปตฺตพฺพิ ตถาปิ เอโสเอว ฐมฺโมติ
 อตฺถโ ๑ ปจฺจพฺยถา ปทมโสกนฺติ ยํ มยํ ปริเยสมานา วิจราม ตํ ปทมโสกํ
 ปฏิวิทฺชถ ตุมฺเหว ปตฺตํ ตํ ตุมฺเหหิตี อตฺถโ ๑ อทิฏฺฐํ อพฺภตฺตํ พหุเกหิ
 กปฺปนฺหุเตหิตี อมฺเหหิ นาม อิทํ ปทมโสกํ พหุเกหิ กปฺปนฺหุเตหิ
 อทิฏฺฐเมว อพฺภตฺตํ ๑ อิติ ตสฺส ปทสฺส อทิฏฺฐภาเวน ทิฆรตฺตํ อตฺตโน
 มหาชานิยภาวํ ทิเปติ ๑ คมฺภีเร ฅาณวิสยเต คมฺภีเร เจว คมฺภีรสฺส
 จ ฅาณสฺส วิสยญฺเต ๑ อนุตฺตเร อฺปฺริสงฺขยเต นิพฺพานे ๑ วิมุตฺเตติ
 ตทารมฺมณาย วิมุตฺติยา วิมุตฺเต ๑ พฺยากาสีติ เอตํ เม สาวกยฺกํ ภวิสฺสตี
 อคฺคํ ภาทฺทญฺคนฺติ วทฺนฺโต สาวกปารมิฅาณ พฺยากาสี ๑ สาว เตสํ
 อายสฺมนฺตํ อฺปฺสมฺปทา อโหสีติ สา เอหิภิกฺขุอฺปฺสมฺปทา ว เตสํ
 อฺปฺสมฺปทา อโหสี ๑ เอวํ อฺปฺสมฺปนฺเนสุ จ เตสุ มหาโมคคฺคฺลานตฺเถโร
 สตฺตหิ ทิวเสหิ อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐิตฺ สารีปฺตฺตฺเถโร อพฺพมมาเสน ๑

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๖

แปล มครเป็นไทย

๑. คำนี้ว่า **อตุลิกะหิ อุปฌาตัม มคฺคัม** เป็นคำแสดงเหตุแห่งการติดตาม ๆ
จริงอยู่ มีคำที่ท่านอธิบายไว้ดังนี้ว่า อย่ากระนั้นเลย เราพึงติดตามภิกษุนี้ไป
ข้างหลัง ๆ เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ธรรมดาการติดตามไปข้างหลัง ๆ
นี้ เป็นทางที่ผู้มีความต้องการทั้งหลายรู้จักเข้าหาแล้ว อธิบายว่า เป็นมรรคา
อันชนทั้งหลายผู้มีความต้องการรู้แล้วและดำเนินเข้าหาแล้ว ๆ

อีกอย่างหนึ่ง พึงเห็นเนื้อความในคำนี้ว่า ธรรมดาว่าพระนิพพาน
อันเราทั้งหลายผู้มีความต้องการรู้ชัดแล้วว่า มีอยู่นั่นเอง ด้วยอนุमानอย่างนี้ว่า
เมื่อความตายมี แม้ธรรมที่ไม่ตายก็ต้องมีด้วย (อย่ากระนั้นเลย) เราเมื่อแสวงหา
คือ เมื่อค้นหาพระนิพพานนั้น (พึงติดตามภิกษุนี้ไปข้างหลัง ๆ) ๆ หลายบทว่า
ปิณฑุปาตัม อาทาย ปฏิกกมมิ ความว่า ท่านพระอัสสชิ เข้าไปนั่งขัดเชิงฝาแห่ง
ใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีประการดังกล่าวแล้วในสุทินนกัณฑ์ ๆ

แม้พระสารีบุตรเล่า ก็ยืนคอยเวลาอยู่ด้วยคิดว่า ยังไม่ใช่เวลาแล
ที่จะถามปัญหาก่อนเพื่อจะบำเพ็ญวัตรปฏิบัติให้บริบูรณ์ จึงถวายน้ำจากคนโท
ของตน แก่พระเถระผู้ทำกตติจเสริ์จแล้ว กระทำปฏิสันถารกับพระเถระ
ผู้ล้างมือและเท้าแล้ว จึงถามปัญหา ๆ เพราะเหตุนี้ พระธรรมสังคากาจารย์
จึงกล่าวว่า **อโฆ สารีปุตฺโต ปริพุพชาโก** เป็นต้น ๆ สองบทว่า **น ตาหํ
สกุโกมิ** ความว่า เราไม่สามารถแสดงแก่ท่านได้ ๆ แต่ว่าพระเถระผู้บรรล
ปฏิสัมภิตาในธรรมนี้แล้ว จะไม่สามารถแสดงธรรมเพียงเท่านี้ ก็หาไม่ได้
โดยที่แท้ท่านคิดว่า เราจักปลุกความเคารพในธรรมให้เกิดแก่ปริพาชกนี้
ถือเอาข้อที่การแสดงธรรมในพุทธวิสัยโดยอาการที่ปวงมิใช่วิสัยของตน

จึงกล่าวอย่างนั้น ๆ บาทคาถาว่า **เย ธมฺมา เหตุปฺปภา** ความว่า เบญจขันธ์
ชื่อว่า มีเหตุเป็นแดนเกิด ๆ พระเถระแสดงทุกขสังข์ แก่ปริพาชกนั้น ด้วยบาท
คาถาว่า **เย ธมฺมา เหตุปฺปภา** นั้น ๆ ด้วยบาทคาถาว่า **เตสํ เหตุํ ตถาคโธ**
อาห พระเถระย่อมแสดงว่า สมุทัยสังข์ ชื่อว่าเหตุแห่งเบญจขันธ์เหล่านั้น
พระตถาคตตรัสสมุทัยสังข์นั้นด้วย ๆ

๒. บาทคาถาว่า **เตสญฺ โย นิโรธ** ความว่า พระตถาคต ตรัสความ
ดับคือความไม่เป็นไปแห่งสังข์จะแม่ทั้งสองเหล่านั้นด้วย ๆ พระเถระแสดง
นิโรธสังข์แก่ปริพาชกนั้น ด้วยบาทคาถาว่า **เตสญฺ โย นิโรธ** นั้น ๆ
ส่วนมรรคสังข์ แม่ท่านไม่ได้แสดงรวมไว้ในคาถานี้ ก็เป็นอันแสดงแล้วโดยนัย ๆ
เพราะว่า เมื่อกล่าวถึงนิโรธแล้ว มรรคซึ่งเป็นเหตุให้ถึงนิโรธนั้น ก็เป็นอัน
กล่าวถึงเหมือนกัน ๆ อีกอย่างหนึ่ง ในบาทคาถาว่า **เตสญฺ โย นิโรธ**
นี้ สังข์จะแม่ทั้งสอง เป็นอันพระเถระแสดงแล้วอย่างนี้ว่า ความดับแห่งสังข์จะ
ทั้งสองเหล่านั้น และอุบายแห่งความดับแห่งสังข์จะทั้งสองเหล่านั้น ฉะนี้แล ๆ
บัดนี้ พระเถระ เมื่อจะย้าเนื้อความนั้นนั้นแล จึงกล่าวว่ พระมหาสมณะมีปกติ
ตรัสอย่างนี้ ๆ

บาทคาถาว่า **เอเสว ธมฺโม ยถิ ตาวเทว** ความว่า แม้ถ้าว่าผล ๓
ประการนอกนี้ซึ่งยิ่งไปกว่านี้ไม่มีไซ้ ผลเพียงเท่านี้เท่านั้น คือ คุณเพียงแก่
โศคาปัตติผลนี้เท่านั้น อันข้าพเจ้าจะพึงบรรลุ, แม้ถึงอย่างนั้น ธรรม(ซึ่งข้าพเจ้า
ค้นหาแล้ว) ก็ธรรมนี้นั้นแล ๆ

บาทคาถาว่า **ปจฺจพฺยุธา ปทมโสกํ** ความว่า พวกข้าพเจ้า ที่ยวค้นหา
ทางอันไม่มีความโศกใด ท่านทั้งหลายนั้นแล ย่อมตรัสรู้ทางอันไม่มีความโศก
นั้น อธิบายว่า ท่านทั้งหลายบรรลุทางนั้นแล้ว ๆ สองบาทคาถาว่า **อทิฏฺฐิ**
อพฺภติตํ พหุเกหิ กปฺปนฺนุเตหิ ความว่า ทางอันไม่มีความโศกนี้ ชื่ออันข้าพเจ้า
ทั้งหลายไม่เห็นแล้วทีเดียว ล่วงไปนานแล้วตั้งหลายนหุตแห่งกัลป์ ๆ

พระสารีบุตรแสดงข้อที่ตนเป็นผู้มีความเลื่อมใญ่มานาน เพราะความที่ตน
ไม่ได้เห็นทางนั้นด้วยประการฉะนี้ ฯ

บาทกาลาว่า **คมฺภีเร ฅาณวิสเย** ความว่า อันลึกซึ้ง และเป็นวิสัยแห่ง
ฅญาณอันลึกซึ้ง ฯ บาทกาลาว่า **อนุตฺตเร อุปธิสฺงฺขเย** ได้แก่ ในพระนิพพาน ฯ
บทว่า **วิมุตฺเต** ความว่า ชื่อว่าผู้หลุดพ้นแล้ว เพราะวิมุตติ ซึ่งมีพระนิพพานนั้น
เป็นอารมณ์ ฯ บทว่า **พฺยาคาลิ** ความว่า พระบรมศาสดาเมื่อตรัสว่า สหายสอง
คนนี้ จักเป็นคู่สาวกของเรา จักเป็นคู่อันเจริญชั้นเยี่ยมของเรา ดังนี้
ชื่อว่าทรงพยากรณ์แล้ว (ซึ่งสหายเหล่านั้น) ในสาวกบารมีฅญาณ ฯ

หลายบทว่า **สา ว เตสํ อายสฺมุนฺตานํ อุปสฺมฺปทา อโหสิ** มีความว่า
เอหิภิกขุอุปสัมปทานั้นแล ได้เป็นวิธีอุปสมบทของท่านเหล่านั้น ฯ ก็ใน
พระเถระทั้ง ๒ เหล่านั้นผู้อุปสมบทแล้วอย่างนั้น พระมหาโมคคัลลานเถระ
๗ วันจึงได้ดำรงอยู่ในพระอรหัต, พระสารีบุตรเถระ กึ่งเดือนจึงได้ดำรงอยู่
ในพระอรหัต ฯ

ประโยค ป.ธ. ๗
แปล ไทยเป็นมคธ
สอบ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

---

๑. ส่วนปัจจัยสันนิสติดศีล พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย กล่าวว่า ปัจจเวกษณศุทธิ เพราะบริสุทธิได้ด้วยการพิจารณา ฯ เพราะฉะนั้น ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นโทษ ในการบริโภคปัจจัยที่ยังมิได้พิจารณา พึงพิจารณาปัจจัยทั้งหลาย ฯ

ดังได้สดับมา ภิกษุทั้งหลายในกาลก่อน โดยมากไม่พิจารณาแล้ว บริโภคปัจจัย ๔ จึงไม่พ้นจากนรกและกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ฯ พระบรมศาสดาทรงทราบความนั้นแล้ว ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าภิกษุไม่พิจารณาแล้วบริโภคปัจจัย ๔ ไม่ควร เพราะฉะนั้น ตั้งแต่นี้ไป เธอทั้งหลายพึงพิจารณา(ก่อน)แล้ว จึงบริโภค ดังนี้ เมื่อจะทรงแสดงปัจจเวกษณวิธี ทรงวางแบบแผนไว้โดยนัย เป็นต้นว่า ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยปัญญาแล้ว จึงใช้สอยจิวร ตรัส(ต่อไป)ว่า ชื่อว่า การบริโภคปัจจัย ที่ยังมิได้พิจารณา เป็นเช่นกับการบริโภคยาพิษอันแรงกล้า แม้คนโบราณทั้งหลาย ไม่พิจารณาไม่รู้โทษแล้วบริโภคยาพิษ เสวยทุกข้ออย่างใหญ่ ดังนี้แล้ว ทรงนำอดีตนิทานมา ฯ

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ได้เป็นนักเลงสกา มีโภคสมบัติมาก ในกรุงพาราณสี ฯ ครั้งนั้น นักเลงสกาโงงอีกคนหนึ่ง กำลังเล่น(สกา)กับพระโพธิสัตว์นั้น เมื่อตนมีชัย ก็ไม่ทำลายวงเล่น แต่ในเวลาปราศัย ก็ใส่ลูกสกาไว้ในปาก แสร้งพูดว่า ลูกสกาหายทำลายวงเล่นแล้วหลีกไป ฯ พระโพธิสัตว์ทราบความนั้นแล้ว ถือเอาลูกสกาไปเรื้อนแล้ว ย้อมด้วยยาพิษอย่างแรงกล้า ตากให้แห้งแล้วแห้งอีก ถือเอาลูกสกาเหล่านั้นไปสำนักของนักเลงสกาโงงนั้น แล้วเล่น(สกา)กัน ฯ นักเลงสกาโงงนั้น กำลังเล่น ในเวลาที่ตนปราศัยก็ใส่สกา ลูกหนึ่งในปาก สลบไปด้วยกำลังยาพิษ กลอกนัยน์ตา คอพับลมลง ฯ พระโพธิสัตว์ปรารถนาจะให้ชีวิตแก่เขา จึงให้ยาสำหรับสารอกที่ดองแล้ว ด้วยโอสถ ให้สารอกออกมา ทำเขาให้หายโรคแล้ว ได้ให้โอวาทว่า ท่านอย่าได้ทำอย่างนี้อีก ฯ

๒. ก็ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านกล่าวว่า จีวร ภิกษุพึงพิจารณาทุกขณะที่ใช้สอย บิณฑบาต พึงพิจารณาทุกคำกลืน เสนาสนะ พึงพิจารณาทุกขณะที่ใช้สอย ฯ ในฎีกาปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ท่านกล่าวว่า จีวร ภิกษุพึงพิจารณาในขณะที่เปลื้องจากกายแล้วจึงใช้สอย(อีก) เสนาสนะ พึงพิจารณาทุกขณะที่ใช้สอย คือทุกขณะที่เข้าไป ฯ ส่วนในฎีกาวิมตติวินทนีแห่งรูปยสิกขาบท ท่านกล่าวว่า บทว่า ปริโกเค คือ ในขณะที่เปลื้องออกจากกายแล้วใช้สอย(อีก) ฯ บทว่า ปริโกเค คือ ในขณะที่เข้าไปภายในแต่ชายคา และในขณะที่นั่งและนอน ฯ

ถ้าภิกษุไม่สามารถพิจารณา ในกาลบริโภคนได้ไซ้ ภายหลังแต่กาลบริโภคนพึงพิจารณา แม้คราวเดียว ด้วยอดีตปัจเจกขณะว่า วันนี้ เราไม่ได้พิจารณาแล้วใช้สอยจีวรใด เป็นต้น ฯ ก็ในฎีกาปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ท่านกล่าวว่า ภิกษุเมื่อไม่สามารถ (พิจารณา)อย่างนั้น พึงพิจารณาวันหนึ่ง ๔ ครั้ง ๓ ครั้ง ๒ ครั้ง หรือครั้งเดียวก็ได้ ด้วยสามารถกาลวิเสส ตามที่กล่าวแล้ว ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ตถา ความว่า เพื่อพิจารณาในกาลบริโภคน ฯ ก่อนฉันข้าวก็ดี ภายหลังฉันข้าวก็ดี สามยามแห่งราตรีกิติ นอกจากกาลบริโภคน ชื่อว่า กาลวิเสสตามที่กล่าวแล้ว ฯ กิจอดีตปัจเจกขณะนี้ เหมาะสมในปัจฉยที่เหลือ ฯ ส่วนภสัชชในกาลได้ ภิกษุพิจารณาก็ตาม ไม่พิจารณาก็ตาม (แต่) ในกาลบริโภคน พึงพิจารณาโดยแท้ ฯ ด้วยเหตุนี้ ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านจึงกล่าวว่า ความมีสติเป็นปัจฉย ทั้งในกาลรับ ทั้งในกาลบริโภคนภสัชชก็ควร ฯ แม้เมื่อมีสติเป็นปัจฉยอย่างนั้น ภิกษุทำสติ ในกาลรับ (แต่)ไม่ทำในกาลบริโภคนเลย เป็นอาบัติ แต่ภิกษุไม่ทำสติ ในกาลรับ ทำในกาลบริโภคนไม่เป็นอาบัติ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๗
แปล ไทยเป็นมคธ

๑. ปรจบยสนนุสตุตีสลนตุ ปรจบเวกขณน สขุณนโต ปรจบเวกขณสขุทธิติ
อฏฐกถาจรเยหิ วุตตุ ๑ ตสฺมา อปรจบเวกขิตปรโภเก อาทินวํ สมปสฺสนนฺเตน
ปรจบยา ปรจบเวกขิตพพา ๑

ปรุพเพ กิริ ภิกขุ เขภฺยเยน อปรจบเวกขิตวา จตฺตารโ ปรจบเย
ปรฺริภฺยชนฺดา นิริยตฺริจฺจนาโยนิตฺโต น มุจฺจนฺติ ๑ สตุถา ตมตฺถํ ฌตฺวา
ภิกขเว ภิกขุณา นาม จตฺตารโ ปรจบเย อปรจบเวกขิตวา ปรฺริภฺยชิตฺตุํ น
วฏฺฐติ ตสฺมา อิตฺโต ปรฺกฺชาย ปรจบเวกขิตวา ปรฺริภฺยเชยฺยาถาติ วตฺวา
ปรจบเวกขณวิธึ ทสฺเสนฺโต อธิ ปน ภิกขเว ภิกขุ ปรฺกฺชงฺขา โยนิตฺโต จิวํ
ปรฺกฺชเวตฺติอาทินา นเยน ตนฺตึ ปรฺเปตฺวา อปรจบเวกขิตปรโภโก นาม
หลาหลวิสปรโภคสทิสฺโส ปรฺราณกาปิ อปรจบเวกขิตวา โทสํ อชานิตฺวา วิสํ
ปรฺริภฺยชิตฺวา มหาทุกฺขํ อนุภวีสูติ วตฺวา อตฺตํ อาหริ

อตฺเต พาราณสึยํ โพรตฺสตุโต มหาโภโก อภฺยรุตฺโต อโหสิ ๑
อถาปรโ ภูฏกฺขรุตฺโต เตน สทฺธิ กิพนฺโต อตฺตโน ชเย วตฺตมาเน
กิปฺพามณฺฑลํ น ภินฺทติ ปรฺราชยกาเล ปน อภฺขํ มุเข ปรฺกฺชิตฺวา อภฺโข
นภฺจติ กิปฺพามณฺฑลํ ภินฺทิตฺวา ปรฺกฺกามิ ๑ โพรตฺสตุโต ตมตฺถํ ฌตฺวา
อภฺখে คเหตุวา ฆรํ คนฺตฺวา หลาหลวิสเนน รัชิตฺวา ปฺนปฺปฺนํ สุกฺขาเปตฺวา
เต อาทาย ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา กิพฺติ ๑ สโ กิพนฺโต อตฺตโน ปรฺราชยกาเล
เอกํ อภฺขํ มุเข ปรฺกฺชิตฺวา วิสเวคมุจฺฉิตฺโต อภฺชินิ ปรฺวิตฺเตตฺวา ขนฺธํ
นามเตตฺวา ปติ ๑ โพรตฺสตุโต ตสฺส ชิวิตํ ทาตุกาโม โอสชปรฺริภาวิทํ
วมนเกสชฺชํ ทตฺวา วมเตตฺวา ตํ อโรคํ กตฺวา ปฺน เอวรूपํ มา อกาสิติ
โอวาทํ อทาสิ ๑

๒. วุฒตณฺจฏฺจกถาสฺ จีวรํ ปรีโภเค ปรีโภเค ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
 ปิณฺฑปาโต อาโลเป อาโลเป เสนาสนํ ปรีโภเค ปรีโภเคติ ฯ วิสุทฺธิมคฺคกฺกัณฺโณ
 จีวรํ กายโต โมเจตฺวา ปรีโภเค เสนาสนํ ปรีโภเค ปรีโภเค ปเวเส
 ปเวเสติ วุตฺตํ ฯ ฐปฺปิยสิกฺขาปทวิมตฺติวินทนิยฺนตฺตํ ปรีโภเคติ กายโต
 โมเจตฺวา ปรีโภเค ฯ ปรีโภเคติ อุทกปตฺนฏฺจานโต อนฺโต ปเวสเน นิสีทฺน-
 สยเนสุ จาติ วุตฺตํ ฯ

สเจ ปรีโภคกาเล ปจฺจเวกฺขิตฺตํ น สกฺโกติ ปรีโภคโต ปจฺจกาเล
 อชฺช มยา อปจฺจเวกฺขิตฺวา ยํ จีวรํ ปรีภฺตฺตฺนตฺตยาทีนา อตีตฺตปจฺจเวกฺขเณน
 เอกกฺขตฺตุมฺปิ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ฯ วุฒตณฺจ วิสุทฺธิมคฺคกฺกัณฺโณ ตถา อสกฺโกนฺเตน
 ยถาวุฒตกาเลวิเสสวเสน เอกสฺมี ทิวเส จตฺกฺขตฺตํ ติกฺขตฺตํ ทฺวิกฺขตฺตํ สกฺกีย-
 วา ปจฺจเวกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

ตตฺถ ตถาติ ปรีโภคกาเล ปจฺจเวกฺขิตฺตฺนตฺตยตฺตโล ฯ ยถาวุฒตกาเลวิเสส-
 นาม ปรีโภคกาลโต ปรี ปุเรกตฺตํ ปจฺจภกตฺตํ รตฺติยา ยามตฺตยณฺจ ฯ
 อิทฺถจฺจ เสสฺสปจฺจเยสุ ยฺชฺชติ ฯ เกสชฺชนตฺตํ ปฏฺฐิตากาเล ปจฺจเวกฺขิตฺวาปิ
 อปจฺจเวกฺขิตฺวาปิ ปรีโภคกาเล ปจฺจเวกฺขิตพฺพเมว ฯ เตน วุตฺตํ อฏฺจกถาสฺ
 เกสชฺชสฺส ปฏฺฐิกฺคหเณปิ ปรีโภเคปิ สติปจฺจยตา วฏฺฐติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ
 ปฏฺฐิกฺคหเณ สตี กตฺวา ปรีโภเค อกโรนฺตสฺสว อาปตฺติ ปฏฺฐิกฺคหเณ
 ปน สตี อกตฺวา ปรีโภเค กโรนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๗
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

---

๑. อุปนิกฺขิปนํ นาม สมฺมเป นิกฺขิปนํ ฯ ตตฺถ โย อิมินา อสิ นาม โส ฐนํ วา ลกฺขิตฺติอาทินา นเยน มรณวณฺณํ วา สํวณฺเณตฺวา อิมินา มรณตฺถิกกา มรณตฺถุ มรณตฺถิกกา มารณตฺถุติ วา วตฺวา อสึ อุปนิกฺขิปติ ตสฺส อุปนิกฺขิปเน ทฺวุกฺกํ ฯ มริตฺตกาโม วา เตน อตฺตนาํ ปหฺรตฺต มาเรตฺตกาโม วา อณฺเณ ปหฺรตฺต อุกฺขยาปี ปรสฺส ทฺวุกฺขุปรตฺตติยา อุปนิกฺเขปกสฺส อุลลจฺจยํ มรณเ ปาราชิกํ ฯ อนฺุทฺทิสฺส นิกฺขิตฺเต พหฺนํ มรณเ อกฺุสตราสี ปาราชิกาทิวตฺตฺตฺส ปาราชิกาทินิ ฯ วิปฏิสฺสเร อุปฺปนฺเน อสึ คหิตฺตฺจฺจเน จเปตฺวา มุจฺจติ ฯ กิณฺติวฺวา คหิตฺโต โหติ อสิสฺสทามิกานํ อสึ เยสํ หตฺถโต มฺลํ คหิตํ เตสํ มฺลํ ทตฺวา มุจฺจติ ฯ สเจ โลหปิตฺตํ วา ผาลํ วา กฺุทฺทาลํ วา คเหตุวฺวา อสิ การापิตฺโต โหติ ยํ กณฺฑํ คเหตุวฺวา การิปิตฺโต ตเทว กตฺวา มุจฺจติ ฯ สเจ กฺุทฺทาลํ คเหตุวฺวา การิปิตฺโต วินาสตฺวา ผาลํ กโรติ ผาเลน ปหารํ ลกฺขิตฺวา มรณเตสฺสปี ปาณาติปาทาน มุจฺจติ ฯ สเจ ปน โลหํ สมฺกฺุจฺจาเปตฺวา อุปนิกฺขิปนตฺถมเวว การิปิตฺโต โหติ อารณ ฆํสิตฺวา จุณฺณวิจฺจณฺณํ กตฺวา วิปรปฺกิณฺเณ มุจฺจติ ฯ สเจปี สํวณฺณาไปตฺถโก วิย พหฺุทฺทิก อกฺุชฺฆมาสเยหิ กโต โหติ ไปตฺถเก วตฺตนเยเนว กมฺมพนฺุชฺวินิจฺจโย เวทิตฺตฺวโป ฯ เอส นโย สตฺตติภินฺุทฺทิสฺส ฯ สฺวลลคฺุเพสฺส ปาสยฺกฺุจิสฺสทิสฺส วินิจฺจโย ฯ ตถา ปาสาณเ ฯ สตฺตเถ อสิสฺสทิสฺส ว ฯ วิสํ วาติ วิสํ อุปนิกฺขิปนตฺสฺส วตฺตฺวเสน อฺุทฺทิสฺसानฺุทฺทิสฺसानฺุรูปโต ปาราชิกาทิวตฺตฺตฺส ปาราชิกาทินิ เวทิตฺตฺพพานิ ฯ กิณฺติวฺวา จปีเต ปฺุริมฺนเยน ปฺุฎฺฐิปากตฺกํ กตฺวา มุจฺจติ ฯ สยํ เกสฺชเชหิ โยชิตฺเต อวิสํ กตฺวา มุจฺจติ ฯ รชฺชฺยา ปาสรชฺชฺสทิสฺส ว วินิจฺจโย ฯ

๒. เกสซุเซ ๑ โย ภิกขุ เจริภิกขุสุส ปชฺชรเก วา วิสภาคโรเค
 วา อุปฺปนฺเน อสฺปายานิปี สฺปปีอาทีนิ สฺปายานีติ มรณาธิปฺปาโย
 เทติ อญฺญํ วา กิณฺจิก กนฺทมูลผลํ ๑ ตสฺส เอวํ เกสซุชทาเน ทุกฺกณฺ์
 ปรสฺส ทุกฺขุปฺปตฺติยํ มรณํ จ อุตฺตจฺจยปาราชิกานิ อานนฺตริยวตฺถุมฺหิ
 อานนฺตริยนฺติ เวทิตพฺพํ ๑

รูปฺปหารเ ๑ อุปฺสํหฺรตีติ ปรํ วา อมฺนาปฺรूपํ ตสฺส สมิเป จเปติ
 อุตฺตนา วา ยกฺขเปตาทีเวสํ กเหตุวา ติฏฺฐติ ๑ ตสฺส อุปฺสํหารมตฺเต
 ทุกฺกณฺ์ ๑ ปรสฺส ตํ รูปํ ทิสฺวา ภฺยปฺปตฺติยํ อุตฺตจฺจยํ มรณํ ปาราชิกํ ๑
 สเจ ปน ตเทว รูปํ เอกจฺจสุส มนาปี โหติ อลาภเกน จ สฺสฺสตีตฺวา
 มรติ วิสฺงเกโต ๑ มนาปีเยปี เอเสว นโย ๑ ตตฺถ ปน วิเสเสน อิตฺถินํ
 ปุริสฺรูปํ ปุริสานญฺจ อิตฺถิรูปํ มนาปี ๑ ตํ อลงฺกริตฺวา อุปฺสํหฺรติ
 ทิฏฺฐมตฺตกเมว กโรติ อติจิริ ปสฺสิตฺตุมฺปิ น เทติ ๑ อิตโร อลาภเกน
 สฺสฺสตีตฺวา มรติ ปาราชิกํ ๑ สเจ อุตฺตตีตฺวา มรติ วิสฺงเกโต ๑ อถ ปน
 อุตฺตตีตฺวา วา อลาภเกน วาติ อวิจาเรตฺวา เกวลํ ปสฺสิตฺวา มรฺสฺสตีติ
 อุปฺสํหฺรติ อุตฺตตีตฺวา วา สฺสฺสตีตฺวา วา มเต ปาราชิกเมว ๑ เอเตเนว
 อุปาเยน สทฺทุปฺสํหาราทโยปี เวทิตพฺพา ๑

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มครเป็นไทย

๑. การวางไว้ในที่ใกล้ ชื่อว่า การลอบวาง ฯ ในการลอบวางนั้น มีวินัจฉัยดังนี้ ภิกษุใดพรณนาคณความตาย โดยนัยเป็นต้นว่า ผู้ที่ตายด้วย ดาบเล่มนี้ จะได้ทรัพย์ดังนี้ หรือพูดว่า ผู้ที่ต้องการความตาย จงตายด้วยดาบ เล่มนี้ ผู้ที่ต้องการความตาย จงให้ฆ่าด้วยดาบเล่มนี้ แล้วลอบวางดาบไว้ ในเพราะการลอบวางไว้ เป็นอาบัติทุกกฏ แก่ภิกษุนั้น ฯ ผู้ที่ประสงค์จะฆ่าตัว ตาย จะใช้ดาบเล่มนั้นประหารตนเองก็ตาม ผู้ที่ประสงค์จะให้คนอื่นตาย จะใช้ดาบเล่มนั้นประหารคนอื่นก็ตาม แม้ทั้งสองประการ เป็นอาบัติอุลลัจจัย แก่ภิกษุผู้ลอบวาง ในเพราะก่อให้เกิดทุกข์แก่คนอื่น เป็นอาบัติปาราชิก ในเพราะเขาตาย ฯ เมื่อภิกษุวางไว้ไม่เจาะจง ในเพราะสัตว์ตายเป็นจำนวนมาก เป็นการเพิ่มพูนอกุศล ในเพราะวัตถุแห่งปาราชิกเป็นต้น เป็นอาบัติปาราชิก เป็นต้น ฯ เมื่อเกิดความเดือดร้อนใจขึ้น จึงเก็บดาบไว้ในที่ที่หยิบมา ย่อมพ้นได้ ฯ ภิกษุรับซื้อดาบมาแล้ว คั้นดาบให้แก่เจ้าของดาบแล้วรับเอา มูลค่าคืนจากมือของเจ้าของดาบ ย่อมพ้น ฯ ถ้าภิกษุเอาก้อนเหล็ก ฆาตโก หรือจอบ มาให้ช่างทำเป็นดาบ เอาสิ่งใดมาให้ทำ ครั้นทำกลับคืนให้เป็นสิ่ง นั้นอย่างเดิม จึงพ้นได้ ฯ ถ้าทำลายดาบที่เอาจอบมาให้ทำแล้วทำเป็นฆาตโก แม้เมื่อสัตว์จำนวนมากได้การประหารด้วยฆาตโกแล้วตายไป ภิกษุยอมไม่พ้น จากปาณาติบาต ฯ แต่ถ้าภิกษุให้หลอมดาบให้ทำเป็นก้อนเหล็กเพื่อวางไว้ นั้นแหละ เมื่อเหล็กนั้นถูกครูดด้วยมุมเหล็กทำให้ป่นละเอียดกระจายไป ภิกษุยอมพ้น ฯ แม้ถ้าภิกษุหลายรูปร่วมใจกันทำดาบ ก็พึงทราบวินัจฉัยความ ผูกพันแห่งกรรม โดยนัยที่กล่าวไว้ในเรื่องร่วมกันทำกรรมกรรม (ความตาย) นั้นเอง ฯ ในหอกและฉมวก ก็มีนัยนี้ ฯ ในหลาวและไม้ค้อน ก็มีวินัจฉัย

เช่นเดียวกับไม้คันบ่วง ๆ ในแผ่นดิน ก็เช่นกัน ๆ ในคัสตรา ก็เป็นเช่นเดียวกับดาบนั้นแล ๆ บทว่า วิสฺวา ความว่า เมื่อภิกษุลอบวางยาพิษ ฟังทราบว่าเป็นอาบัติปาราชิกเป็นต้น ในเพราะวัตถุแห่งปาราชิกเป็นต้น โดยอนุรูปว่า เจาะจงและไม่เจาะจง ด้วยอำนาจแห่งวัตถุ ๆ เมื่อซื้อยาพิษมาเก็บไว้ ภิกษุทำให้กลับเป็นปกติโดยนัยก่อน ย่อมพ้นได้ ๆ เมื่อยาพิษที่ตนเองผสมกับเภสัชหลายอย่าง ภิกษุทำให้ไม่มีพิษ จึงพ้นได้ ๆ ในเชือกก็มีวินิจฉัยเช่นเดียวกับเชือกบ่วงเหมือนกัน ๆ

๒. ในเภสัช มีวินิจฉัยดังนี้ ๆ ภิกษุใด เมื่อภิกษุผู้มีเวรต่อกัน เกิดโรคซึมเศร้าหรือโรคที่เป็นวิสภาพกันขึ้น มีความประสงค์จะให้เขาตาย ให้เภสัชมีเนยใสเป็นต้น แม้ไม่เป็นสัปปายะ ด้วยบอกว่าเป็นสัปปายะ หรือว่าให้รากไม้แห้งไม้และผลไม้อย่างใด อย่างหนึ่งชนิดอื่น ๆ ฟังทราบว่าเป็นเพราะให้เภสัชอย่างนั้น เป็นอาบัติทุกกฏแก่ภิกษุนั้น ในเพราะก่อให้เกิดทุกข์แก่บุคคลอื่นเป็นอาบัติอุลลัจจัย และเพราะเขาตายเป็นอาบัติปาราชิก ในวัตถุแห่งอนันตริยกรรมก็จัดเป็นอนันตริยกรรม ๆ

ในการนำรูปเข้าไป มีวินิจฉัยดังนี้ ๆ บทว่า อุปสฺหริตี ความว่า ภิกษุพักคนอื่นที่มีรูปไม่น่าพอใจไว้ในที่ใกล้บุคคลนั้น หรือตนเองยื่นหลอกเป็นยักร์หรือเป็นเปรตเป็นต้น ๆ เพียงนำ (รูป) เข้าไป ก็เป็นอาบัติทุกกฏแก่ภิกษุนั้น ๆ ในเพราะบุคคลอื่นเห็นรูปนั้นแล้วเกิดตกใจกลัว เป็นอาบัติอุลลัจจัย ในเพราะเขาตาย เป็นอาบัติปาราชิก ๆ แต่ถ้ารูปนั้นนั่นเอง เป็นที่พอใจของบุคคลบางคน และผู้นั้นชอบยอมตายไปเพราะไม่ได้ (รูป) ถือเป็นการผิดกำหนด ๆ แม้ในรูปที่น่าพอใจ ก็นัยนี้เหมือนกัน ๆ ก็บรรดารูปที่น่าพอใจนั้น ว่าโดยพิเศษ รูปบุรุษก็เป็นพอใจของเหล่าสตรี และรูปสตรีก็เป็นพอใจของเหล่าบุรุษ ๆ ภิกษุแต่งเป็นรูปนั้นแล้วนำเข้าไปไว้ ทำพอให้เห็นได้เท่านั้น

แม้ไม่ให้เพื่อเห็นนานเกินไป ๑ บุคคลนอกนี้ ชูบผอมตายไปเพราะไม่ได้ (รูป) ก็เป็นอับติปาราชิก ๑ ถ้าตจใจตายไป เป็นการผิดกำหนด ๑ แต่ถ้าภิกษุมิได้ พิจารณาว่า เขาจะตจใจตายไป หรือจะชูบผอมตายไปเพราะไม่ได้ (รูป) นำเข้าไปวางไว้ด้วยตั้งใจว่า เขาเห็นอย่างเดี๋ยวก็จกตายไป เมื่อเขาตจใจตายไป ก็ดี ชูบผอมตายไปก็ดี เป็นอับติปาราชิกทั้งนั้น ๑ แม้การส่งเสียงเข้าไปเป็นต้น ก็พึงทราบโดยอุบายนี้นั้นแล ๑

ประโยค ป.ธ. ๘
 แต่งฉันทภาษามคร
 สอบ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

จงเก็บข้อความตามที่จะเก็บได้ ในข้อความข้างท้ายนี้ แล้วประพันธ์ให้เป็นภาษามครโดยฉันทลักษณะ ๓ อย่าง ตามถนัด แต่งฉันทอะไร แจ่มช้อยไว้ด้วย ฯ

ศาสนาทั้งหลายสั่งสอนเพียงแต่ให้ละชั่วและบำเพ็ญความดี แต่ไม่สอนให้เข้าถึงใจ ย่อมเป็นทางให้เข้าถึงความสุขอันแท้จริงไม่ได้ ย่อมไม่ลู่ถึงประโยชน์ที่มุ่งหมายคือความสงบแห่งใจ เพราะจิตใจย่อมมากไปด้วยอารมณ์ ถ้าเป็นอารมณ์อันดีงามซึ่งเป็นที่น่าปรารถนา ย่อมชวนให้โลก ให้ทะเลหอยทะยานอยากได้ ให้ปรารถนายิ่ง ๆ ขึ้นไป ถ้าเป็นอารมณ์อันร้ายไม่ดีงามซึ่งไม่เป็นที่น่าปรารถนา ย่อมโกรธแค้น ย่อมพยายาม และย่อมผูกอาฆาตมาดร้าย เห็นบุคคลอื่นได้ศรัทธาคิดศรัทธา เห็นบุคคลอื่นเดือดร้อนคิดกระหน่ำซ้ำเติม

อนึ่ง ธรรมดาบุคคลย่อมเห็นตนเป็นสำคัญ ไม่ปรารถนาให้บุคคลอื่นได้ดีกว่าตน และไม่ปรารถนาเห็นบุคคลซึ่งตนเห็นว่าต่ำกว่ามาเสมอตน หลงตนเห็นตนเป็นสำคัญกว่าบุคคลทั้งหลาย ทำผิดพลาดเพราะถือตนเป็นประมาณ เมื่อจิตใจยังแหว่งด้วยอารมณ์คือความโลภ ความโกรธ ความหลง เช่นนี้ ย่อมไม่ผ่องใส ย่อมเป็นจิตใจที่เศร้าหมอง เป็นทางให้ทำทุจริตได้นานาประการ ถ้าชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด พยายามชำระล้างให้หมดมลทินด้วยให้ห่างจากโลก คือโดยพิจารณาให้เห็นว่า โลกเกิดขึ้นย่อมทำให้ทะเลหอยทะยานอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งไม่ใช่เรื่องของความสุข เพราะมีทุกข์ในเรื่องต้องทะเลหอยทะยานแล้ว ไม่สมหวังเป็นประการสำคัญ ให้ห่างจากความโกรธ โดยพิจารณาให้เห็นว่า บุคคลทั้งหลายรวมทั้งตนเองด้วย ย่อมปรารถนาความสุขและเกลียดชังความทุกข์ด้วยกันทุกถ้วนหน้า ควรจะมีเมตตาต่อกันเป็นสำคัญ และในเรื่องที่กลัวคนนั้นจะดี กลัวคนโน้นจะเสมอ อันเป็นเรื่อง

แห่งความริษยานั้น ย่อมทำความทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้มีความริษยา เพราะไม่สามารถจะบันดาลให้เป็นไปตามความนึกคิดของตนได้ และเพราะเมื่อจิตใจเศร้าหมองแล้ว ย่อมเป็นทางให้กระทำผิดและพุดผิด อันเป็นเหตุให้เบียดเบียนตนและบุคคลอื่นให้เดือดร้อน ให้ห่างจากหลง โดยพิจารณาให้เห็นว่า การเข้ากับตนเป็นประมาณ นึกว่าตนนั้นแหละสำคัญ อะไรก็ตนแล้ว ย่อมหากคนคบหาเป็นเพื่อนที่ดียาก และเป็นเหตุให้ทำทุจริตได้ เพราะความเห็นผิด หรือถือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

ประโยค ป.ธ. ๘
ตัวอย่าง แต่งฉันทภาษามคร

พ.ศ. ๒๕๖๔

ปัฐยาวัตร

อิมสุมี ปน โลกุตติ	พหุณี ศาสนานิปี
สตุถาโร ติตฺติกา เตสํ	จเปตฺวาน ตถาคคํ
ปาปสุสากรณญเจว	กุสลสุส จ อัจจโย
อิจฺจิวาททฺวเชนว	อนุสาสนฺติ สาวเก
นตฺตโน ปน จิตฺตสุส	ปรีโยทปนาย ว
เตโนวาทกรา เตสํ	ปรมตฺถํ น กจฺจเร
จิตฺตํ นาม มนุสฺसानํ	อิฏฺฐานิฏฺฐเจสุ สพฺพธิ
อารมฺมณฺเสสุ พยาสตุตฺตํ	ลหุโส ปรีวตฺตติ
ตตฺติฏฺฐารมฺมณฺเชนว	อภิฏฺฐตฺตส ปาณินอ
นิจฺจํ อูปฺปชฺชตี โลกโ	ตณฺหา จตฺตสาภิวทฺตติ
อนิฏฺฐารมฺมณฺเชนสุส	อชฺโฆตฺตตฺตส ชนฺตฺตโน
โทโส ปน สมฺภูจาทิ	อาฆาโต จตฺตส ชายติ
โทเสน ปกโต เวรํ	สุชี ทิสฺวานุสฺสุยติ
ตํ เวรํ ทุกฺกขิตํ ทิสฺวา	โสมนสุตํ นิกจฺจติ ฯ

อินทรวงศ์

โมหาภิภูโต หิ ชโนติมานิโก
อณฺเญสมตฺตาริปะเตยฺยสํยุโต
อดฺตทานมกฺกํ อภิมนฺยเต สทา
เนวิจฺจติยฺเวส สมตฺตมตฺตนา
ปไปฺปติ มิจฺจจรณํ อนกธา
โลภาทิยฺตตฺตส หิ จิตฺตมาตฺรํ
เอกํสโต โหติ กิสิฏฺฐมาวิถํ
โส สพฺพทา ทฺวจฺจิตานิ กุพฺพเต ฯ

วสันตดิถี

โลกุตส วชฺชมนุปฺสฺสมนฺนตเมหํ
 วิสฺสตุตฺติกํ อนุสฺสํ น ชเนติ ตณฺหํ
 โน ตณฺหมูลมฺปกจฺจติ ทุกฺขมทฺธา
 โทสฺสฺส วชฺชมนุเปกฺขิยฺพารจิตฺโต
 สพฺพตฺถ ทุกฺขปฏฺิฏฺณโร หิเตสึ
 เมตฺตตายติณฺณมฺนุชฺ์ สุขกามภูโต
 ทุกฺขํ น กุพฺพติ ปเรสมถตฺตโน จ
 โมหสฺส วชฺชมนุเปกฺขมฺมุพฺพหิตฺโต
 กลฺยาณมิตฺตมฺนุโกติ นิวัตวฺตุตฺติ
 ตสฺมา สจฺจิตมมลํ ปรีโยทเปยฺยชาติ ๙

พระธรรมราชานุวัตร วรทสฺสี วัดโมลีโลกยาราม
 สนามหลวงแผนกบาลี

แต่ง
 ตรวจแก้.

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล ไทยเป็นมคร
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๑. พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์เป็นใหญ่เพราะธรรม เป็นเจ้าแห่งธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงทอดพระเนตรดูพราหมณ์ แม้ผู้คำอยู่ ด้วยอักษโกสวัตถุ ๘ ประการ มีความเป็นผู้ไม่น่ายินดีเป็นต้น ตั้งแต่เวลาพราหมณ์ มาถึง โดยนัยที่กล่าวแล้วอย่างนี้ ด้วยพระเนตรอันเยือกเย็น ด้วยความเอ็นดู อย่างเดียว เมื่อทรงกำจัดความมืดในหัวใจพราหมณ์ เปรียบดังจันทร์เพ็ญ ลอยเด่นอยู่ในอากาศอันปราศจากเมฆ และดวงอาทิตย์ในสภทกาล ฉะนั้น เพราะความที่ธรรมธาตุที่แทงตลอดแล้ว ย่อมเป็นเหตุบรรลุถึงความชักรยั้ง แห่งเทศนา อันพระองค์ทรงแทงตลอดด้วยดีแล้ว ทรงแสดงอักษโกสวัตถุเหล่านั้นนั้นแหละ โดยประการอื่น ด้วยเหตุนี้ๆ เมื่อจะทรงประกาศความแผ่ พระกรุณาของพระองค์ ลักษณะแห่งพระคุณคือความคงที่ ที่พระองค์ทรง ได้แล้ว โดยความที่พระองค์มิได้ทรงหวั่นไหวเพราะโลกธรรม ๘ ประการ ความที่พระองค์มีพระหฤทัยเสมอด้วยปฐพี และความที่พระองค์มีความ ไม่กำเริบเป็นธรรมด้าอีก ทรงพระดำริว่า พราหมณ์นี้ ย่อมสำคัญว่า ตนเป็นผู้เจริญแล้ว ด้วยอาการมีศีรษะหงอก ฟันหัก หน้ข่น เป็นต้นอย่างเดียว แต่ไม่รู้เลยว่า ตนถูกชาติติดตาม ถูกชรารุกเร้า ถูกพยาธิย่ำยี ถูกภรรยาจ้องกำจัด เป็นจุดต่อแห่งวิญญูะ ยังต้องถึงภาวะที่จะตายในวันนี้ แล้วกลับเป็นทารก นอนหงายในวันพรุ่งนี้แน่นอน แต่พราหมณ์นี้ มาสู่สำนักของเรา ด้วยอุตสาหะ มากนัก การมาของเขานั้น จงมีประโยชน์ ดังนี้ แล้วเมื่อจะทรงแสดงว่า พระองค์ทรงเกิดก่อน ซึ่งไม่มีผู้ทัดเทียมพระองค์ในโลกนี้ จึงทรงขยายพระธรรม-เทศนาแก่พราหมณ์ โดยนัยว่า เสยฺยถาปี พราหมณฺ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

๒. บัดนี้ เพราะฟองไข่เหล่านั้น อันแม่ไก่ตัวนั้นบริบาลอยู่ ด้วยวิธี
 ทั้ง ๓ อย่างนี้ จึงไม่เป็นไขเน่า แม้ยางเมือกแห่งฟองไข่เหล่านั้นที่มีอยู่ ก็จะถึง
 ความสิ้นไป กระเปาะฟองไข่จะบาง ปลายเล็บเท้าและจะงอยปากจะแข็ง ๆ
 ลูกไก่ทั้งหลาย ย่อมถึงความแก่ตัว แสงสว่างข้างนอก ย่อมปรากฏถึงข้างใน
 เพราะกระเปาะไข่บาง เวลาแสงสว่างปรากฏอยู่นั้น ลูกไก่เหล่านั้นใฝ่ฝันอยู่ว่า
 นานแท้หนอ พวกเรานอนงอปีกและเท้าอยู่ในที่คับแคบ และแสงสว่าง
 ข้างนอกก็กำลังปรากฏ บัดนี้ ความอยู่อย่างสบาย จักมีแก่พวกเราในแสงสว่างนี้
 ดังนี้ มีความประสงค์จะออกมา จึงเอาเท้ากระเทาะกระเปาะฟองไข่อื่นค้อออก
 มา ๆ ต่อจากนั้นกระเปาะฟองไข่นั้นก็แตกออกเป็นสองเสี่ยง ๆ ลูกไก่ทั้งหลาย
 ก็ออกมาสลัดปีกพลาง ร้องพลาง ตามสมควรแก่ขณะนั้น ๆ ก็บรรดาลูกไก่
 เหล่านั้น ที่ออกมาอยู่อย่างนั้น ตัวใดออกมาก่อนกว่าเขา ตัวนั้น เขาเรียกว่า
 ตัวพี่ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระประสงค์จะยังความที่พระองค์
 เป็นผู้เป็นใหญ่กว่าเขาให้สำเร็จด้วยอุปมานั้น จึงตรัสถามพราหมณ์ ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

อาโลโก อนโต ปญญาติ อถ เต กุกกุฏโปตกา จีรวต มยฺ สงฺกฺกิต-
 หตฺตปาทา สมฺพาเช สยิมฺหา อยญฺจ พหิ อาโลโก ทิสฺสติ เอตฺถ
 ทานิ โน สุขวิหาโร ภวิสฺสตีติ นิภฺขมิตฺตกา มา หุตฺวา กปาลํ ปาเทน
 ปหรนฺติ คีวํ ปสาเรนฺติ ฯ ตโต ตํ กปาลํ เทวธา ภิชฺชติ ฯ กุกกุฏโปตกา
 ปกฺเข วิฐนฺนตา ตํขณานฺรूपํ วิรวนฺตา นิภฺขมฺนฺติ ฯ เอวํ นิภฺขมฺนฺตานญฺจ
 เนสํ โย ปจฺมตรํ นิภฺขมฺติ โส เชฏฺโงติ วุจฺจติ ตสฺมา ภควา ตาย
 อุปฺมาย อตฺตโน เชฏฺจภาวํ สาเชตฺตกาโม พฺราหฺมณํ ปุจฺจติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล มคอเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๑. เย ปเนเต จีวราทโย ปจฺจยา เตสุ ยสฺสกสฺสจิจิ ภิกฺขุโน อาชีวํ
 ปรีโสเชนตฺสฺส จีวเร ปิณฺฑปาเต จ นิมิตฺโตภาสปริกถาวิญญตฺติโย น
 วฏฺฏนฺติ เสนาสนเน ปน อปริกคหิตฺตตฺงคสฺส นิมิตฺโตภาสปริกถา วฏฺฏนฺติ ฯ
 ตตฺถ นิมิตฺตํ นาม เสนาสนนถฺถํ ภูมิปริกมฺมาทีนิจิ กโรนฺตสฺส กิจิ ภาเน
 กยฺริตฺติ โก การาเปตฺติติ คิจิหิจิ วุตฺเต น โกจิจิตฺติ ปฏฺวิจณฺํ ยํ วา ปนญฺณมฺปิ
 เอวรูปํ นิมิตฺตกมฺมํ ฯ โอภาโส นาม อุปาสกา ตุมฺเห กุหิจิ วสถาติ
 ปาสาเท ภาเนเตติ ภิกฺขุณฺํ ปน อุปาสกา ปาสาโท น วฏฺฏตฺติติ วจณฺํ ยํ
 วา ปนญฺณมฺปิ เอวรูปํ โอภาสกมฺมํ ฯ ปริกถา นาม ภิกฺขุสงฺฆสฺส
 เสนาสนํ สมฺพาชนฺติ วจณฺํ ยา วา ปนญฺณมฺปิ เอวรูปา ปริยาชกฺกา ฯ
 เกสชฺเช สพฺพมฺปิ วฏฺฏนฺติ ฯ ตถา อุปฺปนฺนํ ปน เกสชฺชํ โรเค วุปฺสนฺเต
 ปริกฺกชฺชิตฺตํ น วฏฺฏนฺติ ฯ ตตฺถ วินยชฺรา ภควตา ทวารํ ทินฺนํ ตสฺมา
 วฏฺฏตฺติติ วทนฺติ ฯ สุตฺตนฺตिका ปน กิลฺยาปิจิ อาปตฺติ น โหติ อาชีวํ ปน
 โกเปติ ตสฺมา น วฏฺฏนฺติ อิจฺเจวํ วทนฺติ ฯ โย ปน ภควตา
 อนฺุญฺญาตาปิจิ นิมิตฺโตภาสปริกถาวิญญตฺติโย อกโรนฺโต อปฺปิจฺจตาทิกฺุณฺเวย
 นิสฺสาย ชีวิตฺกฺขเยปิจิ ปจฺจปฺภุจิจเต อลฺลนฺเตรว โอภาสาทีหิจิ อุปฺปนฺนปจฺจเย
 ปฏฺิเสวติ เอส ปรมสฺสเลชฺวตฺติติ วุจฺจติ เสชฺชตาปิจิ เถโร สาริปฺพุโต ฯ

๒. ปเภทโต ปน อยมฺปิ (ปิณฺฑปาตฺติโก) ติจิโร โหติ ฯ ตตฺถ
 อุกฺกฏฺโง ปุโรตฺตปิจิ ปจฺจตฺตปิจิ อาหฺมฺภิกฺขมฺปิ คณฺหติ ปฺรทฺวารเอ จตฺวา
 ปตฺตํ คณฺหนฺตานมฺปิ เทติ ปฏฺิกกมฺเน อาหฺริตฺวา ทินฺนํภิกฺขมฺปิ คณฺหติ
 ตํทิวสํ ปน นิสฺสิทิตฺวา ภิกฺขํ น คณฺหติ ฯ มชฺฌิมโ มตํทิวสํ นิสฺสิทิตฺวาปิจิ

คณฺหติ สุวตนาย ปน นาธิวาเสติ ฯ มุฑุโก สุวตนายปิ ปฺนทิวสายปิ
 ภิกฺขํ อธิวาเสติ ฯ เต อุโภปิ เสริวิหารสุขํ น ลภนฺติ ฯ อุกุกฺกุโจ วั
 ลภติ ฯ เอกสุมี กิร คามเ โหติ ฯ อุกุกฺกุโจ อิตเร อَاه อายามาวุโส
 ฌมฺมสุสวานายาติ ฯ เตสุ เอโก เอเคนมฺหิ ฆนฺเต มนฺุสฺเสน นิสีทาปีโตติ
 อَاه ฯ อปโร มยาปี ฆนฺเต สุวตนาย เอกสุส ภิกฺขา อธิวาเสิตาติ ฯ
 เอวํ เต อุโภ ปรีหิณา ฯ อิตโร ปาโตว ปิณฺทาย จริตฺวา กนฺตฺวา ฌมฺมรตํ
 ปฏิสัเวเทสิ ฯ

อิเมสํ ปน ตินฺณมฺปิ สงฺฆมกฺตฺตาทีอติเรกถาภํ สาทิตกฺขณฺเยว
 ฐตงฺกํ ภิกฺษติ ฯ อยเมตฺถ เภโท ฯ

อํ ปน อานิสฺโส ปิณฺฑิยาโลปโกชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชาติ วจนโต
 นิสฺสายานุรูปปฏิปตฺติสพฺภาโว ทฺุติเย อริยวเส ปติฏฺฐานํ อปรายตฺตวตฺตติตา
 อปฺปานิ เจว สฺลภานิ จ ตานิ จ อนวชฺชานีติ ภควตา สํวณฺณิตปจฺจยตา
 โกสชฺชนิมฺมถนตา ปรีสุทฺธาชีวตา เสขิยปฏิปตฺติปุรณํ อปรโปสิตา ปฺรานุก
 คหทริยา มานปฺปหานํ รสตณฺหานิวารณํ คณโกชนปฺรมปรโกชน-
 จาริตตสิกฺขาปเทหิ อนาปตฺติตา อปฺปิจฺจตาทีนํ อนุโลมวตฺตติตา
 สมฺมาปฏิปตฺติพฺรุหนํ ปจฺฉิมาชนตานุกมฺปนนฺติ ฯ

ปิณฺฑิยาโลปสนฺตฺกุโจ	อปรายตฺตชีวิโก
ปรีนาหารโลลฺุโป	โหติ จาตฺตทฺุติโส ยติ
วิโนทยติ โกสชฺชํ	อาชีวสุส วิสุชฺชติ
ตสฺมา หิ นาทิมณฺเอย	ภิกฺขาจาร์ สุมฺธโส ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๘

แปล มครเป็นไทย

๑. ก็ปัจจัยทั้งหลายมีจิวรเป็นต้นนี้ใด บรรดาปัจจัยเหล่านั้น นิमित (บอกไป) โอภาส (พูดเคาะ) ปริกถา (พูดหวานล่อม) และวิญญูติ (ขอตรง ๆ) ในจิวรและบิณฑบาต ไม่สมควรแก่ภิกษุทุกรูป ผู้ทำอาชีวะให้หมดจด แต่นิमित โอภาส และปริกถา ในเสนาสนะ ย่อมสมควร แก่ภิกษุผู้ไม่ได้ถือชุดงค์ ๆ ในอาการ ๔ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า นิमित ได้แก่การที่ภิกษุผู้ทำการพรหมพื้นดินเป็นต้น เพื่อสร้างเสนาสนะ เมื่อคฤหัสถ์ถามว่า ท่านผู้เจริญ ท่านทำอะไร ใครใช้ให้ทำ แล้วกล่าวตอบว่า ไม่มีใคร ๆ ให้ทำดอก ดังนี้ ก็หรือว่า นิमितกรรมรูปอย่างนั้น แม้อื่นใด ๆ ที่ชื่อว่า โอภาส ได้แก่การที่ภิกษุ เมื่อตนถามว่า ญาติโยมทั้งหลาย พวกท่านอยู่เรือนอะไร ครั้นพวกเขาตอบว่า อยู่ปราสาท เจ้าข้า แล้วพูดว่า ญาติโยมทั้งหลาย ก็ปราสาทย่อมไม่ควรแก่เหล่าภิกษุ ดังนี้ แผละหรือโอภาส กรรมรูปอย่างนั้นแม้อื่นใด ๆ ที่ชื่อว่า ปริกถา ได้แก่การที่ภิกษุพูดว่า เสนาสนะ ของภิกษุสงฆ์คับแคบ ดังนี้ แผละหรือปริกถารูปอย่างนั้นแม้อื่นใด ๆ ในเกสัช อาการมีนิमितกรรมเป็นต้น แม้ทุกอย่าง ย่อมควร ๆ แต่เกสัชที่เกิดขึ้น อย่างนั้น ภิกษุจะบริโภค ต่อเมื่อโรคหายแล้ว ย่อมไม่ควร ๆ ในเรื่องเกสัชนั้น พระวินัยชรทั้งหลาย กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าประทานช่องทางไว้แล้ว เพราะฉะนั้น ภิกษุจะบริโภคก็ควร ๆ ส่วนอาจารย์ฝ่ายพระสูตรทั้งหลาย กล่าวไว้อย่างนี้ว่า ไม่เป็นอาบัติก็จริง ถึงอย่างนั้น มันทำอาชีวะให้กำเริบได้ เพราะฉะนั้น จึงไม่ควร ๆ ก็ภิกษุรูปใด ไม่ทำนิमित โอภาส ปริกถา และวิญญูติ ตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตแล้ว อาศัยคุณความดีมีความเป็นผู้มักน้อย เป็นต้นอย่างเดียว แม้ความสิ้นชีวิต ปรากฏเฉพาะหน้า ก็ยังเสพเฉพาะปัจจัย ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เว้นจากกรรมที่ทำอาชีวะให้กำเริบมีโอภาสเป็นต้น ภิกษุ รูปนี้ ท่านเรียกว่า ผู้มีความประพฤติขัดเกลาชั้นยอด ดังเช่นพระสาริบุตรเถระ ฉะนั้น ๆ

๒. ถ้าโดยประเภท ปิณฑปาติกกิกษุแม่นี้ ย่อมมี ๓ ประเภท ๆ บรรดา ๓ ประเภทนั้น ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์จะรับภิกษาที่เขานำมาถวายข้างหน้า บ้าง ข้างหลังบ้างก็ได้ ยืนที่ประตูบ้านอื่น แม้เมื่อชาวบ้านรับบาตรจะให้ก็ได้ จะรับภิกษาที่เขานำมาถวายในเวลากลับก็ได้ แต่นั่งลงแล้ว จะรับภิกษาในวัน นั้นไม่ได้ ๆ ผู้ถืออย่างกลาง แม้นั่งลงแล้วยังรับในวันนั้น แต่ไม่รับนิมนต์เพื่อ ฉ้นในวันรุ่งขึ้น ๆ ผู้ถืออย่างเพลา ย่อมรับนิมนต์เพื่อฉ้นในวันรุ่งขึ้นก็ได้ ในวันต่อไปก็ได้ ๆ ปิณฑปาติกกิกษุ แม่ทั้ง ๒ ประเภทนั้น ย่อมไม่ได้ความสุข ในการอยู่อย่างเสรี ๆ ผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์เท่านั้น ย่อมได้ ๆ เล่ากันว่า ในหมู่บ้าน แห่งหนึ่ง จะมีการแสดงธรรม เรื่องอริยวงศ์ ๆ ปิณฑปาติกกิกษุผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์ กล่าวกะปิณฑปาติกกิกษุ ๒ รูปนอกนี้ว่า อาวุโส พวกเรา มาไปฟังธรรม กันเถิด ๆ ใน ๒ รูปนั้น รูปหนึ่งกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าอุกโขมคนหนึ่ง ให้นั่งคอย ๆ อีกรูปหนึ่ง กล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้รับนิมนต์ฉ้นภิกษา ในวันพรุ่งนี้ของโยมคนหนึ่งไว้เหมือนกัน ๆ กิกษุทั้งสองรูปนั้น เสื่อมเสีย ประโยชน์ไป ด้วยประการดังนี้ ๆ กิกษุผู้ถืออย่างอุกฤษฏ์นอกนี้ เทียบพิณฑปาต แต่เข้าตรู แล้วไปเสวยรสพระธรรมตามประสงค์ ๆ

ก็จุดงค์ของปิณฑปาติกกิกษุ แม่ ๓ ประเภทนี้ ย่อมแตกในขณะที่ยินดี อติเรกลากมีสังฆภัตตรเป็นต้นนั้นแล ๆ นี้เป็นความแตกในปิณฑปาติกกิกษุนี้ ๆ

ส่วนอนิสงส์มีดังต่อไปนี้ (๑) เกิดมีข้อปฏิบัติที่สมควรแก่นิสัย ตามพระบาลีว่า การบรรพชาอาศัยการบริโภคน้ำข้าวที่แสวงหาด้วยกำลังแข็ง (๒) การดำรงอยู่ในอริยวงศ์ข้อที่ ๒ (๓) ไม่เป็นผู้มีความเป็นไปเกี่ยวเกาะ กับคนอื่น (๔) มีปัจจัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าสรรเสริญว่า เป็นของเล็กน้อย ด้วย เป็นของหาง่ายด้วย เป็นของหาโทษมิได้ด้วย (๕) ย่ำยิความเกียจคร้านได้ (๖) มีอาชีวะบริสุทธิ์ (๗) ได้บำเพ็ญเสขิยปฏิบัติ (๘) ไม่ต้องเลี้ยงคนอื่น (๙) ได้ทำความอนุเคราะห์ผู้อื่น (๑๐) ละมานะได้ (๑๑) ป้องกันตัณหาในรสได้

(๑๒) ไม่ต้องอาบัติ เพราะคน โภชนสิกขาบท ปรัมปร โภชนสิกขาบท และ จาริตตสิกขาบท (๑๓) มีความประพฤติสมควรแก่รัฐธรรมนูญทั้งหลายมีความ มัคน้อยเป็นต้น (๑๔) สัมมาปฏิบัติเพิ่มพูน (๑๕) ได้อนุเคราะห์ประชุมชนผู้เกิด ภายหลัง ฯ

ภิกษุผู้สันโดษใน โภชนะคือคำข้าวที่แสวงหาด้วยกำลัง แข็ง มีความเป็นอยู่ไม่เกี่ยวเกาะกับคนอื่น ละความ ละโมบในอาหารได้ ย่อมเป็นพระ ๔ ทิศ เธอย่อม บรรเทาความเกียจคร้านได้ อาชีวะของเธอย่อมบริสุทธิ์ เพราะฉะนั้นแล ภิกษุผู้มีปัญญาดี จึงไม่ควรดูหมิ่น ภิกษาจารเลย ฯ

ประโยค ป.ธ. ๘
แต่ง ไทยเป็นมคร
สอบ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญขันติราชธรรมเพื่อประชาชนในการปกครองบ้านเมืองและกล่าวโดยเฉพาะข้อที่พระมหากษัตริย์ราชาธิราชเจ้ามีพระราชหฤทัยกล้าหาญอดทนต่อโลกะ โทสะ โมหะ ที่เกิดขึ้นเพราะได้ประสบอารมณ์ที่มายั่วให้เกิด ทรงอดทนต่อเวทนามีเข็มนร้อนเป็นต้น ทรงตราครุฑอดทนปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ทรงอดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวขู่รักษาพระราชหฤทัยและพระอาการ พระกายพระวาจาให้สงบเรียบร้อย ดังนี้จัดเป็นขันติ

เมตตาและขันติย่อมต้องเนื่องกันและอาศัยกัน บารมีข้อ ๕ อันได้แก่เมตตา กับทศพิธราชธรรมข้อ ๕ คือขันติ ธรรมทั้งสองข้อนี้แม้จะมีชื่อธรรมะต่างกัน แต่การปฏิบัติมันย่อมต้องต่อเนื่องกันและอาศัยกัน คือเมตตานั้นจะต้องมีขันติช่วยอยู่ จึงจะปฏิบัติไปในเมตตานั้นได้ และได้สม่าเสมอแม้ในข้อขันติเหล่านั้น จะเป็นขันติได้ก็ต้องมีเมตตาสนับสนุนอยู่

ในข้อว่า จะเป็นเมตตาต้องมีขันติสนับสนุนนั้น ก็คือว่า ความมุ่งดีปรารถนาดีหรือความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุข อันเป็นความหมายของเมตตานั้น ตรงกันข้ามกับโทสะพยาบาท เพราะฉะนั้น หากว่าเกิดโทสะพยาบาทขึ้นก็ต้องมีขันติ คือ อดทนดับโทสะพยาบาทลงไป และมีขันติอดทนต่ออารมณ์อันเป็นที่ตั้งของโทสะพยาบาท อนึ่ง ในการอบรมเมตตานั้น นอกจากต้องไม่ให้จิตใจประกอบด้วยโทสะพยาบาทแล้ว ยังต้องไม่ให้เมตตานั้นทำให้เกิดราคะสีเนหาอันเป็นกิเลส เพราะฉะนั้น จะต้อง มีขันติอดทนต่อราคะสีเนหาอันเป็นตัวกิเลส หากเกิดขึ้น อดทนต่ออารมณ์อันเป็นที่ตั้งของราคะสีเนหาด้วย เมื่อเป็นดังนี้ การอบรมเมตตาจึงจะเป็นไปได้

ส่วนข้อที่ว่าขันตินั้นต้องมีเมตตาอุปถัมภ์ด้วย ก็โดยที่ว่า ขันติคือความอดทนนั้น ถ้าหากว่าอดทนอย่างเดียวโดยไม่มีจิตใจที่เข้มแข็งด้วยธรรมะคือเมตตาเข้ามาช่วยด้วยแล้ว ก็ยากที่จะปฏิบัติขันตินั้นได้นานได้สำเร็จดังเช่นเมื่อกิเลสกองโลกก็ดี กองโกรธก็ดี กองหลงก็ดี เกิดขึ้น หรือเมื่อพบกับอารมณ์อันเป็นที่ตั้งของกิเลสเหล่านี้ ตั้งใจว่าจะมีขันติ คือ อดทน เพราะฉะนั้น ในการอดทนนั้น จำเป็นที่จะต้องอดทนใจคืออดทนกิเลส แต่หากว่ากำลังของขันตินั้นน้อย ขันติก็จะพ่ายแพ้ กิเลสก็จะชนะ แต่ถ้ากำลังของขันติมีกำลังแรง จึงสามารถอดทนได้ และในการที่จะทำให้ขันติมีกำลังมากขึ้นนั้น ก็จะต้องหาทางปราบกิเลสกองโลภโกรธหลงในใจลงด้วย หาทางปราบอารมณ์อันเป็นที่ตั้งของกิเลสเหล่านั้นลงด้วย โดยที่ต้องอาศัยเมตตา หรือตั้งจิตปรารถนาให้เป็นสุขนี้ แผ่จิตตั้งนี้ออกไปเหมือนอย่างเอาน้ำพรมลงไปที่ใจกำลังร้อนอยู่ด้วยอำนาจของกิเลสและอารมณ์ของกิเลสเหล่านี้ กิเลสเหล่านี้เป็นเหมือนไฟที่ลุกขึ้นเผาใจอยู่ เมื่อถูกน้ำคือเมตตาพรมลงไปแล้ว ก็จะทำให้ไฟคือกิเลสอารมณ์คือกิเลสนี้ดับลงไป หรือว่าลดความร้อนลงไป ลดกำลังลงไปทำให้ขันติสามารถอดทนได้ดียิ่งขึ้น และเมื่อมีเมตตาเต็มทีขึ้นแล้ว ก็จะดับกิเลสดับอารมณ์ของกิเลสลงได้ ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

ประโยค ป.ธ. ๘
ตัวอย่าง แต่งไทยเป็นมคร
พ.ศ. ๒๕๖๔

รฎุจปสาสเน หิ ราชา มหาขตุติโย รฎุจันน์ หิตาย สุขาย ขนฺตี
 ปรีปุเรติ ฯ ยํ โส วีรชาโต ขโม โหติ จกขฺวาทิปถมคตารมฺมณํ ผุสนโต
 อุปฺปนฺนํ โลภโทสโมหํ, ขโม สิตฺตฺมหาทินํ ทุกฺขํ, ขโม ทฺรุตฺตํ
 ทฺรุตฺตํ วจนฺปถํ, อนนฺทวิภวณฺฑีปรีปุเร สารีริกํ เวทนํ ทุกฺขํ
 ดิพฺพานํ ขรณํ กฏฺกณํ อสาดนํ อมนฺปาณํ ปาณฺหรณํ อธิวาสกชาติโก
 โหติ, อิทํ ขนฺตีติ สงฺขํ กจฺจติ ฯ

ยา จ ทสนฺนํ ปารมีนํ นวมกฺุตา เมตฺตา ยา จ ทสฺวิธานํ ราชธมฺมานํ
 นวมกฺุตา ขนฺตี, ตทฺทุกฺยํ นามเน นานาปี โหติ อณฺณมณฺณสฺส ปน ปจฺจโย
 โหติ, ตทฺทุกฺยานณฺจ ปฎิบัติ อณฺณมณฺณนิสฺสิตา โหติ ฯ กถํ ฯ
 ขนฺตีปรีภาวิตา ขนฺติอนุคฺคหิตา เมตฺตา สฎฺฎฺจ ปวตฺตติ เมตฺตาปรีภาวิตา
 เมตฺตานุคฺคหิตา ขนฺตีปี สฎฺฎฺจ ปวตฺตติเยว ฯ

ตตฺรารยํ อธิปฺปาโย ฯ มิชฺชติ สินิยฺยติ เอตฺตยาติ เมตฺตา ฯ อถวา
 เมตฺตา นาม สตฺเตสฺ เมตฺตายนฺวา เมตฺตยิตตฺตํ สตฺตํ วา สุขกามตา ฯ
 สา พฺยาปาทปจฺจนีกา โหติ ฯ ตสฺมา หิ ยทา พฺยาปาโท อุปฺปนฺโน โหติ
 ตทา ตํ วุสฺสเมตฺตํ ขนฺตี อุปฺปาเทตฺตพฺพา พฺยาปาทนียานํ จ อารมฺมณํ
 อธิวสนฺขนฺตี อุปฺปาเทตฺตพฺพา ฯ อปีจ เมตฺตาภาวนากาเล น เกวลํ พฺยาปาท-
 สมฺปยุตฺตํ จิตฺตํ น อุปฺปาเทตฺตพฺพํ, อถโฆ เมตฺตาสนฺนลกฺขโณ ราโคปิ
 น อุปฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ ตสฺมา ตทา อุปฺปชฺชิตฺตพฺพรากสฺส เจว รากนียานํ
 อารมฺมณานณฺจ ขนฺตี อิจฺฉิตฺตพฺพา ฯ เอวํ สติ เมตฺตาภาวนา สฎฺฎฺจ ปวตฺตติ ฯ

ยํ “สา ขนฺตี เมตฺโตปตฺถมฺภิตา อิจฺฉิตฺตพฺพาติ วุตฺตํ, ตตฺถายํ
 อธิปฺปาโย ฯ สเจ หิ ขนฺตีสมนฺนาคโต เอกนฺเตน ขเมยฺเยว ตสฺส
 อุปตฺถมฺภกปจฺจยฺกฺุเตน เมตฺตาธมฺเมน จิตฺตสฺสาโท น ภเวยฺย, จิรํ ขมิตฺตํ เจว
 ตํ ขนฺตี สาเรตฺตํ จ ทุกฺกโร โหติ ฯ เอตฺถ โลภโทสโมหสงฺฆาตํ กิเลสานํ

อุปฺปนฺนกาเล วา โลกนียาทีหิ อารมฺมณฺเหหิ สมฺปโยคกาเล วา ขนฺติโกมฺหีหิ
 อุปฺปชฺชมาเนตฺตนา นิตฺตฺสนฺนํ หุตฺวา ทฎฺฐพฺพา ฯ ตสฺมา กิเลสธฺริวาสฺน-
 สงฺขาทา เจตฺตสิกขณฺติ อิจฺฉิตฺตพฺพา ฯ สฺวา จ พฺลวตี อิจฺฉิตฺตพฺพา ฯ สเจ
 ปนฺ ขนฺติ ทุพฺพลา ภาวเยย, ปราชย์ ปาปฺณาติ น กิเลส ฐปฺตเมตฺตํ สกฺโกติ,
 เอวํ สติ กิเลสานํ ชโย นาม ภวติ ฯ สเจ ขนฺติ มหพฺพลา ภาวเยย, ขมนกิจฺจํ
 กาคฺตุํ สกฺโกติ จิรญฺจ ฐาคฺตุํ สกฺโกติ ฯ อปีจ ขนฺติยา มหพฺพลาอวํ อิจฺฉนฺนเตน
 โลกโทสโมหสงฺขาทา กิเลสา วิภฺขมฺภิตฺตพฺพา โหนฺติ โลกนียาทีนํ อารมฺมณานํ
 จ ฯ เอวฺรุโป หิ กิเลสนิกฺคโห ปรสฺสชฺรูปสํหารกามตาสงฺขาคํ เมตฺตํ ปฏิจฺจ
 สมฺมิชฺชติ ฯ กถํ ฯ โลกาทิกิเลสานํ ปนฺ โลกนียาทีนญฺจ อารมฺมณานํ วเสน
 อาตฺตรจิตฺตํ อุทฺเทน ปริปฺปโเสสนฺโต วิย เมตฺตตาย ฝเรยฺย ฯ กิเลสา หิ
 อุกฺกฺขหิตฺตวา พยฺหมาโน อคฺคิ วิย จิตฺตสนฺดาปา โหนฺติ เต เมตฺตโตทฺเทน
 ปริปฺปโเสสิยมานา นิตฺตพฺพานฺติ เตสํ วา ปนฺ อนุตาโปปี พลฺปี ปริหายนฺติ,
 ตโต ขนฺติ ภฺยโยโส ขมนกิจฺจํ กาคฺตุํ สกฺโกติ, เมตฺตตาปริภาวิตา หิ
 ขนฺติ โลกาทิกิเลส เตสญฺจ อารมฺมณานํ นิตฺตพฺพาเปตฺตํ สกฺโกติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล ไทยเป็นมคร
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

๑. ส่วนพวกคนผู้องคาส ที่มีรูปงาม น่าเลื่อมใส อาบน้ำสะอาดหมดจด กล้วยไม้สวยงาม หอมฟุ้งด้วยกลิ่นรูป น้อบ และดอกไม้ ประดับตกแต่งด้วยผ้า อาภรณ์หลากสี สะอาด น่าชื่นใจ มีปกติทำด้วยความเคารพ ผู้เช่นนั้น ย่อมเหมาะแก่คนโทสจรรย์นั้น แม้ข้าวต้มข้าวสวยและของขบฉันก็มีสีสวย มีกลิ่นหอม และมีรสอร่อย มีโอชา ซาบซ่าน น่ารื่นรมย์ใจ ประณีตโดยอาการ ทั้งปวง มีเพียงพอแก่ความต้องการ ย่อมควร(แก่คนโทสจรรย์นั้น) แม้อริยาบถก็คือการนอนหรือการนั่ง ย่อมควรแก่คนโทสจรรย์นั้น อารมณ์ก็คืออารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาบรรณกสิณมีนิลกสิณเป็นต้น ที่มีสีบริสุทธิ์ดี ย่อมควร(แก่คนโทสจรรย์นั้น) รวมความว่า วิธีดังกล่าวมานี้ ย่อมเหมาะแก่คนโทสจรรย์ ฯ

เสนาสนะที่หันหน้าตรงทิศ ไม่คับแคบ ซึ่งเป็นสถานที่เมื่อนั่งแล้ว แม้ทิศทั้งหลายก็ปรากฏเปิดโล่ง ย่อมควรแก่คนโมหจรรย์ บรรดาอริยาบถทั้งหลาย การเดินจงกรม ย่อมควร(แก่คนโมหจรรย์นั้น) ส่วนอารมณ์ที่ย่อมขนาดกระดิ่งหรือขนาดขันน้ำ ย่อมไม่ควรแก่คนโมหจรรย์นั้น ฯ เพราะว่า ในโอกาสที่คับแคบ จิตย่อมถึงความลุ่มหลงมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น ดวงกสิณใหญ่ กว้างขวาง ย่อมควร(แก่คนโมหจรรย์นั้น) ฯ วิธีที่เหลือ เหมือนกับวิธีที่กล่าวแล้ว สำหรับคนโทสจรรย์นั่นเอง รวมความว่า วิธีดังกล่าวมานี้ ย่อมเหมาะแก่คนโมหจรรย์ ฯ

๒. วิธีที่กล่าวไว้แล้วในคนโทสจรรย์แม่ทั้งหมด ย่อมเหมาะแก่คน สัทธาจรรย์ ในส่วนบรรดาอารมณ์ทั้งหลายเมื่อนุสสติก็มีภูฐาน ก็ควรแก่คน สัทธาจรรย์นั้น ฯ ในวิธีมีเสนาสนะเป็นต้น คำที่จะพึงกล่าวว่า วิธีชื่อนี้ ย่อมไม่ควร ดังนี้ ย่อมไม่มีแก่คนพุทธิจรรย์ ฯ เสนาสนะที่เปิดโล่ง หันหน้าตรงทิศ ซึ่งเป็นสถานที่เมื่อนั่งแล้ว ย่อมปรากฏอารามป่า และสระโบกขรณี

ที่น่ารื่นรมย์ใจ ทิวแถวหมู่บ้าน ตำบล ชนบท และเทือกเขาทั้งหลายทอดแสง
สีเขียว ย่อมไม่ควร แก่คนวิตกจริต ฯ เพราะวา เสนาสนะนั้น ย่อมเป็นปัจจัย
แก่ความฟุ้งซ่านแห่งวิตกทีเดียว ฯ เพราะฉะนั้น คนวิตกจิตนั้น ควรอยู่
ณ เสนาสนะที่ลึกเข้าไป หันหน้าเข้าซอกเขา มีป่ากำบัง เช่นกับหลืบท้องช้าง
และถ้ำพระมหินทเธระ ฯ แม้อารมณ์ที่กว้างขวาง ก็ไม่ควรแก่คนวิตกจิตนั้น ฯ
เพราะว่า อารมณ์เช่นนั้น ย่อมเป็นปัจจัยแก่ความฟุ้งซ่านแห่งจิตด้วยอำนาจ
วิตก ฯ ส่วนอารมณ์ที่ย่อม ย่อมควร(แก่คนวิตกจิตนั้น) ฯ วิธีที่เหลือ เหมือนกับ
วิธีที่กล่าวแล้ว สำหรับคนราคจริตนั่นเอง รวมความว่า วิธีดังกล่าวมานี้
ย่อมเหมาะแก่คนวิตกจริต ฯ นี้เป็นความพิสดารโดยการกำหนดประเภท
เหตุเกิด การอธิบายความ และการกำหนดวิธีที่เหมาะสมแห่งจรียาที่มาแล้ว
ในคำว่า อุตตโน จรียานุภูถึ นี้ ฯ

แต่ว่ากรรมฐานอันอนุภูถึแก่จรียา ยังมีได้ทำให้แจ้งด้วยอาการทั้งปวง
มาก่อน เพราะว่ากรรมฐานนั้นจักมีแจ้งโดยแท้ในความพิสดารแห่งบทมาติกา
อันจะกล่าวเป็นลำดับ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙
แปล ไทยเป็นมคธ

๑. ปรีเวสกา ปนสฺส เข โหนฺติ อภิรฺฐา ปาสาทิกา สุนฺหตา
 สุวิลิตฺตา ฐฺปฺวาสกุสุมคณฺชฺสรฺภินโน นานาวิราคสุจิมฺนุญฉวตฺถาภรณ-
 ปฏฺมิตฺตา สกฺกจฺจการินฺ ตาทิสฺสา สปฺปายา ยาคฺกตฺตชชฺชกมฺปิ วนฺณคณฺช-
 รสสมฺปนฺนํ โอชวณฺตํ มโนรมํ สพฺพการปณฺตี ยาวทตฺถํ วนฺณุตฺติ
 อิริยาปโถปิสฺส เสยฺยา วา นิสฺชชา วา วนฺณุตฺติ อารมฺมณํ นีลาทิสฺสุ
 วนฺณกสิณฺเสสุ ยงฺกิลฺลิจิ สุปริสฺสุทฺทวณฺณนฺติ อิทํ โทสจฺริตฺสฺส สปฺปายํ ฯ

โมหจฺริตฺสฺส เสนาสนํ ทิสามฺขํ อสมฺพารฺช วนฺณุตฺติ ยตฺถ นิสินฺนสฺส
 วิวฺฐา ทิสापฺปี ขายนฺติ อิริยาปเถสุ จงฺกโม วนฺณุตฺติ อารมฺมณํ ปนสฺส
 ปรีตฺตํ สฺปฺปมตฺตํ วา สรารวมตฺตํ วา น วนฺณุตฺติ ฯ สมฺพารชฺสมิ หิ
 โอกาเส จิตฺตํ กิยฺโย สมฺโมหมาปชฺชติ ตสฺมา วิปฺลํ มหากสิณํ วนฺณุตฺติ ฯ
 เสสํ โทสจฺริตฺสฺส วุตฺตสทิสเมวาทิ อิทํ โมหจฺริตฺสฺส สปฺปายํ ฯ

๒. สทฺธาจฺริตฺสฺส สพฺพมฺปิ โทสจฺริตฺมฺหิ วุตฺตวิชานํ สปฺปายํ
 อารมฺมณฺเสสุ จสฺส อนุสฺสติกมฺมฏฺฐานมฺปิ วนฺณุตฺติ ฯ พุทฺธิจฺริตฺสฺส
 เสนาสนาทิสฺสุ อิทํ นาม อสฺปฺปายนฺติ นตฺถิ ฯ วิตกฺกจฺริตฺสฺส เสนาสนํ
 วิวฺฐํ ทิสามฺขํ ยตฺถ นิสินฺนสฺส อารามวณฺโปกฺขรณิรามณฺเยยฺยกานิ
 คามนิคมชนปทปฏฺธิปาฎิโย นีโลภาสา จ ปพฺพตา ปณฺญาขนฺติ ตํ น
 วนฺณุตฺติ ฯ ตํ หิ วิตกฺกวิธาวนสฺเสว ปจฺจโย โหติ ฯ ตสฺมา คมฺภีเร
 ทริมุเข วณฺปฏฺธิจฺฉนฺเน หตฺถิกุจฺฉิปปุการมฺหิณฺทกฺุหาสทิสฺเส เสนาสนเณ วสิตฺพุพฺ ฯ
 อารมฺมณมฺปิสฺส วิปฺลํ น วนฺณุตฺติ ฯ ตาทิสํ หิ วิตกฺกวเสน สนฺชวานาย

ปัจจุโย โหติ ฯ ปริตุตํ ปน วฏฺฏติ ฯ เสถํ รากจริตฺตฺส วุตฺตสทิสम्मวติ
อิทํ วิตกกจริตฺตฺส สປฺປายํ ฯ อຍံ อตฺตโน จริยานุกฺคฺคฺติ เอตฺถ
อาคตจริยานํ ปเภทนิตฺทานวิภาวนสປฺປายປြจฺเจတฺโต วิตฺถาโร ฯ

น จ ตาว จริยานุกฺคํ กम्मฏฺฐานํ สဖฺพากาเรน อารိက္คํ ฯ ตถฺหิ
อนนฺตรสฺส มาติกาປတฺสฺส วิตฺถาเรน สยမ္မေว อารိက္คိန္ဒิตฺติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

---

๑. สุขยติ กายจิตต์ สุภุจ วา ขนติ กายจิตตาพาธ สุขเขน
ขมิตพพุนติ วา สุขัง ฯ สุกรโมกาสทานิ เอตตฺสาติ สุขนฺติปิ อปเร ฯ
กสฺมา ปน ยถา อกฺขลวิปากสนฺตีรณํ เอกเมว วุตฺตํ เอวํ อวตฺวา
กฺขลวิปากสนฺตีรณํ ทฺวิธา วุตฺตนฺติ ฯ อิกฺขุจิกฺขุจมฺชฌตฺตารมฺมณฺวเสน
เวทนาเภทสมฺภวโต ฯ ยถิ เอวํ ตตฺถาปิ อนิกฺขุจานิกฺขุจมฺชฌตฺตารมฺมณฺวเสน
เวทนาเภทเนน ภวิตพพุนติ ฯ นยิทเมวํ อนิกฺขุจารมฺมณเณ อุปฺปชฺชิตพฺพสฺสาปิ
โทมนสฺสสฺส ปฏฺฐิเมน วินา อนุปฺปชฺชนโต ปฏฺฐิมสฺส จ เอกนฺตมกฺขล-
สภาวสฺส อพฺยากเตสฺส อสมฺภวโต ฯ น หิ ภินฺนชาติโก ฐมฺโม
ภินฺนชาติเกสฺส อุปฺลพฺภติ ตสฺมา อตฺตนา สมานโยคกฺขมสฺส อสมฺภวโต
อกฺขลวิปากเกสฺส โทมนสฺสํ น สมฺภวตีติ ตสฺส ตํสฺสทคฺคตา น วุตฺตา ฯ
อถวา ฯ ยถา โกจิ พฺลวตา พาริยมาโน ทฺพพฺลปฺริโส ตสฺส ปฏฺฐิปรฺสริตฺถํ
อสกฺโกนฺโต ตสฺมี อุปฺกฺขโกว โหติ เอวเมว อกฺขลวิปากานํ ปรีทพฺพล-
ภวโต อนิกฺขุจารมฺมณฺปิ โทมนสฺสฺสฺสปาโท นตฺถิตี สนฺตีรณํ อุปฺกฺขาสทคฺคตเมว ฯ

๒. ภวฺงกนฺติ อวชฺชนานนฺตรํ ภวฺงกํ ฯ เตนาหุ

สวชฺชนมฺภวฺงกนฺตุ มโนทฺวารนฺติ วุจฺจตีติ ฯ

ตตฺถาติ เตสฺส จกฺขุวาทิตฺวาเรสฺส จกฺขุทฺวารเณ ฉจฺจตฺตาฬิส จิตฺตานิ
ยถารหฺมฺอุปฺปชฺชนตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ปญฺจทฺวาราวชฺชนเมกํ จกฺขุวิญญาณาทีนํ
อฺภยวิปากวเสน สตฺต วโฏจฺจนเมกํ กามาวจรชฺชนานิ จ กฺขลวากฺขล-
นिरาวชฺชนกฺริยวเสน เอกนฺตีสฺส ตทาลมฺพณานิ จ อคฺคิตคฺคทฺทเนน อฏฺฐเจวติ
ฉจฺจตฺตาฬิส ฯ ยถารหฺนฺติ อิกฺขุจาทิอารมฺมณฺโยนิโสโยนิโสมนสิการ-
นिरานุสยสนฺดานาทีนํ อนฺนรฺูปวเสน ฯ สพฺพถาปีติ อวชฺชนาทิตทาลมฺพณ-
ปรีโยสานเนน สพฺพเพนปิ ปการเนน กามาวจรานเวติ โยชนา ฯ สพฺพถาปิ
จตฺตฺตฺตฺตฺต จิตฺตานีติ วา สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพถาปิ ตํตฺตฺตฺตฺตวาทิวเสน จิตฺตานิ

ออกहितทุกหณณ จกขุทวาริเกสุ ฉจตตาทิพีสจิตเตสุ โสตวิญญาณาทีนั จตุนนั
 ยุตลันนั ปกเขเปน จตูปญญาสาติ อตุโถฯ จกขุวาทีทวารesu อปฺปวตฺตนโต
 มโนทวารสงฺขาตภวฺกโต อารมฺมณฺตรกฺคหณฺวเสน อปฺปวตฺติโต จ
 ปฏฺฐิสฺนฺธาทีวเสน ปวตฺตานิ เอกฺกนวิสติ ทวารวินิมุตฺตานิฯ ทวิปฺลยวิญญาณานิ
 สกสฺกทวารเ ฉพฺพีสตีมหกฺคตโลกุตฺตรชวณานิ มโนทวารเยว จ อฺปฺปชฺชนโต
 ฉตฺตีส จิตฺตานิ ยถารหิ สกสฺกทวารานูรูปิ เอกทวาริจิตฺตานิฯ ปฺลยจทวารesu
 สนฺตีรณตทาลมฺพนวเสน มโนทวารเ จ ตทาลมฺพนวเสน ปวตฺตนโต
 ฉทวาริกานิ เจว ปฏฺฐิสฺนฺธาทีวเสน ปวตฺติยา ทวารวินิมุตฺตานิ จ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙

แปล มครเป็นไทย

๑. ธรรมชาติที่ชื่อว่า สุข เพราะอรรถว่า ทำกายและจิตให้สบาย เพราะอรรถว่า ขุดเสียด้วยดี ซึ่งความบีบคั้นทางกายและจิต หรือเพราะอรรถว่า อันสัตว์พึงอดทนได้ง่าย ๆ อาจารย์พวกอื่นอีกกล่าวว่า ธรรมชาติที่ชื่อว่า สุข เพราะอรรถว่า มีการให้โอกาสที่ทำได้ง่าย ดังนี้บ้าง ๆ มีคำท้วงว่า เพราะเหตุไรเล่า สันตிரณจิตฝ่ายกุศลวิบาก พระอนุรุทธาจารย์จึงไม่กล่าวไว้ เหมือนสันตிரณจิตฝ่ายอกุศลวิบาก อันท่านกล่าวไว้ดวงเดียวเท่านั้น (แต่) กล่าวไว้โดยส่วนสอง (สองดวง) ๆ มีคำวิเศษชนาว่า สันตிரณจิตฝ่ายกุศลวิบาก อันพระอนุรุทธาจารย์กล่าวไว้โดยส่วนสอง (สองดวง) เพราะมีความต่างกัน (ความเป็นไปต่างกัน) แห่งเวทนาคืออิฏฐารมณ์และอิฏฐัมมัชฌัตตารมณ์ ๆ มีคำท้วงว่า ถ้าความเป็นอย่างนั้น พึงมีไฉร้ แม้ในสันตிரณจิตฝ่ายอกุศลวิบาก นั้นก็ต้องมีความต่างแห่งเวทนา คือ อนิฏฐารมณ์และอนิฏฐัมมัชฌัตตารมณ์ (ด้วย) ๆ มีคำแก้ว่า สันตிரณฝ่ายอกุศลวิบากนี้ ไม่พึงเป็นอย่างนั้น เพราะความไม่เกิดขึ้นอันเว้นจากปฏิฆะแห่งโทมนัสเวทนาที่แม้เพียงเกิดขึ้นในอนิฏฐารมณ์ และเพราะความไม่เป็นไปในอพยาทจิตแห่งปฏิฆะอันมีสภาพเป็นอกุศล อย่างเดียว ๆ จริงอยู่ ธรรมที่มีชาติต่างกัน อันบัณฑิตย่อมไม่ได้ในธรรมที่มีชาติ ต่างกัน เพราะเหตุนั้น โทมนัสเวทนาจึงไม่มีในอกุศลวิบากจิต เพราะความ ไม่มีปฏิฆะอันควรแก่การประกอบซึ่งเหมือนกับตน เพราะเหตุนั้น ความที่ สันตிரณจิตฝ่ายอกุศลวิบากนั้นเป็นจิตประกอบด้วยโทมนัสเวทนานั้น พระอนุรุทธาจารย์จึงไม่กล่าวไว้ ๆ อีกนัยหนึ่ง ความเกิดขึ้นแห่งโทมนัสเวทนา แม้ในอนิฏฐารมณ์ ย่อมไม่มี เพราะความที่อกุศลวิบากจิตเป็นจิตมีกำลังอ่อน รอบด้าน เพราะเหตุนั้น สันตிரณจิต (ฝ่ายอกุศลวิบาก) จึงเป็นจิตที่สหรรค ด้วยอุเบกขาเวทนาเท่านั้น เปรียบเหมือน คนผู้ไม่มีกำลังบางคนถูกคนผู้มีกำลัง เบียดเบียนอยู่ เมื่อไม่สามารถจะโต้ตอบบุคคลนั้นได้ จึงได้แต่วางเฉยในบุคคล ผู้เบียดเบียนนั้นละนั้น ๆ

๒. บทว่า **ภวังคิ** ได้แก่ ภวังคจิต ที่เกิดขึ้นในลำดับก่อนอาวัจชนจิต ฯ เพราะเหตุนี้ พระโบราณจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวไว้ว่า

ก็ ภวังคจิตพร้อมทั้งอาวัจชนจิต บัณฑิตทั้งหลาย
เรียกว่า มโนทวาร ฯ

บทว่า **ตตุล** เป็นต้น เชื่อมความว่า บรรดาทวารมีจักขุทวารเป็นต้น เหล่านั้น ในจักขุทวาร จิต ๔๖ ดวง ย่อมเกิดขึ้นได้ตามสมควร ฯ จิต ๔๖ ดวง คือ ปัญจทวาราวัจชนจิต ๑ ดวง จิต ๗ ดวง คือ วิปากจิตทั้ง ๒ ฝ่าย มีจักขุวิญญาณจิตเป็นต้น ไวกุฎัพพนจิต ๑ ดวง กามาวจรชวณจิต ๒๕ ดวง คือ กามาวจรกุศลชวณจิต (๘ ดวง) อกุศลชวณจิต (๑๒ ดวง) กามาวจรกิริยาชวณจิต เว้นอาวัจชนจิตเสีย (๒ ดวง) (เหลือ ๕ ดวง) และตทาลัมพนจิตเพียง ๘ ดวงเท่านั้น โดยระบุถึงตทาลัมพนจิตที่ยังมิได้ระบุถึง ฯ บทว่า **ยถารหิ** ความว่า ด้วยอำนาจแห่งความอนรูปรูปแก่อารมณ์มีอิฏฐารมณ์เป็นต้น โยนิโสมนสิการ อโยนิโสมนสิการ และสันดานที่ปราศจากอนุสัยเป็นต้น ฯ บทว่า **สพฺพตฺถาปี** เป็นต้น มีวจาประกอบความว่า จิต ๕๔ ดวง โดยประการที่มีอาวัจชนจิตเป็นต้น มีตทาลัมพนจิตเป็นที่สุด แม้ทั้งปวง ฟังทราบว่า ล้วนเป็นกามาวจรจิต ฯ อีกอย่างหนึ่ง เชื่อมความว่า จิต ๕๔ ดวง แม้โดยประการทั้งปวงเป็นกามาวจรจิต ฯ อธิบายความว่า จิตทั้งหลายที่ดำรงอยู่ด้วยอำนาจจิตที่เกิดทางทวารนั้น ฯ แม้โดยประการทั้งปวง ย่อมมี ๕๔ ดวง โดยเพิ่มจิต ๔ คู่ มีโสตวิญญาณจิตเป็นต้น เข้าในจิต ๔๖ ดวง ที่เกิดทางจักขุทวาร โดยระบุถึงจิตที่ยังมิได้ระบุถึง ฯ จิต ๑๕ ดวง ที่เป็นไปด้วยอำนาจกิจมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ชื่อว่า จิตที่พ้นจากทวาร เพราะไม่เข้าไปในทวารมีจักขุทวารเป็นต้น และเพราะไม่เข้าไปด้วยอำนาจรับอารมณ์อื่น จากภวังคจิตกล่าวคือมโนทวาร ฯ จิต ๓๖ ดวง คือ ปัญจวิญญาณจิตทั้งสองฝ่าย (๑๐ ดวง) ชื่อว่า จิตเกิดทางทวารเดียว

เพราะเกิดขึ้นในทวารของตน ๆ ตามสมควร คือ ตามสมควรแก่ทวารของตน ๆ และคือ มหัคคตชวนจิต และโลกุตตรชวนจิต ๒๖ ดวง ชื่อว่า จิตเกิดทางทวารเดียว เพราะเกิดขึ้นในมโนทวารเท่านั้น ๆ สันติระณจิตที่สหระคตด้วยอุเบกขาเวทนา (๒ ดวง) และ มหาวิบากจิต (๘ ดวง) ชื่อว่า จิตเกิดทางทวาร ๖ เพราะเป็นไปในทวาร ๕ ด้วยอำนาจสันติระณกิจ และตทาลัมพณกิจ และเพราะเป็นไปในมโนทวารด้วยอำนาจตทาลัมพณกิจ และชื่อว่า จิตพ้นจากทวาร เพราะเป็นไปด้วยอำนาจกิจมีปฏิสนธิกิจเป็นต้น ๆ
